

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**VERGİ CENNETLERİNİN KÜRESEL FİNANSAL KRİZ
ÜZERİNE EKONOMİK ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Özlem ÜLGER

Danışman

Doç. Dr. Serdar ÖZTÜRK

İktisat Ana Bilim Dalı

Nevşehir

Aralık 2013

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**VERGİ CENNETLERİNİN KÜRESEL FİNANSAL KRİZ
ÜZERİNE EKONOMİK ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Özlem ÜLGER

Danışman

Doç. Dr. Serdar ÖZTÜRK

İktisat Ana Bilim Dalı

Nevşehir

Aralık 2013

Bütün hakları saklıdır.

Kaynak göstermek koşuluyla alıntı ve gönderme yapılabilir.

© Özlem Ülger, 2013

Hayatın Her Anı Bir Karar Zamanıdır. Karalarımı Her Zaman Destekleyen ve
Yanımda Olan Sevgili Aileme...

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

ÖZLEM ÜLGER

Kılavuza Uygunluk Onayı

“Vergi Cennetlerinin Küresel Finansal Kriz Üzerine Ekonomik Etkileri “ adlı yüksek lisans tezi, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

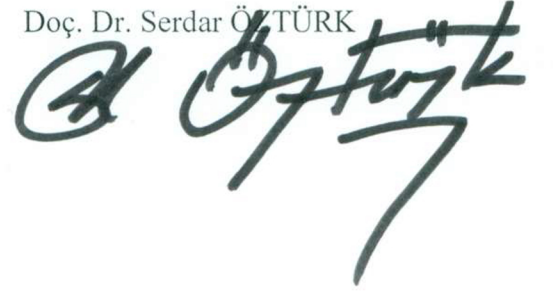
Tezi Hazırlayan

Özlem ÜLGER

Danışman

Doç. Dr. Serdar ÖZTÜRK

İktisat Ana Bilim Dalı Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Serap ÇOBAN

Yüksek Lisans Tezleri için “Kabul ve Onay” Sayfası

Doç. Dr. Serdar ÖZTÜRK danışmanlığında Özlem ÜLGER tarafından hazırlanan “Vergi Cennetlerinin Küresel Finansal Kriz Üzerine Ekonomik Etkileri “ adlı bu çalışma jürimiz tarafından Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

03/ 12/ 2013

JÜRİ:

Danışman: Doç. Dr. Serdar ÖZTÜRK

Üye: Yrd. Doç. Dr. Metin DUYAR

Üye: Yrd. Doç. Dr. Ahmet TANÇ

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 04.12.2013 tarih ve 2013.4101 sayılı

Kararı ile onaylanmıştır.

..... / /

Doç. Dr. Alper ASLAN

Enstitü Müdürü

ÖZET

VERGİ CENNETLERİNİN KÜRESEL FİNANSAL KRİZ ÜZERİNE EKONOMİK ETKİLERİ

Özlem ÜLGER

Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Aralık 2013
Danışman: Doç. Dr. Serdar ÖZTÜRK

Ülkelerin toplumlara sağladıkları hizmetler için sürekli ve istikrarlı gelir kaynaklarına ihtiyaçları vardır. Bu kaynakların en önemlisi ise vergi gelirleridir. Dolayısıyla ülkelerin vergi gelirlerindeki azalma onların bu hizmetleri sağlarken finansman sorunuyla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Vergi cennetleri ya da offshore finans merkezlerinin bireylere ve kurumlara yasal olarak ödemeleri gereken vergi miktarını ödemekten kaçınmalarına olanak sağladığı ve ülkelerin ciddi gelir kayıpları yaşamalarına yol açtığı öne sürülmektedir. Bazı uzmanlar tarafından küreselleşmenin karanlık yüzü olarak da tanımlanan vergi cennetleri ya da offshore finans merkezleri yabancı yatırımları çekme ve finansal aktiviteler konusunda uzmanlaşmış yerlerdir. Bu bağlamda buraların kara para aklama, terörün finansmanı, vergi kaçırma ve finansal istikrarsızlık gibi konularda küresel bazda negatif bir rol oynadığının düşünülmesi özellikle son yirmi yıldan bu yana bu konunun batılı ülkeler, IMF gibi uluslararası kurumlar ve OECD tarafından daha fazla inceleme altına alınmasına ve bu olumsuz uygulamaların engellenmesine yönelik olarak yeni ve daha kapsamlı düzenlemelerin yapılmasına neden olmuştur.

Anahtar Sözcükler: Vergi Cennetleri, Offshore Merkezleri, Vergi Kaçırma, Vergiden Kaçınma, Finansal Kriz

ABSTRACT

THE ECONOMIC IMPACTS OF TAX HAVENS ON GLOBAL FINANCIAL CRISIS

Özlem ÜLGER

Nevşehir University, Institute of Social Sciences
Department of Economics, Master's Degree, December 2013
Supervisor: Assoc. Dr. Serdar ÖZTÜRK

The countries need steady and stable resource of income for the services they provide for the communities. The most important of these resources are tax revenues. Therefore, a reduction in tax revenues cause the countries face the challenge of providing these services. It is asserted that tax havens or offshore financial centres allow the individuals and corporations avoid paying the amount of tax to be paid legally and lead to a serious loss of revenue. Tax havens or offshore financial centres that are also defined as the dark side of globalization by some of the experts are places that specialize in financial activities and attracting foreign investment. In this context, because these places are thought to have a negative role on issues such as money laundering, financing of terrorism, tax evasion and financial instability on the global level, this issue has been taken under more scrutiny by the western countries, international institutions such as the IMF and the OECD and new and more comprehensive regulations have been implemented in order to prevent these negative practices for the last two decades.

Key Words: Tax Havens, Offshore Centres, Tax Evasion, Tax Avoidance, Financial Crisis

TEŞEKKÜR

Bu alıŐma “Vergi Cennetlerinin Küresel Finansal Kriz zerine Ekonomik Etkileri” ni incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Başta, tüm çalışma boyunca yardımını ve desteğini esirgemeyen DanıŐmanım sayın Doç. Dr. Serdar ztrk hocama, sevgi ve desteklerini her zaman hissettiğim aileme ve bu tezin ortaya çıkmasında emeği ve katkısı olan herkese teŐekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	1
ABSTRACT.....	İV
TEŞEKKÜR	V
İÇİNDEKİLER	VI
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	6
1. VERGİ CENNETİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ, ÖZELLİKLERİ VE TARİHSEL SÜREÇTEKİ GELİŞİMİ	6
1.1. Vergi Cennetlerinin Tanımı	6
1.2. Vergi Cennetlerinin Tarihçesi.....	7
1.3. Vergi Cennetlerinin Özellikleri	11
1.3.1. Genel Özellikleri	11
1.3.2. Coğrafi Özellikleri	16
1.4. Vergi Cenneti Olan Ülkelerin Ekonomik Özellikleri	17
1.5. Vergi Cenneti Ülkeler ve Offshore (Kıyı) Bankacılığındaki Gelişmeler	22
İKİNCİ BÖLÜM.....	32
2. VERGİ CENNETLERİNİN OLUŞUMU	32
2.1. Vergi Cennetlerinin Unsurları	32
2.1.1. Verginin Olmadığı veya Sadece Nominal Bir Verginin Olduğu Bir Ortam.....	33
2.1.2. Efektif Bilgi Değişiminin Olmaması.....	34
2.1.3. Şeffaflıktan Yoksunluk\Saydam Olmaması	38
2.1.4. Belirli\ Esaslı Bir Faaliyetle Bulunma Gerekliliğinin Aranmaması	39

2.2. Vergi Cenneti Ülkelerin Kullanılma Amaçları	39
2.2.1. Vergi Motivasyonunun Olmadığı Kullanımlar	40
2.2.2. Vergi Motivasyonunun Olduğu Kullanımlar.....	41
2.2.3. Vergi Cennetlerinin Bireysel Nedenlerle Kullanımı	42
2.3. Vergi Cenneti Olma Sebepleri	42
2.4. Vergi Cennetlerine Yönelik Düzenlemeler	48
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	64
3. KÜRESEL FİNANSAL KRİZ VE VERGİ CENNETLERİ.....	64
3.1. Küresel Finansal Krizin Ortaya Çıkışı Ve Gelişimi.....	64
3.1.1. Küresel Finansal Kriz Kavramı.....	64
3.1.2. Küresel Finansal Krizin Kaynakları	65
3.1.3. Küresel Finansal Krizin Gelişimi ve Etkileri	67
3.2. Vergi Cennetlerinin Küresel Ekonomik Etkileri.....	70
3.3. Vergi Cennetleri ve Küresel Finansal Kriz Arasındaki İlişki	82
3.3.1. Vergi Cennetlerinin Vergi Kaçırmadaki Etkisi	84
3.3.2. Vergi Cennetlerinin Vergiden Kaçınmadaki Etkisi.....	85
3.3.3. Vergi Cennetlerinin Para Aklamadaki Etkisi	87
4. SONUÇ	89
KAYNAKÇA	97
ÖZGEÇMİŞ	106

GİRİŞ

Vergi cennetleri, yetmiş yıldan fazla süredir var olmasına rağmen henüz bu olgunun açık bir tanımı olduğu söylemek pek mümkün değildir. Ancak politika ifadelerinde ve araştırmalarda kullanılan bu olgunun doğası gereği öznel olduğu söylenebilir.

Vergi cennetleriyle ilgili olarak farklı kaynaklarda farklı tanımlamaların olduğu görülmektedir. Vergi cennetleri; çok düşük vergi oranlarına ve diğer vergi özelliklerine sahip olarak yabancı yatırımcılara hitap edecek şekilde düzenlenen ya da firmaların artan uluslararası rekabet şartlarında, işletmelere ve bireylere vergiden kaçınmak için çeşitli fırsatlar sunan yerler olarak tanımlanabilir. Bu, kısa dönemli değil uzun dönemli ve bilinçli olarak kullanılan bir strateji olarak değerlendirilmelidir.

Vergi cennetlerinin gelişimi ve yayılmalarının arkasında yatan tarihsel sürece bakıldığında vergi cennetlerinin ortaya çıkışıyla vergi kavramının ortaya çıkışının aynı döneme rastladığı görülmektedir. Bu uygulamanın köklerini Antik Yunana ya da Vatikan'a kadar götürmek mümkündür. Modern anlamda vergi cennetlerinin en eski uygulamasının ise İsviçre olduğu söylenebilir. İsviçre diğer bölgelerden kaçan sermaye için güvenli bir sığınma yeri olarak kabul edilmiştir. İsviçre'nin başlangıçta vergi için değil sermaye için cennet özelliğinde olduğu görülmektedir. Ancak, özellikle İkinci Dünya savaşından önce İsviçre'de başlatılan uygulamalar vergi cennetlerine ayrı bir boyut kazandırmıştır. İkinci dünya savaşı sırasında güvenilir bir

liman olarak sermaye çeken İsviçre savaştan sonra da bu konumunu sürdürmüş ve 1930'lu yılların modern vergi cennetlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Vergi cennetleri, sınırlı sayıda olmasına rağmen, uluslararası ticaret ve sermaye transferi konusunda dünyada ağırlığı olan ülkeler olarak ifade edilebilir. Vergi cennetlerinin, kendi vergi yasaları ve diğer önlemleri, vergi yasalarından kaçınma ya da vergi kaçırma için ya da diğer ülkelerin vergi düzenlemelerini önlemek için kullanılabilir. Vergi cennetleri düşük vergi alanlarıdır ve bu nedenle yatırıma yönelik en büyük sermaye akışını sağlayabilir.

Vergi cennetleri olarak nitelendirilen vergi düzenlemeleri bazı ortak özellikler taşımaktadırlar. Bunları belli ölçüde politik istikrar, tatminkâr ve güvenilir ulaşım yolu, iletişim hizmetleri, tarafsız yargı ve kurumlara ilişkin esnek yasal statü şeklinde özetlemek mümkündür. Vergi cennetlerinin yabancı mükellefleri cezbeden dört önemli avantaja sahip olduğu söylenebilir. Bunlar, sıfır vergilemeye kadar inen önemli ölçüdeki vergi avantajları, ticari faaliyetlerde kural ve kırtasiyenin olmayışı, asgari veya sıfır düzeyde kambiyo kontrolü, bankalar ve ticari faaliyetle ilgili sınırların dışarıya verilmemesi şeklinde ifade edilebilir. Ayrıca, vergi cennetlerinin sahip olduğu bir diğer özellik ise bu ülkelerde faaliyet gösteren kurumlara hizmet sunabilecek ve destek olabilecek düzeyde profesyonel hukukçuların, danışmanların, denetçilerin, muhasebe uzmanlarının ve finansal analistlerin bulunabilmesidir

Özellikle 1980'li yıllarda sermaye hareketleri üzerindeki kontrollerin kaldırılmaya başlamasıyla birlikte vergi cennetlerinin en popüler ve etkili dönemini yaşamaya başladığı ve vergi cenneti olarak tanımlanan ülke sayısında önemli ölçüde artış olduğu söylenebilir.

OECD'nin 1960'lı yıllardan itibaren vergi cennetleri konusunu çeşitli şekillerde ele aldığı görülmektedir. Ancak, 1990'ların ortalarından itibaren bu

konuyla ciddi olarak ilgilenmeye başladığı ve vergi cennetleriyle mücadelede giriştiği söylenebilir. Vergi oranları yüksek olan ülkelerin vergi tabanlarını çürütmek için vergi cennetlerinin kullanımından kaynaklanan kaygılar OECD tarafından vergi cenneti ile mücadelede büyük bir çaba gösterme sürecini hızlandırmıştır. OECD'nin 1998 yılında “Zararlı Vergi Rekabeti: Yükselen Bir Sorun” başlıklı bir rapor yayınlamaya vergi cennetlerine karşı hareketi başlattığı kabul edilmektedir. Bu raporda, ana hatlarıyla vergi cennetleri ve zararlı vergi uygulamaları tanımlanarak ülkelerin toplam gelirlerini ve finansal istikrarını tehdit etmesi nedeniyle karşı politika önerilerinde bulunulmuştur. 1998 yılındaki bu raporu, 2000 yılında “Küresel Vergide İşbirliğine Doğru” bir başka rapor takip etmiştir. Bu raporların sonraki dönemde de devam ettiği görülmektedir. Ancak, 2001 yılında ABD'nin ideolojik nedenlerle OECD tarafından yapılandırılan bu oluşumdan ayrılması vergi cennetlerine karşı mücadelenin ciddi bir ivme kaybetmesine neden olmuştur. OECD'nin vergi cennetlerine karşı olan müdahaleci, saldırgan ve baskıcı tutumu 2001 yılından beri değişmiş karşılıklı diyalog ve tavsiyelere dayalı bir uygulamaya dönüşmüştür. OECD artık fikir birliğine dayalı, tüm katılımcılar tarafından kabul edilen ortak girişimler gerçekleştirmek için çabalamaktadır. OECD hala vergi cennetleriyle ilgili raporlar hazırlamaktadır ancak bu raporların eskisi kadar etkili ve anlamlı olduğunu söylemek pek mümkün değildir.

2007 yılının ikinci yarısında ABD'de ortaya çıkan ve başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm dünyaya hızla yayılan küresel finansal krize borçlanmayla şişirilmiş varlık ve kredi balonunun yol açtığı söylenebilir. Konut piyasasında başlayan çöküntü finansal piyasalarda büyük bir istikrarsızlığa neden olmuş ve sonrasında likidite krizine dönüşerek tüm dünyaya yayılan küresel krizin zeminini

oluşturmuştur. Aslında bu krizi kredinin değil ona dayanılarak yapılan işlemlerin yarattığı bir kriz olarak tanımlamak daha doğru olur.

Özellikle küresel finansal kriz sonrasında, vergi cennetleri ve kriz arasındaki bağlantıyla ilgili ulusal ve uluslararası kurumlar tarafından çok sayıda rapor hazırlanmıştır. Hazırlanan bu raporlarda ve politik beyanlarda bağlantının boyutları net olarak ortaya konamasa da bir etkisinin olduğu konusunda görüş birliği vardır. Aslında asıl tartışmanın vergi cennetleriyle küresel finansal kriz arasındaki ilişkinin boyutu üzerinde olduğu söylenebilir.

Bazı çevreler, offshore hesaplarda tutulan ve bankacılık sistemine girmeyen yüklü mevduatların küresel finansal sisteme ciddi oranda zarar verdiği dolayısıyla da krizin asıl kaynağının bu hesaplar olduğunu, bunun küresel finansal sistemi çökerttiğini öne sürmektedirler.

Devletlerin kriz sonrasında geniş harcama programları, zayıf endüstrilerin desteklenmesi, bazı şirketlerin kamulaştırılması ve banka borçlarının garanti altına alınmasının kanunlaştırılması için düzenlemeler yaptığı görülmektedir. Ülkeler bu düzenlemeleri gerçekleştirebilmek için ek finansman kaynaklarına yani vergi gelirlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Özellikle G20 ve OECD üyesi ülkeler ise vergi cennetlerini hem bu krizin nedeni hem de bu krizi önlemek için alınması gereken gerekli tedbirlerin önünde bir sorumlu olarak görmektedirler.

Bu bağlamda, bu çalışmada vergi cennetlerinin doğuşu, gelişimi, işlevleri ve 2007 yılında ABD’de ortaya çıkarak daha sonra başta Avrupa olmak üzere tüm dünyaya yayılan küresel finansal krizle olan ilişkisi incelenmeye çalışılmıştır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, vergi cennetlerinin kavramsal çerçevesi, özellikleri ve tarihsel süreçteki gelişimi, ikinci bölümde, vergi

cennetlerinin oluşumu ve üçüncü bölümde de küresel finansal kriz ve vergi cennetleri arasındaki ilişki ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. VERGİ CENNETİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ, ÖZELLİKLERİ VE TARİHSEL SÜREÇTEKİ GELİŞİMİ

Bu bölümde vergi cennetlerinin tanımı, tarihçesi, özellikleri, vergi cenneti olan ülkelerin ekonomik özellikleri ve vergi cenneti ülkeler ile offshore bankacılığındaki gelişmeler hakkında bilgi verilmektedir.

1.1. Vergi Cennetlerinin Tanımı

İkinci dünya savaşı sonrasında dünya genelinde oluşan dengeler 1970’li yıllarda yerini “deregülasyon” sürecine bırakmıştır. 1970 sonrası dönemde dünyadaki birçok ülkenin para, sermaye ve yatırımlar üzerindeki kontrolleri kaldırma yönünde çaba harcadığı yaşanan bu süreçte sermaye sahipleri kendilerine çok geniş bir hareket alanı elde ederken vergi idareleri belirli hukuki sınırlar çerçevesinde sıkışıp kalmışlardır. Oluşan bu yapının gelişmiş ülkeleri ve gelişmekte olan ülkeleri küresel bir sorunla yani “vergi cennetleri ve zararlı vergi rekabeti” sorunuyla yüz yüze bıraktığı söylenebilir. Gelişmiş ülkeler bu soruna 1970’lerden itibaren gerekli tedbirleri almaya çalışmışlarsa da nasıl bir sorunla karşı karşıya kaldıklarının farkına çok geç varmışlardır. 1990’lara gelindiğinde ülkelerin bu sorunla ilgili ortak çözümler üretmeye çalıştıkları görülmektedir. Vergi cennetleri ve zararlı vergi rekabeti konusunda şu ana kadar yapılan en ciddi ve en kapsamlı çalışmaların OECD tarafından gerçekleştirildiği söylenebilir (Türk, 2010, s.94).

Vergi cennetlerinin yeni bir oluşum olmamasına ve buna karşı çok yönlü mücadelenin yetmiş yıldan fazla süredir var olmasına rağmen henüz bu olgunun açık bir tanımı olduğu söylenemez. Her ne kadar politika ifadelerinde ve araştırmalarda kullanılan bu olgunun güvenilir bir tanımı olmamakla birlikte doğası gereği öznelidir (Orlav, 2004, p.95).

Vergi cennetleriyle ilgili olarak farklı kaynaklarda farklı tanımlamaların olduğu görülmektedir. Vergi cennetleri; çok düşük vergi oranlarına ve diğer vergi özelliklerine sahip olarak yabancı yatırımcılara hitap edecek şekilde düzenlenen yerlerdir (Dharmala & Hines, 2009). Ya da yatırımcılara vergiden kaçınmak için fırsatlar sağlayan düşük vergi oranlarının olduğu ülkelerdir (Desai, Foley & Hines, 2004). Vergi cennetleri, firmaların artan uluslararası rekabet şartlarında, işletmelere ve bireylere vergiden kaçınmak için çeşitli fırsatlar sunan yerlerdir (Hines, 2005). Vergi cennetleri belli bir ülkenin sınırları içinde yer almakla beraber sermayeye her türlü vergi ve denetim muafiyeti sunan ekonomik ve mali adacıklardan oluşan bölgelerdir. Vergi cenneti terimi gerçek yatırım çekmeye çalışmayan ancak bunun yerine yumuşak vergi kanunlarını ve katı banka gizlilik esaslarını kullanarak yabancı sermayeyi artırmak ve çekmek için vergi kaçakçılığını teşvik eden herhangi bir ülke kast edilmektedir (Addison, 2009, p.711). Bu uzun dönemli ve bilinçli olacak şekilde kullanılan bir stratejidir (Yılmaz, 2006).

1.2. Vergi Cennetlerinin Tarihçesi

Adam Smith, iktisadi bir bilim olarak doğuşu kabul edilen “ülkelerin zenginliği” adlı eserinde, toprak sahiplerinin belirli bir ülkenin yurttaşları olmasına karşılık, sermaye sahiplerinin dünya yurttaşı olduklarını ve yüksek bir vergi oranına muhatap olmaları durumunda başka bir ülkeye göç ederek faaliyetlerini burada

sürdürebileceklerini belirtmiştir. Ayrıca toprağı işleyen emeğı kullanan da sermaye olduğı için, sermayenin başka bir ülkeye göç etmesinin o ülkenin kaynaklarını verimli kullanmamasına neden olacağını, dolayısıyla emeğın ücretinin düşmesine yol açacağını belirtmiştir. Adam Smith'in bundan yaklaşık iki yüzyıl önce yapmış olduğı tespitin bugün de geçerliliğini koruduğı görülmektedir. Bireyler ve kurumlar vergi oranlarının yüksek olduğı ülkelerden düşük olan ülkelere doğru kaymakta ve bu da ayrıldıkları ülkelere olumsuz etkiler yapmaktadır (Öz, 2005, s.123).

Vergi cennetlerinin gelişimi ve yayılmalarının arkasında yatan mantığı anlamak için bu politikaların tarihsel süreçlerini incelemek ve uygulamaların içeriğini göz önüne almak gerekir (Orlav, 2004, p.97).

Tarihsel sürece bakıldığında vergi cennetlerinin ortaya çıkışıyla vergi kavramının ortaya çıkışının aynı döneme rastladığı görülmektedir. Antik Yunan'da tüccarlar ithal edilen mallara uygulanan %2'lik ithal vergisinden kaçınmak için mallarını Atina'ya yakın adalarda stoklardı. Ayrıca en eski Katolik Kilisesi Vatikan Şehri papa ve papalık personeli için özel vergi cenneti olarak hizmet etmekteydi. Modern anlamda vergi cennetlerinin en eski uygulamasının ise İsviçre olduğı söylenebilir. Bu ülke, diğer bölgelerden kaçan sermaye için güvenli bir sığınma yeri olarak kabul edilmiştir (Wu, 1999). Özellikle İkinci Dünya savaşından önce İsviçre'de başlatılan uygulamaların, vergi cennetlerine ayrı bir boyut kazandırdığı söylenebilir. Bu uygulamaların başlangıçta vergi için değil, sermaye için cennet özelliğinde olduğı görülmektedir. Savaş öncesinde Rusya, Almanya, Güney Amerika, İspanya ve Balkan ülkeleri sermayelerini korumak amacıyla İsviçre'de banka hesapları açtırarak buraya yatırmışlardır. Bu nakit akışı savaş sürecinde artarak devam etmiş, savaş sona erdikten sonra ise savaşın etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla Kuzey Amerika ve İsviçre hariç Avrupa ülkelerinde

vergi oranları arttırılmıştır (Smith, 1999). Savaştan sonra yeniden yapılanma ve sosyal talepler için fon ihtiyacını karşılamak amacıyla vergiler İsviçre dışında Avrupa ve Kuzey Amerika'da inanılmaz bir şekilde yükselmiştir. Bunun üzerine ikinci dünya savaşı sırasında güvenilir bir liman olarak sermaye çeken İsviçre savaştan sonra da bu konumunu sürdürmüş ve 1930'lu yılların modern vergi cennetlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Kanada ve Amerikalı zenginlerin Bahama Adalarını, varlıklarını korumak için kullanmaya başlamaları ile birlikte ABD bankaları Karayipler de biriken Euro dolarlar için bölgede 1960'ların sonu ile 1970'lerin başlarında banka şubesi açmaya başlamış, kıyı bankacılığı kara para aklamak ve vergiden kaçınmanın en güvenli ve en az maliyetli aracı olarak dünyada hızla yayılmıştır (Wu, 1999).

Dünya'da sosyal refah anlayışında ortaya çıkan gelişim ve değişimin bir sonucu olarak kamu harcamalarının artmaya başlamasıyla birlikte bu harcamaların finansmanı için vergi yükünün de artmaya başladığı görülmektedir. Yine veraset vergileri oranlarıyla birlikte diğer yükümlülüklerinde artmasıyla vergi cennetleri yalnızca çok uluslu şirketlerin değil bireylerin de ilgisini çekmeye başlamıştır. Özellikle 1980'li yıllarda sermaye hareketleri üzerindeki kontrollerin kaldırılmaya başlamasıyla birlikte vergi cennetleri en verimli dönemlerini yaşamaya başlamıştır. Son yirmi yılda vergi cenneti olarak tanımlanan ülke sayısı önemli ölçüde artmıştır. IMF verilerine göre yaklaşık beş trilyon ABD dolarınının kıyı bölgesi finans merkezlerinde tutulduğu tahmin edilmektedir (Öz, 2005, s.127).

OECD'nin 1961 yılından beri çeşitli şekillerde vergi cennetleri konusunu ele aldığı görülmektedir. Bu konudaki ilk çalışmasını 1963 yılında yayınlamıştır. 1977 yılında OECD üyelerinin yeni ve daha fazla karmaşık uluslararası iş aktivitelerinin ve ilişkilerinin gelişimi ve vergiden kaçınmanın gittikçe artan sofistike metotları ile

ilgili deneyimlerini yansıtan ilk önemli taslak güncellemesini yayınlamıştır. OECD 1991 yılında tekrar günümüzdeki kuralların öncüsü kabul edilen sermaye ve gelir üzerine “model vergi kuralları” ile iş aktivitelerinde küreselleşmeyi ve sermaye liberalizasyonunu yansıtan vergi kurallarını güncellemiştir (Jacson, 2010).

OECD bünyesinde zararlı vergi uygulamalarıyla ilgili çalışmaların 1996 yılında OECD Bakanlar Kurulu Konseyince zararlı vergi rekabetinin yatırım ve finansman kararları ve ülkelerin ulusal vergi tabanları üzerinde yarattığı olumsuz ve çarpıklık yaratıcı etkilerin engellemesine dönük sistemlerin geliştirilmesi doğrultusunda başladığı görülmektedir. Bu konuda benzer bir kararlılık aynı yıl Lyon’da toplanan G7 ülkelerinin devlet başkanları tarafından da ifade edilmiştir. Aynı hususlar 1997 yılında yapılan G7 devlet başkanları toplantılarında da ifade edilmiştir (Karaca, 2001).

Vergi oranları yüksek olan ülkelerin vergi tabanlarını çürütmek için vergi cennetlerinin kullanımından kaynaklanan kaygılar OECD tarafından vergi cenneti ile mücadelede büyük bir çaba gösterme sürecini hızlandırmıştır. 1998 yılında OECD zararlı vergi rekabeti teşvikini başlatmıştır. Bu teşvik daha sonra zararlı vergi uygulamaları adını almıştır. Teşvik yabancı yatırımcılar için tercihsel vergi sistemlerinin kullanılmasını engellemeye ve farklı ülkelerin vergiden sorumlu makamları arasında etkin bilgi paylaşımını teşvik etmeyi amaçlamaktaydı. Uygulama sürecinde OECD vergi cenneti olarak düşündüğü otuz beş ülke ve bölgenin bulunduğu bir liste oluşturmuştur (Dharmapala, 2008, pp.1-29).

Günümüzde dünyada vergi cennetleri açısından ülkelerin samimiyetlerinin test edildiği bir geçiş dönemi yaşandığı söylenebilir. Çünkü OECD tarafından 2000 yılında vergi cenneti olarak ilan edilmesi düşünülen kırk bir ülkeden altısı henüz liste yayınlanmadan vergi sistemlerindeki zararlı vergi uygulamalarını, belirtilen süreler

ve esaslar dâhilinde son vereceklerini üst düzeyde taahhüt ederek listeye girmekten kurtulmuşlardır. Geri kalan otuz beş ülkeden yirmi beşi liste yayımlandıktan sonra 2002 yılında iş birliğinde olma taahhüdünde bulunmuş, üç ülke ise vergi cenneti kriterlerini taşımadıkları için OECD tarafından listeden çıkartılmıştır (Türk, 2010, s.95).

1.3. Vergi Cennetlerinin Özellikleri

Bu bölümde vergi cennetlerinin genel özellikleri ve coğrafi özellikleri incelenecektir.

1.3.1. Genel Özellikleri

Vergi cenneti olarak tanımlanan ülkeler sınırlı sayıda olmasına rağmen, uluslararası ticaret ve sermaye transferi konusunda dünyada ağırlığı olan ülkeler olarak ifade edilebilir (Tayfur, 2013, s.7). Geleneksel vergi cennetlerinin daha çok adalar grubu üzerinde (örneğin, İngiliz Virgin Adaları) ya da ada cumhuriyetlerinde (örneğin, Nauru Cumhuriyeti) ya da küçük ülkelerde (örneğin Panama) kurulduğu görülmektedir. Bu tür vergi cennetlerinin genellikle belirli bölgelerde geçerli olan bağımsız yasaları vardır (Öz, 2005, s.128). Vergi cennetleri, ülkelerin vergisel yapılarını hatta bunun da ötesinde ekonomik yapılarını etkilemektedir. Çünkü zarar verici vergi rekabetinin ekonomik kararların yönünü değiştirdiği söylenebilir (Aktan ve Vural, 2004,s.12).

Bir vergi cennetinin temel özelliği, kendi yasalarını ve diğer önlemleri vergi yasalarından kaçırma ya da kaçınma için ya da diğer ülkelerin vergi düzenlemelerini önlemek için kullanılabilir. Vergi yükümlülüğünün en aza indirilmesi önemli bir unsurdur (Taxjustice_network, 2001). Vergi cennetleri düşük vergi alanlarıdır ve bu nedenle yatırıma yönelik en büyük sermaye akışını yaşar. İstatistiki verilerin

gösterdiği de tam budur. Vergi oranlarındaki yüzde 10'luk indirim yabancı yatırımda yüzde 6'lık artışa neden olur. Vergilendirmek için sadece üç gelir kaynağı vardır – toprak, iş ve sermaye – sadece biri sabittir. Sermaye günümüzde tabiri caizse ışık hızı ile hareket etmektedir (Addison, 2009, p.711).

Vergi cennetleri olarak nitelenen vergi düzenleri genelde bazı müşterek özellikler taşırlar. Bunları belli ölçüde politik istikrar, tatminkâr ve güvenilir ulaşım yolu, iletişim hizmetleri, tarafsız yargı ve kurumlara ilişkin gevşek yasal statü şeklinde özetlemek mümkündür. Ancak, temel olarak vergi cenneti niteliği, yabancı mükellefleri cezbeden dört önemli avantaja bağlanabilir. Bunlar, sıfır vergilemeye kadar varan önemli ölçüdeki vergi avantajları, ticari faaliyetlerde kural ve kırtasiye yokluğu, asgari veya sıfır düzeyde kambiyo kontrolü, bankalar ve ticari faaliyetle ilgili sınırların sıkı şekilde muhafazası şeklinde ifade edilebilir (Karsan, 1986). Vergi cennetlerinin bir diğer özelliği ise bu ülkelerde faaliyet gösteren kurumlara hizmet sunabilecek ve destek olabilecek düzeyde profesyonel hukukçuların, danışmanların, denetçilerin, muhasebe uzmanlarının ve finansal analistlerin bulunabilmesidir (Aydın, 2009, s.97).

Vergi cennetleri konusunda vergi rekabetinin olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla global düzeyde vergi koordinasyonunu sağlamaya çalışan OECD hazırlamış olduğu “Zararlı Vergi Rekabeti” adlı çalışmasında vergi cennetlerinin temel özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır (Arıkan ve Akdeniz, 2005, s.289):

- a) Vergi cennetleri faaliyette bulunan kişi ve kurumlara ait her türlü bilgiyi çok sıkı gizlilik kuralları altında korur. Buradaki kurumlar, çoğu bankacılık işlemleri ve finansal muameleler konusunda yabancı vergi idarelerine bilgi sağlamaz.

- b) Vergi cennetlerinin hemen hemen tamamında finansal uygulamalar ve vergi mevzuatıyla ilgili yapı şeffaflıktan yoksundur.
- c) Vergi cenneti olan pek çok ülkede ikili bir döviz kontrol sistemi vardır veya kambiyo kontrolü hiç yoktur. Bu idarelerde yerleşik olanlar kambiyo kontrollerine tabi iken yerleşik olmayanlar sadece yerel para birimi ile alakalı kontrollere tabidirler.
- d) Klasik vergi cennetlerinde bankacılık kesimi oldukça önemlidir ve çalışanlar yerleşik olanlarla olmayanlara vergileme konusunda farklı davranırlar. Başarılı bir vergi cenneti için gelişmiş bir bankacılık sistemi gereklidir ve bu nedenle bu ülkelerdeki bankacılığın son derece gelişmiş olduğu görülmektedir. Yerel nüfus ve iktisadi faaliyetlerin çok ötesinde büyüklüğe sahiptir.
- e) Vergi cennetlerine fiziki açıdan ulaşım olanaklarının iyi olması ve bilgi alışverişi ve iletişim sistemlerinin gelişmiş olması gerekir. Bu nedenlerle vergi cennetleri çok iyi bir bilgi ve iletişim alt yapısına sahiptirler.
- f) Vergi cennetlerinde belirli bir düzeyde herhangi bir iktisadi faaliyette bulunma zorunluluğu yoktur. Bir çok şirketin merkezi bu ülkelerdedir ancak bu şirketler sadece kâğıt üzerinde var olan “sanal” şirketlerdir.

Vergi Cennetleri çoğunlukla küçük ada ülkeleridir. Bu ülkelerin doğal kaynakları sınırlıdır. Yatırım olanakları konusunda yeterli olmadıkları için portföy yatırımları ve finansal hizmetler konusunda diğer ülkelerin istedikleri bilgileri vermemek, hiç vergi almamak ya da düşük oranda almak suretiyle önemli kaynak sağlamaktadırlar (Pehlivan ve Gökbunar, 2010, s.104). Dolayısıyla OECD tarafından belirtilen ülkelerin büyük bir kısmı çok küçük ülkelerdir ve sanayi merkezleri olarak

uygun değildir. Bu nedenle finansal hizmetler ve portföy yatırımları açısından cazibe ortamı sağlamaya çalışmakta ve bankacılık, muhasebe hukuk hizmetleri sunarak, iletişim, ulaşım, otel, ofis ekipmanları gibi alt yapı hizmetleri sağlayarak birey ve kurumların vergi yüklerini azaltmaktadır (Wu, 1999). Burada ulaşım olanakları ile temelde kastedilen bu bölgelere gelişmiş ülkelerden kolaylıkla ulaşılabilmesidir. Dolayısıyla, genel olarak vergi cennetlerinin gelişmiş ülkelere yakın ada ülkeleri veya limanlarda olduğu görülmektedir (Aydın, 2009, s.97). Ayrıca, bankacılık işlemlerinin gerçekleştirilebilmesi için vergi cenneti olan ülkelere erişimlerin kolay olması gerekmektedir. Bunun için havaalanı, liman gibi ulaşım hizmetlerinin yanında telefon, internet, uydu haberleşmesi ile ilgili alt yapılar kurulmuş ve kolaylıkla kullanılabilir durumdadır. Özellikle internetin ve iletişim imkânlarının dünyada yaygınlaşması ile birçok şirket ve birey kendi ülkelerinde daha fazla vergi ödemek yerine vergi cennetlerine yöneldiği söylenebilir (Demir, 2002).

Vergi cenneti ülkelerin pek çoğu ikili kambiyo kontrol sistemi kullanmaktadır. Ülke vatandaşları hem ülke parası hem de yabancı para kambiyo sınırlamasına tabi olurken, yerleşik olmayanlar sadece ülke parasıyla ilgili sınırlamalara tabi olmaktadır. Burada kurulu şirketlerin yabancı para ile ülke dışında gerçekleştirdikleri işlemler kambiyo sınırlamalarına tabi olmaktadır. Vergi cenneti ülkelerin birçoğunun İngiliz Sterlini ya da ABD doları gibi belirli para birimleriyle yoğun ilişkili olduğu görülmektedir. Vergi cenneti ülkelerde özellikle gelişme dönemlerinde basın özgürlüğünün olmadığı ya da kısmen olduğu, yüksek eğitim kurumlarının olmadığı ve demokrasinin yeterince gelişmediği söylenebilir (Öz, 2005, s.130).

Vergi cennetlerinin hemen hemen yarısına yakın kısmındaki hukuki yapı genel İngiliz Hukukuna dayanmaktadır. Bu ülkelerin çoğu dış işlemlerinde İngiltere

tarafından yönlendirilmekte ve yönetilmektedirler. Yatırımcılar için coğrafi yapı da önemlidir. Yatırımcılar daha çok uzak mekânlardaki vergi cennetleri yerine yakındaki vergi cennetlerine yatırım yapmayı tercih etmektedirler. Aslında dünya üzerinde tam bir vergi cenneti olduğunu söylemek pek mümkün değildir (Arıkan ve Akdeniz, 2005, s.315).

Dünya ticaretinin yoğunlaştığı bu yerlerin aslında dünya GSYH'ne çok düşük düzeyde katkıda bulunduğu söylenebilir. Vergi cenneti ülkelerde finansal özellikle de vergi mevzuatı şeffaflıktan yoksun olup, vergilendirme yetkisinin kullanımında aksaklıklar mevcuttur. Daha çok yetki kullanımı alanında egemenlik gücü dış güçlerin etkisinde kalabilmektedir (Arıkan ve Akdeniz, 2005, s.316). Vergi cenneti olan ülkeler resmi dil olarak daha çok İngilizceyi kullanmakta ve Başkanlık sistemi yerine parlamenter sistemle yönetilmektedirler. Eyalet sistemi yerine üniter bir yapıya sahiptirler ve BM'ye üyelik oranları düşüktür (Dharmapala, 2008, pp.1-29).

Vergi cennetlerinde sermaye üzerine yüksek vergiler konmasına ihtiyaç olmadığı ve bunun yerine iş ve toprak vergileri üzerinden gerekli vergi gelirlerinin yeteri oranda toplanabileceği iddia edilmektedir. Bu durumun nedeninin, vergi cennetlerinin küçük nüfuslu olmaları ve genelde refah düzeyi yüksek ülkeler olduğu söylenebilir. Vergi cenneti olmaya yatkın ülkeler genelde nüfusu 1 milyonun altında olan küçük diğer ülkelere oranla daha zengin ülkelerdir. Ayrıca vergi cennetleri genelde açık ekonomilere ve diğer ülkelere oranla genelde daha az doğal kaynağa sahip ülkelerdir (Addison, 2009, pp.711-712).

1.3.2. Coğrafi Özellikleri

Vergi cennetleri bazı yazarlar tarafından coğrafi özelliklerine göre sınıflandırılmaktadır. Buna göre vergi cennetleri beş ayrı coğrafi bölgeye ayrılabilir (Yetkiner, 2001).

1. The Carriibbean Bölgesi: Bahama, Bermuda, Cayman Adaları, İngiliz Adaları, Hollanda Antilleri, Turks and Caicos Adaları, Aruba, Barbados, Nevis, Montserrat, Anegodo Panama vs.
2. Akdeniz Bölgesi: Gibraltar ve Kıbrıs
3. Avrupa Bölgesi: Hollanda, İsviçre, Liechtenstein, Andora, Lüksemburg, Kapone ve Monako
4. Channel Adaları Bölgesi: Gurnsey, Jersey, The Isle of Man
5. Pasifik Bölgesi: Hong Kong, Vanutu ve Nauru

Ülke isimlerinden de görüleceği gibi vergi cenneti olarak kabul edilen ülkelerin büyük bir kısmı ada ülkelerden oluşmakta ve dünya ölçüğünde dikkate değmeyecek ölçülerde az nüfusa ve yüz ölçümüne sahip bulunmaktadır. Dolayısıyla, bu tür ülkelerin tarım, hayvancılık, ticaret ve sanayi üretiminde tatmin edici gelir elde etmeleri pek mümkün değildir. Ayrıca vergi cenneti ülkelerinin bir kısmının dünya ve bölge turizmine açık olmalarına rağmen turizm gelirleri de kendilerine yeterli olamamaktadır. Bu çerçevede vergi cenneti ülkeler sığınacak ülke arayan yabancı sermaye yatırımlarını ve dolayısıyla da istihdamı arttırmayı amaçlamaktadır (Yetkiner, 2001).

Nüfus olarak daha küçük ve ada ülkeleri olmalarının yanı sıra vergi cennetlerinin coğrafi özellikleri nedeniyle ekonomik aktivitelerinin etkin olduğu görülmektedir. Özellikle büyük sermaye ihracatçılarına daha yakın şekilde ve genelde nüfuslarının büyük bir kısmı sahilin 100 km içine yerleşmişlerdir. Kişi

başına telefon hattı sayısı da ölçülebileceği şekilde vergi cennetlerinde karmaşık bir iletişim alt yapısı vardır. Doğal kaynaklar bakımından zengin değildirler, kişi başına düşen yer altı varlıklarının değeri (Dünya Bankası tahminlerine göre) vergi cenneti olmayan tipik ülkelere göre çok azdır (Dharmapala, 2008, pp.1-29).

1.4. Vergi Cenneti Olan Ülkelerin Ekonomik Özellikleri

Uluslararası vergi rejimi kurallarının dışında olan vergi cenneti ülkeleriyle ilgili olarak herkesin üzerinde hem fikir olduğu net bir sayının söz konusu olmadığı söylenebilir (Ulusoy ve Karakurt, 2009, s.90). 1998 yılında OECD tarafından hazırlanan raporda bir ülkenin vergi cenneti olarak değerlendirilme sürecinde kullanılacak dört ölçüt belirlenmiştir. Bu rapora göre (Ferhatoglu, 2006).

- a. Düşük oranda vergi uygulaması ya da hiç vergi uygulanmaması,
- b. Yabancı ülkelerin vergi idareleriyle mali bilgilerin paylaşılmaması,
- c. Ülkedeki düzenlemelerin ve idari uygulamaların şeffaf olmaması
- d. Fiilen faaliyette bulunulmamasına (şirketlerin kâğıt üzerinde faaliyette bulunulması) imkân tanınması gibi özellikler bir ülkenin vergi cenneti olarak değerlendirilmesinde aranacak ortak ve temel özellikler olacaktır.

Vergi cennetleri ve offshore finans merkezlerini listelemek ve tanımlamak için çeşitli girişimler yapılmıştır. Her ülke her iki kategoriye girmemesine rağmen vergi cennetleri ve offshore finans merkezleri oldukça yakın ilişkilidir (TaxJustice_network, 2001). 1990'lerden itibaren OECD, G8, Birleşmiş Milletler Suç Önleme ve Uyuşturucu Kontrol Ofisi ve Avrupa Birliği tarafından vergi cennetlerine karşı çeşitli girişimler başlatılmıştır. Zararlı vergi rekabetiyle ilgili olarak OECD tarafından 1998 yılında hazırlanan raporda vergi cennetlerinin

tanımlanabilmesi için kullanılmasını belirleyen unsurlar ve bu konudaki çalışmalar kapsamında vergi cenneti olarak kabul edilen ülkelerin bir listesi oluşturulmuştur (Elsayyad & Konrad, 2012, pp.295-305). Ancak 2000 yılında OECD tarafından zarar verici vergi rekabeti ile ilgili hazırlanan raporda bir ülkenin vergi cenneti olarak nitelendirilmesinde kullanılacak ölçütlerden “düşük düzeyde vergi uygulanmaması” ile “fiili faaliyette bulunulmaması” ölçütleri kaldırılmıştır (Ferhatoğlu, 2006).

Sonuçta bu kriterlere uyan ve yayınlanacak listede yer alması muhtemel ülke ya da rejimlerin OECD ile işbirliğine gitmeleri ve bunu kamuoyu önünde taahhüt etmeleri durumunda bu listede yer almamaları kararlaştırılmıştır. Bu amaçla 41 ülkeye OECD ile işbirliğine gitme önerisinde bulunulmuş ve Haziran 2000’den önce bu ülkelerden altısı öneriye olumlu yanıt vermiştir. Bu altı ülke “üst düzey taahhülle bulunan ülke” statüsündedir. Bu ülkeler 2000 yılı raporunda yer almakla birlikte genel liste içerisinde yer almamışlardır (Öz, 2005, s.97).

2000 yılında yayınlanan rapor ile kamuoyuna açıklanan listede 35 ülke yer almaktadır. Kıbrıs Rum Kesimi, Malta, San Marina, Bermuda, Cayman Adaları ve Mauritius teknik kriterler yönünden “vergi cenneti” tanımına girmekle birlikte listede yer almamışlardır. Bu listede yer alan Barbados, Maldivler ve Tonga ise ikinci bir değerlendirme sonucunda OECD tarafından listeden çıkarılmışlardır (Eyüpgiller, 2002).

Bu gelişmeler ışığında 2000 yılında hazırlanan raporda 31 Temmuz 2001 olarak belirtilen taahhütte bulunma tarihi, 28 Şubat 2002 tarihine kadar uzatılmıştır. OECD, 28 Şubat 2002 tarihinde “İşbirliğine Gitmeyen Ülkeler” listesini yayınlamıştır (Öz, 2005, ss.98-99) (Tablo 1).

Tablo 1. 1 OECD Vergi Cenneti Ülkeleri Listesi

ÜLKE ADI	TARİH
I- Listedен Çıkarılanlar	
1- Tonga	28.08.2001
2- Barbados	31.01.2002
3- Maldiv Cumhuriyeti	07.03.2002
II- 2000 Yılı Raporundan Önce Taahhütte Bulunanlar	
1- Bermuda	15.05.2000
2- Cayman Adaları	18.05.2000
3- Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	24.05.2000
4- Malta	19.05.2000
5- Mauritius	24.05.2000
6- San Marino	04.04.2000
III- 2000 Yılı Raporundan Sonra Taahhütte Bulunanlar	
1- Angilla	05.03.2002
2- Antigua and Barbuda	20.02.2002
3- Aruba	31.05.2001
4- Bahama	15.03.2002
5- Bahreyn	
6- Belize	08.03.2002
7- İngiliz Virgin Adaları	
8- Cook Adası	22.03.2002
9- Dominica	
10- Cebelitarık	27.02.2002
11- Grenada	27.02.2002
12- Guernsey and Sark\Alderney	21.02.2002
13- Isle of Man	13.12.2002
14- Jersey	22.02.2002
15- Montserra	27.02.2002
16- Hollanda Antilleri	27.02.2002
17- Niue	11.04.2002
18- Panama	15.04.2002
19- Samua	09.04.2002
20- Seyşel Cumhuriyeti	13.02.2001
21- St. Lucia	28.02.2002
22- The Federation of St. Christopher Nevis	05.03.2002
23- St. Vincent and the Grenadines	28.03.2002
24- Turks & Caicos	08.03.2002
25- ABD Virgin Adaları	04.03.2002
26- Vannuatu Cumhuriyeti	20.05.2003
27- Nauru Cumhuriyeti	12.12.2003
IV- İşbirliğine Gitmeyenler	
1. Andora	
2. Liberya	
3. Lihtestayn	
4. Marshall Adaları Cumhuriyeti	
5. Monaka	

Kaynak: Semih Öz “Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri”
Maliye ve Hukuk Yayınları, Mart 2005, ss.98-99.

OECD'nin 2000 yılında hazırlamış olduğu raporda adı geçen vergi cenneti ülkeler ile listenin yayınlanma tarihinden sonra listede meydana gelen değişikliklerle ilgili son durum Tablo 1'de gösterilmiştir (z, 2005, s.99). Tablodan görüldüğü gibi vergi cenneti uygulamalarının yarıya yakını zengin devletlerin kontrolü altında varlığını sürdüren ülkelerdir (Bilici, 2004, s.615).

2000 yılı raporunda adı geçen 41 ülkeden 3' 2004 yılı itibariyle vergi cenneti statüsünden çıkarılmış, 33 lke OECD ile işbirliğine gitme taahhüdünde bulunurken 5 ülke herhangi bir taahhütte bulunmamıştır. OECD 2004 yılında hazırlamış olduğu ilerleme raporunda bu beş ülkenin işbirliğine gitme taahhüdünde bulunmadıklarını ancak yapıcı bir diyalogun devam etmekte olduğu belirtilmiştir. İşbirliği konusunda taahhütte bulunan ülkelerle yürütülen çalışmalarda saydamlık ve bilgi değişimi konularının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu çalışmalarda, devletlerin vergi cenneti ülkelerde faaliyette bulunan ve kendilerine ikamet ya da kaynak ilkesiyle bağlı yükümlüleri hakkında bilgi edinmesi veya beyan edilmeyen gelirlere mevcut iç hukuk yöntemlerine göre yaptırımlar uygulaması hedeflenmektedir (z, 2005, s.99).

Vergi cennetlerinde vergi olmamasına rağmen vergi cenneti hkmetleri kamu hizmeti sağlamak için biraz gelir oluşturmaya ihtiyaçları vardır. Bu nedenle şirket birleşme belgeleri için küçük bir ücret veya şirketler için yıllık kayıt creti uygulayabilirler. Fakat bu ücretler sabittir ve genellikle küçüktür. Eğer bu devletlerden birinde yaşamayı düşünüyorsanız bu ücretlerin birçoğu uygulanmayacaktır ve işlerinizde daha az devlet müdahalesi ile yaşamanız mümkün olabilir. Sizi sonradan etkileyebilecek vergi türleri sadece ithalat ve yerel satış vergileri olabilir (Hadnum, 2012).

Söz konusu listede yer alan ülkeler açısından en önemli bir husus, en azından bu aşamada bu ülkelere dönük herhangi bir ortak yaptırımın uygulanmasının söz konusu olmamasıdır. Bu liste daha çok bir tanımlama listesidir ve bu liste baz alınarak ikili ve çok taraflı müzakerelere başlanacaktır. Ancak ileriye dönük olarak 2000 yılındaki OECD tarafından açıklanan raporda vergi cenneti listesinde yer alan ve bu özelliklerinden arınmayan ülkelere ortak yaptırımlar uygulanması kararlaştırılmıştır (Öz ve Yaraşır, 2009). Genel anlamda içeriği hakkında bilgi verilmesi açısından söz konusu ortak yaptırımların bazıları şu şekilde sıralanabilir (Karaca, 2001):

- a) Vergi cenneti olarak kabul edilen ülkelerin yer aldığı listede ülkelerle veya bu ülkelerin zarar verici uygulamalarıyla bağlantılı işlemlerle ilgili indirim, istisna ve benzeri kolaylıklara izin verilmemesi,
- b) Listede yer alan ülke mukimlerine yapılan belirli ödemelerin tevkifata tabi tutulması,
- c) Listede yer alan ülkelerle veya bu ülkelerin zarar verici uygulamalarıyla bağlantılı işlemlerin sıkı vergi denetimine tabi tutulması,
- d) Listede yer alan ülkelerle veya bu ülkelerin bu ülkelerin yıkıcı uygulamalarıyla ilişkili işlemlerde kapsamlı bilgi verme yükümlülüğü getirilmesi ve buna uyulmamasının caydırıcı bir şekilde cezai müeyyideye bağlanması,
- e) Listede yer alan ülkeleri de ilgilendiren belirli işlemler üzerinden işlem harçları alınması.

2000 yılında hazırlanan raporda vergi cennetleri listesinde yer alan 35 ülke veya yer ortak yaptırımlara muhatap olmamak için, her zaman için işbirliği yapma

şansına sahiptir. OECD ile işbirliğine girmek isteyen ülkelerin zarar verici nitelikteki vergi uygulamalarının 31.12.2005 tarihine kadar aşamalı olarak kaldıracaklarını taahhüt etmeleri ve taahhütlerini nasıl gerçekleştireceklerini gösteren bir planı, taahhüt tarihinden itibaren altı ay içerisinde OECD'ye sunmaları gerekmektedir. OECD tarafından taahhüdün ilgili ülkeyi temsil eden yetkili görevlinin imzası ile yapılması ve hazırlanan planda yıkıcı nitelikteki vergi uygulamalarının kaldırılma takviminin açıkça belirtilmesi şart koşulmaktadır. Bu şekilde, belirli bir takvime bağlanmış taahhütte bulunan ülkeler veya yerler “işbirliğine yanaşmayan ülkeler” listesine dâhil edilmeyecekler ve ortak yaptırımlara muhatap olmayacaklardır. Ancak, taahhütlerin zamanında yerine getirilmemesi durumunda, bu ülke veya yerlerin “işbirliğine yanaşmayan ülkeler listesine” dâhil edilecekleri tabidir (Karaca, 2001).

Son olarak Bahamalar 18 Mart 2002 tarihinde ve Belize 20 Mart 2002 tarihinde OECD'ye gerekli taahhütleri öngörülen prosedür dahilinde vermek suretiyle vergi cennetleri listesi dışında kalmayı sağlamışlardır. Böylece 21 Mart 2002 itibariyle 21 ülkenin taahhütte bulunmak, Maldivler ve Tonga'nın ise OECD tarafından yeniden değerlendirilmesi suretiyle listeden çıkarılmasıyla vergi cennetleri listesinde 12 ülkenin kalmış olduğu görülmektedir (Eyüpgiller, 2002).

1.5. Vergi Cenneti Ülkeler ve Offshore (Kıyı) Bankacılığındaki Gelişmeler

Dünyada geçmişten bugüne kadarki süreçte vergi cennetleri olarak veya Uluslararası Kıyı Ötesi Mali Merkezleri olarak adlandırılan ülkeler ve adacıkların bulunduğu bu merkezlerin sundukları çeşitli avantajlar (Akdiş, 2002, ss.1-45) önemli miktarlarda fonun kendilerinde toplanmasını sağlayabildiği görülmektedir. Bu

sisteme offshore denmesinin sebebi bu ülkelerin çoğunun İngiliz Milletler topluluğuna bağlı küçük ada devletleri olmalarındandır. Şirketlerin, özellikle 1950’li yıllardan itibaren uluslararası finansal operasyonları yönetmek üzere vergi cennetlerinde iştirakler edinmeye başladıkları görülmektedir. 1960’lı yıllardan itibaren vergi cennetleri kavramının bir başka önemli kavram tarafından gölgelenmeye başladığı söylenebilir ki bu kıyı bankacılığı merkezleri “offshore finansal merkezi” olarak adlandırılan bölgelerdir.

Varlıklarının ABD tarafından dondurulacağından korkan eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği paralarının İngiliz bankalarına yönelmesi Offshore bankacılık olgusunun 1950-1960’lı yıllardan itibaren gelişmeye başlamasının temelini oluşturmaktadır. Soğuk savaş sürecinde İngiltere bankalarında ki mevduatlar vergiden, faiz oranı kısıtlamalarından ve zorunlu karşılık kurallarından muaf tutulmuşlardır. Sonrasında pek çok ülke ile ABD’de doğan ödemeler dengesi krizleri bu ülkeleri sermaye hesaplarının kontrolüne sevk etmiş, sermaye kontrollerinden kaçınmak isteyen bankalar da bu hesapları çeşitli yatırım araçları arasında dağıtarak hem sermaye kontrollerinden hem de vergi vb. yükümlülüklerden kurtulmuşlardır. Özellikle 1973-1974 yılında yaşanan petrol şoku sonrasında petrol üreten ülkelerin elde ettikleri önemli miktardaki parayı Amerika’nın Avrupa’daki offshore bankalarına yatırmışlardır. Petrol ihraç eden ülkelerdeki biriken fonlar petrol ithal eden ülkelere kullanılmış ve böylelikle bir petro-dolar piyasası oluşmuştur. İngiltere hem Sovyet hem de petro-dolar hesaplarını çekebilmek için 1950’lerden itibaren banka sisteminde değişiklikler yapmaya başlamış ve bu nedenle de ilk offshore merkezi olarak tanımlanabilecek konuma gelmiştir. Ancak gittikçe büyüyen bu hesaplar ve varlıklar gerek işlem maliyetlerinin artması ve gerekse devlet

kontrollerinden kaçınma amacıyla 1960'lerden başlayarak Karayipler bölgesine doğru kaymaya başlamışlardır (Akdiş, 2006).

Kuzey Amerika'da "International Banking Facilities" adıyla anılan şube uygulamaları ile ilk kez ortaya çıkan kıyı bankacılığı uygulaması, dünyanın çeşitli bölgelerinde farklı işlemlerde yoğunlaşmaktadır. Bazıları mevduat sertifikası ihracıyla para piyasasına ağırlık verirken, bazıları bankalar arası para piyasasından fon sağlama ya da gizli hesaplarla kaçak fonlara sığınak oluşturmaktadır. Başlangıçta özellikle Karayipler 'de birçok Kuzey Amerika merkezli bankanın kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak amacıyla şube açmaya yöneldikleri gözlemlenmiştir. Bu bağlamda özellikle 1970'lerden itibaren vergi cenneti kavramının daha çok küçük ada ülkelerinde yürütülen kıyı bankacılığı kavramı ile birlikte anılmaya başlandığı görülmektedir. Böylece vergi cenneti kavramı ile birlikte kıyı bankacılığı kavramı da uluslararası vergi rekabetinin bir başka aracı olarak sisteme girmiştir (Aydın, 2009, ss.95-96).

II. Dünya savaşından sonraki süreçte hem yıkılan Avrupa'yı yeniden meydana getirmek ve hem de diğer uluslararası iş hacmine dâhil olmak maksadıyla uluslararası bir finans gücünün gerekliliği kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Avrupa ülkelerinin sermayelerinin hemen hemen tamamen tahrip olduğu, bütün sektörlerin üretiminin düştüğü, dış pazarların daraldığı, sürekli ithalatın ülkelerin altın stoklarını erittiği söylenebilir. Para ve mevduat hacminde ortaya çıkan artışlar ise özel ve kamu harcamalarıyla birleşerek savaş sonrası enflasyona yol açmıştır. Savaşın bütün şiddeti ile hüküm sürdüğü, bu yıllarda, dünyada yeni bir uluslararası ekonomik düzen oluşturulmasının fikrinin ortaya çıkması, politikacıları, hukukçuları, iktisatçıları ve bürokratları savaş sonrasındaki huzurlu bir dünyanın temellerini atmaya zorlamıştır. Bu amaçla, 44 ülkenin temsilcileri, 1944 yılının

Haziran ayında ABD’de New Hampshire’in Bretton Woods kasabasında toplanıp, dünyanın geleceği ve savaş sonrasındaki ekonomik yapı hakkında görüşüp, bazı hususları karara bağlamışlardır (Cimat ve Taş, 2004).

Bretton Woods anlaşması sonrasında doların dünyanın ortak para birimi olma yönündeki kabul Eurodolar piyasasının doğuşuna neden olmuştur. 1950 yılı sonlarında, Avrupa bankaları dolar bakiyelerini kendi adlarına ABD’ye nakletmek yerine, Fransa ve İngiltere’deki muhabir bankalarda bırakmaya başlamışlardır. Kısa bir süre sonra, muhabir bankalar bu dolar bakiyelerini dnc vererek, kar edebileceklerini görmüşlerdir. Diğer yandan, soğuk savaşın hüküm sürdüğü 1950’li yıllarda, Doğu Bloku lkeleri sahip oldukları dolar mevcutlarını ABD’nin politik hkimiyet sahası dışında plase etmişlerdir. Euro piyasasının büyük hacimlere ulaşmasının en önemli unsurları, savaş sonrası ABD’nin sürekli demeler açığı vermesi sonucu bankacılık sistemine yönelik yapılan yasal düzenlemeler ve 1973 petrol krizi sonrası, petrol fiyatları takriben % 400 oranında arttıran OPEC lkelerinin petrol satışında doğan fazlalıklarının da, Petro-dolar olarak dünya para tedavlne ve dünya ticaretine sokmalarıdır. Fonların, uluslararası düzeyde fon fazlası verenlerden açık verenlere doğru yeniden dönüşüme sokulması yolu ile yeni finansal merkezler oluşturulmuştur. Başlangıçta uluslararası finans merkezleri mevcut olan ulusal merkezlerin bir uzantısı olarak görünüyorlardı. Çünkü gerekli altyapı, personel, iletişim-haberleşme ağları zaten bu merkezlerde mevcut bulunuyordu (Cimat ve Taş, 2004).

Offshore bankacılığı olgusu ilk kez 1960’lı yıllarda bankaların Karayipler’e taşınması ve düzenlenen alanlardan yararlanmasıyla başlamıştır. Bu alanlar gizlilik sağlama, vergiden kaçınma imkânı verme ve kara para aklama için uygun koşulları oluşturma gibi özellikleriyle günümüze kadar büyüyerek gelişmişlerdir (Hampton &

Levi, 1999). Offshore bankacılığının 1970'lerden itibaren gelişimine paralel bir şekilde uyuşturucu ve silah trafiğinde de bir hareketlilik görülmektedir. Bu şekilde yaratılan kara paranın bir şekilde sisteme girerek aklanması gerekmiştir. Dünya ya bunun offshore merkezleri kanalı ile olmasını kabul edecekti ya da bu para Amerika ve Avrupa bankalarını kullanarak aklanacaktı. Bu paranın göz ardı edilmesi mümkün değildi. Bu büyüklükte bir paranın rantının ilgili ülkenin bankacılık sistemini çökertmesi ve sistemin işlemez hale gelmesi kaçınılmazdır. Bundan dolayı devletler bir taraftan kara para kaynaklarını kurtarmaya çalışmışlar bir taraftan da kendi ekonomilerine en az zarar verecek şekilde sisteme girmesine göz yummak durumunda kalmışlardır (Odabaşı, 1999).

Birçok vergi cenneti ülkede herhangi bir sınırlama söz konusu olmaksızın banka ya da bir finansal kurumun oluşturulması mümkündür. Bu bankalara yatırılan paralar fiziksel olarak bu ülkede bulunmamaktadır, daha çok elektronik olarak kayıtlı paralardır (Öz, 2005, s.86).

Offshore bir şirket kurulurken dikkat edilmesi gereken hususlar, şirketin kuruluş amacı, kurulduğu ülkenin koşulları ve sağladığı imtiyazlar, adanın uluslararası bankacılık sisteminde ne kadar kabul gördüğü şeklinde sıralamak mümkündür. Diğer bir nokta ise işlerin hızlılığını sağlamak açısından adanın iletişim imkânları ve ada ile arada bulunan zaman farklılığıdır. Offshore şirketler hem kendi transferlerinde hem de menkul kıymet ve öz sermaye hareketleri transferinde kullanılmak üzere geliştirilmiş etkin ve uluslararası geçerliliği olan offshore şirket grup modelleri vardır. Offshore adalarda hizmet veren bankaların çoğunun büyüklüğü Türkiye'deki bankaların toplamının aktif büyüklüğünden çok daha fazladır (Odabaşı, 1999).

Küresel sistemde ortaya çıkan teknolojik gelişmeler paranın hızlı bir şekilde yer değiştirmesine imkân sağlamıştır. Bununla beraber yasal olmayan gelirler, faiz ve döviz arbitrajlarından kazanç elde etme amacıyla yapılan ödeme anlaşmaları, kontratlar ve borç yapılanmaları şaşkıncu bir hız ve karışıklık da kazanmıştır. Bu anlamda küresel finansal sistem uluslararası yatırımlar ve ticaret için çok uluslu şirketlerin yaygınlaşmasını ve yatırımcı sermayenin hızlı yer değiştirmesine zemin hazırlamıştır. Finansal hizmetlerin küreselleşmesi küreselleşme sürecinin en önemli boyutu haline gelmiştir. Teknolojideki ve haberleşme sistemlerinde ortaya çıkan yeniliklerle desteklenen bu yapı ülkelere, sistemlere ve piyasalara günün 24 saatinde ulaşma ve buralarda işlem yapabilme imkânı sağlamaktadır. Yani bilgi ve işlemler zaman kısıtında değildir. Aynı zamanda “megabayt para” olarak da ifade edilebilecek olan ve sadece bilgisayar ekranlarında görülen paranın dünyanın herhangi bir yerinden bir diğerine hızla ve kolaylıkla hareket edebilmesi, fonlara dönüşebilmesi mümkün hale gelmiştir. Doğal olarak tüm bunlar elektronik ortamda yapılmaktadır. Gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki nakit tabanlı ekonomik yapı, gelişmiş ekonomilerde bu yapıdan uzaklaşmaktadır. Her gün hacmi 2 milyar doları aşan miktardaki para Fedwire (Federal Reserve and Payment System) ve CHIPS (Clearing House Interbank Payment System) ile transfer edilmekte ve yaklaşık 220 bin transfer mesajı SWIFT(Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications System) vasıtası ile gönderilmektedir. Global sistemdeki tüm bu yapı kara paranın izini kaybettirerek gizlenmesini ve sonrasında aklanarak normal sisteme dönmesini kolaylaştırmaktadır (Akdiş, 2006).

Ancak ulusal denetimden kaçan miktarı ve işlemleri kontrol dışında gelişen denetim dışı büyük fonların ülkeler ve yatırım araçları arasındaki serbest dolaşımı global finansal sistem açısından sorun oluşturabilecek bir oluşum göstermektedir.

Çünkü offshore merkezlerdeki bankalara ait bilgiler gizlidir ve açıklanması söz konusu ülkelerin kanunları tarafından yasaklanmıştır. Büyük bankaların pek çoğunun bu ülkelerde şubeleri vardır ve bu bankalar eurodolar piyasasında aktif bir şekilde rol almak için oradadırlar. Offshore bankalar tarafından yabancı kişilerden toplanan mevduatlar dış müşterilerine buradan kullanılmaktadır. Müşteriler bu süreçte her türlü nakit ve döviz kontrollerinden muaftırlar (Günaydın, 1999).

Çok uluslu şirketler satış yapmak istediğinde önce vergi cennetindeki şubesine malı satmakta ve bu şube ilişkili olmayan kuruluşlara satış yaparak karın vergi cenneti ülkede birikmesini sağlamakta ve karların düşük oranlı vergilenmesi amaçlanmaktadır (Pehlivan ve Gökbunar, 2010, s.104).

Kâğıt üzerinde offshore merkezlerindeki banka faizleri, miktarı ne olursa olsun, beyana tâbiler. Yani elindeki parasını offshore bankalara yatıran kişi bu paranın yurtiçine tekrar girişinde beyan üzerinden vergi vermek zorundadır. Ama uygulamada bu para yurtiçine direkt olarak girmemekte ve bir banka üzerinden ilgili şahsa dolaylı yoldan kredi olarak getirilmektedir. Şu anda Türkiye'de de aslında yerli sermaye olmasına rağmen yabancı sermaye olarak giriş yapan önemli bir para miktarının olduğu tahmin ediliyor. Kişinin parası kendisine kredi kullanırmak yoluyla yurda sokulmakta ve kredi tutarını vergi matrahından düşme avantajından yararlanmaktadır. Bu durumun devlet tarafından kontrol altına alması normal şartlar altında mümkün değildir. Ya bütünüyle yurtdışından kredi girişlerinin durdurulması, ya da uyuşturucu ile mücadelede olduğu gibi bütün dünyanın topyekûn offshore ile mücadele etmesi gereklidir. Bu da küresel sermaye hareketinin yönelişine tam ters bir durumdur. Çünkü offshore bankacılık dünyada yasal kabul edilmektedir (Odabaşı, 1999).

Vergi cenneti olan ülkelerde vergiden kaçınmanın çok uygun yolları olduğu söylenebilir. Bu ülkeler ile yapılan ihracat ve ithalatta ithalat maliyetleri yüksek, ihracat bedelleri düşük gösterilmektedir. Söz konusu ülkelerle hayali ihracat yapılmaktadır. Vergi cennetlerindeki şirketten danışmanlık, proje, organizasyon ve AR-GE gibi hizmetler alındığı ileri sürülerek fatura temin edilmesi ve bu faturaların gider yazılarak vergi matrahının azaltılması mümkündür (Bilici, 2004, ss.605-606). Suni transfer fiyatları yoluyla elde edilecek karların vergi cenneti ülkedeki şirketlerde toplanması sağlanabilmektedir. Şube ve iştirak karları vergi cennetindeki şirketlerde toplanmaktadır. Bu ülkelerde gayrimenkuller üzerinden alınan vergiler düşük olduğu için taşınmaz mallar vergi cennetinde kurulan şirket bilançosuna dâhil edilmekte vergi avantajı sağlanmakta ayrıca, taşınmazın kayıtlı olduğu şirketin hisseleri satılarak herhangi bir vergi söz konusu olmaksızın mallar satılabilmektedir. Turizm şirketlerinin işlemleri vergi cenneti ülkeler üzerinden gerçekleştirilmektedir. Örneğin Bermuda da otel inşası ve işletilmesinden elde edilen gelirler otuz yıl gibi uzun bir süre vergi dışı bırakılmaktadır. Gemi taşımacılığı işiyle uğraşan şirketleri de genellikle vergi cenneti olan ülkelerde tescil ettirilmektedir (Arıkan ve Akdeniz, 2005, s.320).

Bir ülkede serbest ticaret bölgesine gelen mallar, o ülkeye yapılmış bir ithalat olarak kabul edilmez. Bu mal hareketinden dolayı herhangi bir gümrük vergisinin alınması söz konusu değildir. Bu malların tekrar yurtdışına gönderilmesi de ihracat olarak kabul edilmemektedir. Ancak bu malların, serbest bölgeden o ülkeye giriş yapması ithalat olarak kabul edilmektedir. Kıyı bankacılığı işlemlerinde ise, malların yerini para almaktadır. Söz konusu para, kolay bir şekilde vergi cenneti ülkeye giriş-çıkış yapmakta, ancak ev sahibi ülkeye girerken, yurt dışındaki bankadan gelen para

gibi işlem görmektedir. Bunun nedeni, yurt içindeki bankaların olumsuz etkilenmesini ve rekabet gücünün azalmasını önlemektir (Cimat ve Taş, 2004).

İthal edilecek mallar önce vergi cenneti ülkedeki şirket tarafından satın alınmakta, daha sonra yüksek bir kar marjıyla asıl ithalat yapan ülkeye satılmaktadır. Bazı durumlarda da vergi cenneti ülkede bulunan şirkete ithalata aracılık etmesi karşılığında yüksek bir komisyon ödemesi yapılmaktadır (Bilici, 2004, s.605).

Gelişmekte olan ülkelerin vergi cenneti ülkelere kaynaklanan kayıplarının, gelişmiş ülkelere aldığı yardımların üç katı olduğu tahmin edilmektedir. Bu tutarın milyarlarca dolara ulaştığı söylenebilir. Bu rakam kalkınmanın finansmanı için kullanılabilir önemli bir kaynaktır. Gelişmekte olan ülkeler her yıl vergi cennetlerinde saklanan offshore varlıklardan dolayı 124 milyar dolar ve şirketler tarafından neden olunan vergi kaçakçılığından dolayı da milyar dolarlarla ifade edilen gelir kaybına uğradıkları söylenebilir. Oxfam'da James Henry'de, yaptığı analizde gelişmekte olan ülkelerin servetlerinin 6.2 trilyon dolarlık kısmının offshore merkezlerde tutulduğunu ve yıllık 64 ila 124 milyar dolarlar arası vergi kaybıyla karşı karşıya olduklarını tespit etmiştir. Bu kaybın büyüklüğü gelişmekte olan ülkelerin yıllık olarak aldığı denizaşırı yardımlardan (103 milyar dolar) fazladır. Christian Aid ise, gelişmekte olan ülkelerin uluslararası girişimciler tarafından maruz kaldıkları yıllık vergi kaçağının 160 milyar dolar olduğunu tespit etmiş ve bu rakamın doğru harcanması durumunda beş yaşın altındaki 350.000 çocuğun yaşamının devam ettirilmesi için yeterli olduğunu iddia etmektedir. Bir başka tahminde gelişmekte olan ülkelerin vergi cenneti ülkelere her yıl 350 ila 500 milyar dolar vergi kaynağını kaybettiğini belirtmiştir. Bu para gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri için hayati önem taşımakta sağlık, eğitim ve yoksullukla mücadeledeki diğer önlemler için kullanılması gereken para olmalıdır. Vergi

cennetleri yalnızca zengin ve fakir ülkelerin vergi gelirlerini azaltmamakta aynı zamanda mükelleflerin yüklendiği maliyeti de arttırmakta ve ülkelerin krize cevap verebilme gücünü sınırlamaktadır (Ulusoy ve Karakurt, 2009, s.98).

Ülkemizde kıyı bankacılığının gelişmemesinin nedenleri konusunda farklı görüşler vardır. Örneğin, Türkiye’de kıyı bankacılığına ilişkin düzenlemeler yapılırken körfez krizinin ve yavaş yavaş savaş rüzgârlarının esmeye başlaması, ülkemizin de bu bölgeye çok yakın oluşu ve savaş nedeniyle bölgedeki siyasi istikrarın bozulması söylenebilir. Bundan dolayı Bahreyn ve Kuveyt gibi kıyı bankası merkezlerinde faaliyette bulunan firmaların İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesinde faaliyette bulunma isteklerinin ve nedenlerinin ortadan kalkmış olduğu ileri sürülmüştür (Cimat ve Taş, 2004).

Ülkemizde yabancı sermaye yatırımlarından bazılarının sermaye yapısına bakıldığında, çok az bir miktar da olsa bir kısım sermayenin Cayman Adaları, Isle of Man gibi vergi cennetlerinden geldiği görülmektedir. Bunun nedeni, Türkiye'deki yatırım nedeniyle elde edilen kar payı, gayri maddi hak bedeli, faiz gibi gelirler bu ülkelerde vergilendirilmemesidir. Diğer taraftan vergi cennetleri, kara paraların da sığınağı olan yerler haline gelmiştir. Vergi cenneti ülkeler yasal olmayan yollardan sağlanan büyük meblağların sığındıkları yerler haline gelmiştir (Coşkun, 1997)

Türkiye’de kıyı bankacılığına ilişkin düzenlemeler çok açık olmamakla birlikte Serbest Bölgeler Kanunu çerçevesinde Bakanlar Kurulu Kararları ile düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde kıyı bankacılığının geliştiği ülkelerde kısa ve anlaşılır bir mevzuatın uygulandığı, geriye dönük düzenlemelerin yapılmayacağı ve hakların korunacağına ilişkin güvenceler verildiği belirtilmektedir (Cimat ve Taş, 2004).

İKİNCİ BÖLÜM

2. VERGİ CENNETLERİNİN OLUŞUMU

Bu bölümde vergi cennetlerinin unsurları, vergi cenneti ülkelerin kullanılma amaçları, vergi cenneti olma sebepleri ve vergi cennetlerine yönelik düzenlemeler anlatılmaktadır.

2.1. Vergi Cennetlerinin Unsurları

İkinci Dünya Savaşından bu yana dünyada pek çok yer OECD raporundaki klasik anlamda vergi cennetleri olarak kabul edilmeye ve tanınmaya başlamıştır (Wu, 1999). Vergi cenneti ülkeleriyle ilgili olarak OECD tarafından 1998 yılında belirli kriterler çerçevesinde 44 ülkeden oluşan bir liste oluşturmuş ve çalışmalara bu ülkeler doğrultusunda başlanmıştır. Bu doğrultuda zarar verici vergi rekabetini uygulayan ve vergi cenneti olarak tanımlanan rejimlerin belirlenmesinde aşağıdaki kriterler dikkate alınmaktadır (OECD, 2001).

1. Verginin cennetleri olması halinde herhangi bir verginin olmadığı veya sadece nominal bir verginin olduğu ve tercihli rejimlerin olduğu durumda gelire ilişkili olarak düşük efektif bir vergi oranının olması ya da hiç olmaması,
2. Efektif bilgi değişiminin olmaması veya yetersiz olması,
3. Şeffaflıktan yoksunluk\saydam olmaması,
4. Belirli\Esaslı bir faaliyette bulunma gerekliliğinin aranmaması.

OECD tarafından oluşturulan bu kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde vergi cenneti olan ülkeleri düşük vergi oranı uygulayan, bilgi değişiminin kapalı ya da sınırlı olduğu, şeffaf olmayan ve yalnızca finansal hizmet sunan merkezler olarak değerlendirmek mümkündür. Bu ülkeler, yerleşik olmayanlar için minimum ya da düşük verginin uygulandığı, ülke sınırları dâhilinde faaliyet gösteren yabancı bireysel ya da kurumsal yatırımcılara ait bilgilerin bu yatırımcıların yerleştiği olduğu ülkelerin vergi idarelerine aktarmalarını engelleyici yasal düzenlemelere sahip yerlerdir.

2.1.1. Verginin Olmadığı veya Sadece Nominal Bir Verginin Olduğu Bir Ortam

Vergi cenneti olan ülkelerde hiç vergi ödenmemesi ya da düşük bir orandan vergi ödenmesi yoluyla avantaj sağlayarak vergilemeden fayda elde etmektedir (Wu, 1999). Devletin gelir kaynakları kuruluş aşamasında alınan ücretlerden ya da faaliyetin devamı sürecince alınan yıllık ücret gibi unsurlardan oluşmaktadır. Bu ülkelere örnek olarak, Bermuda, Bahama ya da Cayman Adaları gösterilebilir. Vergi cenneti olan ülkelerde ekonomik faaliyetler, ya düşük oranda vergilendirilmekte ya da hiç vergilendirilmemektedir (Öz, 2005, s.95). Herhangi bir ülkenin, vergi cenneti olarak tanımlanmasında başlangıç noktası olarak kabul edilen unsur vergi olmaması veya sadece nominal bir verginin olduğu bir ortamın mevcudiyetidir (Karaca, 2001).

Sıfır ya da düşük vergi oranının uygulandığı vergi cenneti olan ülkeler, diğer ülkelerden önemli miktarda fon çekmekte ve ulus devletleri ciddi bir vergi geliri kaybıyla karşı karşıya bırakmaktadır. Ayrıca vergi cenneti ülkelerde vergi yükümlüleri ile vergi idaresi arasında vergi oranları ya da matrah konusunda özel anlaşmalara imkân sağlayan idari ve yasal düzenlemelerin var olması, yasa dışı

faaliyet gelirlerinden oluşan fonların bu ülkelere aktarılmasına neden olmaktadır (Ulusoy ve Karakurt, 2009, s.90).

Vergi cennetine ilişkin 1998 raporundaki hiç ya da nominal düzeyde vergilendirmenin vergi cennetinin teşhisi ve vergilendirmeden kaçınmak için bir yer olarak öz gelişim ile bir araya getirildiğinde vergi cennetini tanımlamada yeterli olmaktadır (Orlav, 2004, p.105).

Vergi cenneti olan ülkelerde verginin ödenmemesi durumunda yerel idarelerin bazı yaptırımlarıyla karşılaşabilmektedir. Bunlara, işletme kaydının silinmesi ya da işletmenin yaptığı bütün işlemlerin geçersiz sayılması gibi uygulamalar örnek gösterilebilir (Öz, 2005, s.132).

2.1.2. Efektif Bilgi Değişiminin Olmaması

Çekiciliğin temel unsuru gizlilikdir. Gizlilik kavramı hem banka gizliliğini hem de tüzel kişilerin gizliliğini içermektedir (Taxjustice_network, 2001). OECD'nin, 18 Nisan 2002 tarihli "Vergi Konularında Etkin Bilgi Değişimi İçin Anlaşma Modeli" çerçevesi Gelir ve Servetin Vergilendirilmesi İle İlgili Anlaşma Modelinin 26. maddesinde "Bilgi Değişimi Model Anlaşması" göz önünde tutularak yeniden yazılmıştır. Bu modelde, yetkili kurumların, belirli bir konuya ilişkin talep ettiği banka bilgilerinin karşı tarafa sağlanması öngörülmekte ancak bilgi talebinin ticari ve mesleki sırların açıklanmasını içerecek şekilde yapılması durumunda talebin reddine imkân tanınmaktadır. Ayrıca sağlanan bu bilginin sadece ihtiyaç duyulan amaca yönelik olarak kullanılacağı da hüküm altına alınmıştır. OECD'ye taahhütte bulunan ülkeler bu anlaşma modelini imzalamışlardır veya imzalama aşamasındadır (Bilici, 2004, ss. 610-611). Bununla beraber vergi cenneti olan ülkelerde yasalar ya da idari uygulamalar, diğer devletlerin bilgi almalarını önleyici hükümler

içerebilmektedir. Bazı durumlarda sırdaş hesap örneğinde olduğu gibi, yalnızca bilgi isteyen ülkenin değil, bilgi vermesi istenen ülkenin de hesap sahibi hakkında bilgi sahibi olmaması söz konusu olabilmektedir. Bu durum yatırımcılara yalnızca vergiden kaçınma olanağı vermemekte, aynı zamanda vergi kaçırma ve kara para aklama gibi yasal olmayan faaliyetlere de uygun ortam sağlamaktadır (Weiner & Hugg, 1998). Dolayısıyla bu ülkelere yatırılan bir paranın; Latin Amerikalı bir uyuşturucu kaçakçısından mı, bir Rus mafyasından mı yoksa bir Alman vergi kaçakçısından mı geldiğinin öğrenilmesi önlenmektedir (Bilici, 2004, s.607). Kısaca, vergi cennetleri genellikle, çok sıkı gizlilik esaslarıyla donatılmış yasal ve idari düzenlemeler nedeniyle, diğer ülke vergi otoriteleriyle bilgi değişimi yapılmaması suretiyle, sistemden yararlananlara ciddi avantajlar sağlamaktadırlar (Karaca, 2001).

Vergi cennetlerinin genel özelliği banka gizliliğidir. Banka gizliliği etkin bilgi değişimine izin vermediğinden dolayı gelirin gizlenmesine ve vergi kaçırmaya izin verebilir. Banka gizliliği ve ülkelerin vergileme konusunda işbirliğine isteksizliği diğer ülkelerin ulusal mali egemenliğini aşındırıcıdır. Sonuçta, küresel ortamda her bir ülkenin kendi vergi sistemlerini tasarlaması ve vergileme egemenliklerini sürdürmesi sadece diğer ülkelerle işbirliğine ve onların vergi politikası tercihlerini uygulamak için gerekli bilgi paylaşımına bağlıdır (Ulusoy ve Karakurt, 2009, s.90). Kanunlar, demokratik toplum için göz önüne alınmış esas bilginin açıklanmasına izin verir. Böyle bir gizlilik suç, yozlaşma ve terör olasılıklarına koruma sağlar ve yasa dışı vergi kaçırmayı teşvik eder (War on Want, 2003).

Offshore şirketlerin önemli bir özelliği, hisse-doların isimlerinin deklare edilme zorunluluğunun olmamasıdır. Uyuşturucu ve silah ticareti gibi işlemlerden edilen paranın aklanması söz konusu olmadığı takdirde hesaplar incelenememekte ve hissedarlarının isimleri başka bir ülkenin resmi makamlarına ya da kamuya

açıklanamamaktadır (Odabaşı, 1999). Yani, vergi cenneti ülkelerde ticari mahremiyete ve vergi mahremiyetine oldukça sıkı bir şekilde bağlı kalındığı görülmektedir. Bu durum yatırımcılar için bir güven ve avantaj kaynağıdır (Arkan ve Akdeniz, 2005 ss.314-315).

OECD ile işbirliği taahhüdünde bulunan vergi cenneti ülkelerin, özellikle OECD üyesi ülkelere gelen anlaşma imzalama taleplerini karşılaması, taahhüdün içtenliği açısından önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Ancak bir vergi cenneti ülke ile anlaşma imzalayan OECD üyesi ülke de, bu vergi cenneti sayılan ülkenin talebi durumunda bilgi verme yükümlülüğü altına girmektedir (Öz, 2005, s.102).

Bankacılık işlemleriyle ilgili gizlilik konusu sadece vergi cenneti olan ülkelerde değil, diğer birçok ülkede de yasalardan ve ticari teamüllerden doğan bir olgudur. Aslında müşterilerin iş ve işlemlerine ait bilgilerin, onun rızası olmadan üçüncü şahıslara verilmemesi gereği bankacılıkta bir meslek ahlakı unsurudur. Ancak bu durum makul ölçüler dışına taşırılmamalı, vergi idaresinin üçüncü şahıslardan farklı olduğu göz önünde tutularak onun bankalardan doğru ve gerçek bir vergileme için zorunlu bilgileri isteyebilmesinin hukukiliği kabul edilmelidir. Bununla beraber mükellef de haklı ve meşru olarak vergi idaresinden (Karsan, 1986);

- a) Faaliyetleriyle ilgili bilgilerin sadece, vergi yasalarının adil ve etkin uygulanmasına ilişkin zorunlu haller için asgari düzeyde istemesini,
- b) Bankalardan bu durumla ilgisi olmayan konularda bilgi istenmemesini,
- c) Bu bilgilerin sadece vergi amaçlarıyla kullanılmasını,

d) Ve edindikleri bilgileri bu kez bankalar gibi kendilerinin sır olarak korumalarını isteyebilirler.

BM İnsan Hakları Bildirisi kapsamında “özel hayatın gizliliği” temel insan hakları arasında kabul edilmiştir. Kurumların da buldukları faaliyetlerden kaynaklanan bilgilerin gizliliği konusunda yasal beklentileri vardır. Bu, özellikle faaliyetlerinin rakiplerine, müşterilerine ya da satıcılarına açıklanmaması konusunda geçerli bir haktır (Öz, 2005, s.132). Vergi cennetlerine gerçekleştirilen bankacılık hizmetleri de gizlilik ve güvenlik unsurları içermektedir (Demir, 2002, s.43). Aslında bu konu yalnızca vergi cenneti ülkelerde değil, birçok ülkede yasalardan ve teamüllerden doğan bir olgudur (Karsan, 1986). Buna karşılık özel hayatın gizliliği ya da faaliyetlerden doğan bilgilerin gizliliğinin korunması ihtiyacıyla yasa dışı faaliyetlerin olduğu ya da bundan şüphelendiği durumlarda da bu bilgilerin açıklanmasının istenmesi arasında bir denge kurulması gerekmektedir. Örneğin, Mali Eylem Görev Gücünün kara paranın aklanmasının önlenmesiyle ilgili 4 No’lu Tavsiye Kararında belirtildiği gibi “ülkeler, finansal kuruluşlara ait gizlilik yasalarının bu tavsiyelerin yerine getirilmesine engel olmamasını sağlamalıdır” görüşüne yer verilmektedir. Bazı vergi cenneti ülkelerde yürürlükte olan gizlilik yasaları, yetkili otoritelerin, kişi ya da kurum bilgilerine erişimine, ancak ilgili kişi ya da kurumun izniyle imkân tanımaktadır. Örneğin, Cook Adalarında, Kurum Kayıt Ofisi, ancak ilgili kurumun izin vermesi durumunda kayıtları inceleyebilmektedir. Bazı ülkelerdeyse gizlilik yasalarının daha katı olduğu görülmektedir. Hatta yasa dışı faaliyetlerin olduğu durumlarda bile kurum kayıtları incelenememektedir. Örneğin, Nauru’da kurum kayıtları ne düzenli olarak ne de zorunluluk durumunda incelenmektedir. Bu tür katı gizlilik yasalarının olduğu ülkelerde ayrıca, bilgilerin ulusal ve ülkeler arası paylaşımı da kesinlikle yasaklanmıştır (Öz, 2005, s.133).

2.1.3. Şeffaflıktan Yoksunluk\Saydam Olmaması

Yasal mevzuat, idari ve yargısal hükümlerin şeffaflıktan yoksun olması ya da açık olmaması vergi cennetlerini belirleyen üçüncü faktördür. Vergi sisteminin şeffaflıktan yoksun olması efektif bilgi değişimini de zorlaştırmaktadır. Bu durum altyapı eksikliklerinden kaynaklanabileceği gibi, bazı ülkeler, tarafından kasıtlı olarak da yapılabilir. Bunun gerek vergi kaçakçılığı gerekse kara para aklama açısından yaratacağı riskler son derece açıktır. OECD tarafından 1998 yılında hazırlanan raporda, sistemin şeffaf olmamasına ilişkin olarak, idari uygulamaların yasal altyapıya uygun olmaması, özel mükellef grupları lehine özel anlaşmalar ya da muktezaların varlığı gibi pek çok sayıda unsurun etkili olabileceği vurgulanmaktadır (Karaca, 2001). Bununla birlikte, yürürlükte olan yasal mevzuat ve buna ilişkin idari uygulamalar açık olmayabilir. Vergi oranları ve vergi matrahlarının tanımı gibi vergilendirmeyi etkileyen düzenlemeler müzakere edilebilir özelliklere sahip olabilir (Öz ve Yaraşır, 2009).

Bir vergi rejimini de saydamlığın olması için vergi mükelleflerine uygulanacak olan hüküm ve koşulların gerektiğinde vergi idaresine karşı ileri sürülebilecek açıklıkta olması ve vergi rejimiyle ilgili ayrıntılarının diğer ülke vergi idarelerine de açık olması koşullarının sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda, mükelleflerle vergi oranı ya da vergi matrahı konusunda özel anlaşmalar yapılmasına olanak sağlayan idari ya da yasal düzenlemeleri içeren rejimlerin saydam olmadığı kabul edilmektedir. Özel mükellef grupları lehine anlaşmalar ya da kamuya açık olmayan anlaşmalarda bu kapsamda değerlendirilmektedir (Öz, 2005, s.95).

2.1.4. Belirli\ Esaslı Bir Faaliyetle Bulunma Gerekliliğinin Aranmaması

Vergi cenneti ülkelerde bulunan bazı işletmeler bu ülkeleri sadece adres olarak kullanmakta, herhangi bir ekonomik faaliyetler bulunmamaktadır. Bu işletmelerin sadece yatırımları vergi teşvikleri nedeniyle, bu ülkeye kaymaktadır. Ancak ekonomik faaliyetin olup olmadığını belirlemek, her zaman kolay olmamaktadır. Örneğin, finansal faaliyetlerin, fiilen gerçekleştiği bazı durumlarda firmanın gerçekte ekonomik faaliyette bulunmadığını tespit etmek daha kolaydır (Öz, 2005, s.96).

Vergi cenneti olan ülkelerde faaliyette bulunuyor gibi görülen kişi ya da kurumların buralardaki varlığı çoğunlukla bir daire, bir masa, bir telefon, bir sekreterden daha öteye geçmemektedir. İşlemler sadece kâğıt üzerinde gerçekleşmektedir (Bilici, 2004, s. 607). Zaten vergi cenneti olarak kabul edilen ülke veya yerler de bu çerçevede bir teşvik sağlamak suretiyle mükellefleri cezbetmeye çalışmaktadırlar. Başka bir ifadeyle, taahhüt edilen vergisel avantajlar yok sayıldığında, gerçekte yatırımlara ilişkin herhangi bir altyapı veya ortam mevcut değildir. Sadece “kâğıt üzerindeki” kurumlara veya gerçek kişilere dönük avantajların sağlanmasının söz konusu olduğu söylenebilir (Karaca, 2001).

2.2. Vergi Cenneti Ülkelerin Kullanılma Amaçları

Vergi cenneti ülkelerde yatırım yapmanın çekiciliği vergilerden kaçınma konusunda bu konuda getirmiş oldukları kolaylıklar ve fırsatlardır. Vergi cenneti olan ülkelerde faaliyette bulunulması, gelişmiş ülkeler bakımından servet ve kazançlar üzerinden alınacak vergilerin gecikmesine ya da yok olmasına yol açmakta, gelir ve servetin gizlenmesine neden olmaktadır (Hines, 2007).

Vergi cenneti olan ülkelerde faaliyette bulunan işletmelerin ve bireylerin temel amacı vergiden kaçınmak ve ekonomik olarak karlarını maksimize etmektir. Ancak vergi kolaylıkları dışında başka nedenlerle de bireyler ve kurumlar vergi cennetlerinde yatırım yapmaktadırlar. Ayrıca, zayıf ekonomisi olan ve yeterince gelişmemiş bankacılık sistemine sahip ülkelerde yaşayan varlıklı bireyler ile işletmeler de ulusal para birimi değerinin iniş ve çıkışları ile bankalarla olan ilişkilerinde yaşayacakları sorunlar nedeniyle varlıklarını yurt dışında tutmak istemektedirler. Bu aynı zamanda onlara, kambiyo kontrollerinden kaçınma olanağı da sağlamaktadır (Öz, 2005, ss.133-134).

2.2.1. Vergi Motivasyonunun Olmadığı Kullanımlar

Vergiyle ilgili herhangi bir motivasyonun söz konusu olmadığı veya öncelikle bulunmadığı faaliyetler kısaca şöyle tanımlanabilir (Karsan, 1986):

- a) Yatırımcı, kendi ürünlerine karşı muhtemel boykotlardan korunmak ya da kişisel güvenliği açısından kimliğini gizli tutmak amacıyla vergi cennetini yatırım yeri olarak tutulması,
- b) Muhtemel kamulaştırmalara, ihtilal ve savaş tehlikelerine karşı bir şirketi veya şirketler gurubunu koruma stratejisi ile vergi cennetlerinde şirketler veya yatırım ortaklıkları kurması,
- c) Yatırımcılar, ülkelerinde iktidara gelecek yönetimlerin sermayelerine el koyma ihtimaline karşı yatırımlara ait nama veya hamiline yazılı hisse senetlerini, herhangi bir vergi cennetlerindeki bir bankaya vermesi,
- d) Kambiyo kontrolü ve döviz kısıtlamalarından kurtulmak ve gerektiğinde fonlarını derhal başka yatırıma aktarabilmek amacıyla

yatırımcılar veya holdingler kurum kazançlarını vergi cenneti ülkede toplayabilmesi,

- e) Yatırımcılar tarafından ülkedeki mevzuat gereklerinin doğurduğu külfetlerden sakınmak için, vergi cennetlerinin bir araç olarak kullanılması. Örneğin, bankalar, faiz tavanları ve munzam karşılık vecibeleri bakımından vergi cennetlerine şube açabilmesi,
- f) Vergi cenneti ülkenin veya yakın komşularının ihtiyaçlarına cevap veren veya orada faaliyette bulunan bir işletmeye destek olmayı ya da oradaki ucuz emek faktöründen yararlanmayı amaçlayan bir işin kurulması,
- g) Belirli bir ülkeden gelen ürünlere kota uygulayan ülkelerin bu ticaret politikalarına karşı ürünün ülke orijininin sınırlama olmayan ülkeler olarak değiştirilmesi (Öz, 2005, s.134).

2.2.2. Vergi Motivasyonunun Olduğu Kullanımlar

Vergi motivasyonun olduğu kullanımlar aşağıdaki gibi açıklanabilirler (Karsan, 1986):

- a) Vergi yükünün genel olarak azaltılması,
- b) Vergi ödemelerin geciktirilmesi suretiyle kazançların transfer edilinceye kadar vergi taksitlerinin neden olacağı azalmalara maruz kalmadan birikmesi,
- c) Yatırımlardan ve belli türdeki diğer faaliyetlerden (gemi taşımacılığı gibi) doğan gelirlerin asgariye indirilmesi,
- d) Kazancın, vergilemenin düşük olduğu veya hiç bulunmadığı yerlerde oluşturulmasına ilişkin ayarlamaların yapılması,

- e) Kazancın vergi cenneti ülkede toplanıp vergiye tabi olmadığı herhangi bir ülkede faaliyette bulunan ana kuruma (grubun merkezine) vergilendirilmeksizin transfer edilmesi,
- f) Vergi matrahını azaltmak için vergi cennetinde yerleşik şirketlerin iştirak ve şubelerden faiz, hizmet ve AR-GE faturaları karşılığında gelir elde etmesi (Öz, 2005, s.135).

2.2.3. Vergi Cennetlerinin Bireysel Nedenlerle Kullanımı

Vergi cennetlerinin bireysel nedenlerle kullanımının da mümkün olduğu görülmektedir. Bu amaçlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Öz, 2005, s.135):

- a) Kişilerin ikametgâhın bulunduğu ülkede yüksek oranlı veraset ve intikal vergisi oranlarından kaçınılması,
- b) Boşanmak isteyen varlıklı kişilerin mal varlıklarını eski eşlerinden korumak amacıyla servetlerini gizlemek istemeleri,
- c) Emeklilik öncesinde gelirin vergi cenneti ülkede biriktirilmesi isteği,
- d) Alacaklılardan, iş ortaklarından veya aile bireylerinden gizlenme isteği.

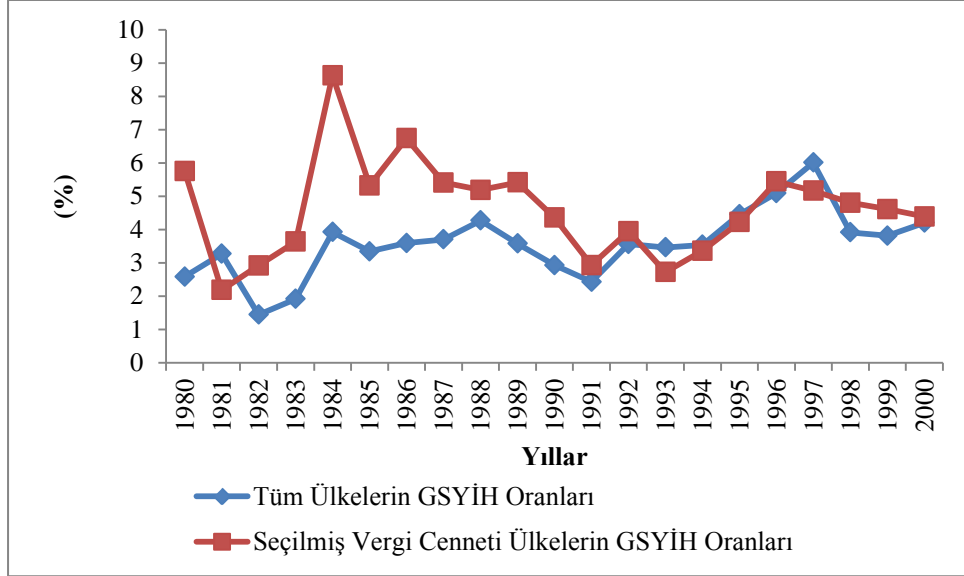
2.3. Vergi Cenneti Olma Sebepleri

Vergi cennetlerinin ortaya çıkmasındaki temel unsurun sermaye çekmek ve bunun getireceği mali imkânlardan yararlanabilmek olduğu söylenebilir. Ülkeleri vergi cenneti olmaya iten nedenlerden biri kalkınma için yeterli beşeri sermaye ve doğal kaynağa sahip olmamalarıdır. Dolayısıyla vergi cennetlerinin başta ada devletleri olmak üzere küçük ölçekli devletlerden oluşması bu durumunun doğal sonucudur. Bu bakımdan vergi cenneti olan ülkelere, büyük bir coğrafi alan, doğal

kaynaklar, ulaşım ve altyapı tesisi olanakları gerektiren sanayi üretimine dayalı gelişme yerine finansal sermaye ve portföy yatırımlarına dayalı bir gelişme yöntemi benimsenmiştir (Aydın, 2009, s.96). Vergi cenneti olan ülkelerin yoğun bir yabancı sermaye yatırımı aldıkları ve büyük ölçüde bunun bir sonucu olarak da son 25 yılda oldukça hızlı bir ekonomik büyüme süreci yaşadıkları görülmektedir (Hines, 2005).

Yabancı sermaye yatırımları temel olarak iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Bunlar, doğrudan yabancı sermaye yatırımlar (Foreign Direct Investment) ve portföy yatırımlarıdır (Portfolio Investment). Yabancı sermayenin geldiği ülkede yeni bir tesis kurması, var olan bir tesisi satın alması yada kurulan bir tesise ortak olması, doğrudan bir yatırım türüdür. Yabancı sermayenin borsada işlem gören bir şirketin hisse senetlerini alması ise bir portföy yatırımıdır. Yabancı sermayenin bir ülkeye doğrudan doğruya yatırım yapma nedeni ancak söz konusu yabancı sermayenin yatırım amacına bağlıdır. Yabancı sermaye yatırımı ülkedeki ucuz işgücünden yararlanmak isteği ile, veya o ülkenin zengin doğal kaynaklarından yararlanmak isteği ile, veya yatırım yapılacak ülkede faaliyette bulunan ve küresel pazarda rakibi olan firmaları bu tür piyasalarda yalnız bırakmamak isteğiyle, veya yatırım yapılacak ülkelerde uygulanan vergi ve döviz politikalarının daha avantajlı olması nedeniyle yapılmaktadır. Ancak, özellikle bazı çok uluslu şirketlerin vergi cenneti adı verilen ülkelerin sunmuş olduğu vergi kolaylıkları ve ticari işlem sırlarını saklama hizmetlerinden yararlanmak amacıyla bu ülkelerde yatırım yapmayı tercih ettikleri görülmektedir. Ancak şu bir gerçektir ki özellikle kara para aklamak amacıyla birçok yabancı sermaye sahibi bu tip ülkelere yönelmektedir (Yetkiner, 2001). Yani vergi oranları ve diğer mali kolaylıklar, vergi cennetleri tarafından yatırımları çekmede bilinçli bir strateji olarak kullanılmaktadır. Vergi cenneti olan ülkelerin izlediği bu strateji onların 1980-2000 yılları arasında dünyanın geri kalanından daha hızlı

büyümesine neden olmuştur. Bu dönemde vergi cenneti olan ülkeler (22 ülke), yüzde 4,4 oranında büyürken dünyanın geri kalanı yüzde 3,3 oranında büyümüştür (Grafik 1).

Grafik 1: Dünyanın ve Seçilmiş Vergi Cenneti Ülkelerinin GSYİH Artış Oranı (1980-2000)

Vergi cennetleri uyuşturucu trafiği, çeşitli türdeki hileli aktivite, kamu yolsuzluğu, vergi kaçırma, kaçakçılık, silah ve elmas trafiğini kapsayan yasadışı aktiviteler ve yolsuzluktan elde edilen kazançları aklamak için de kullanılmaktadır (Oxfam, 2000). Özellikle de çok uluslu şirketler açısından vergiden kaçınmak ve kara parayı aklamak için vergi cennetlerinin kullanımını son derece caziptir (Ulusoy ve Karakurt, 2009, s.94).

Vergi cennetlerindeki alt yapı mekanizması rüşvet ve yolsuzluğa bulaşan memurlara elde ettikleri haksız kazancın kaynağını gizlemelerine müsaade etmektedir. Politik ve ekonomik olarak seçkin kimseler tarafından kullanılan özel bankacılık imkânlarının offshore cennetlerinin yaygın kullanımına kanıt büyük ölçüde görevinden alınan politikacıların ve onların akrabalarının işlerini araştırma girişimlerinden ortaya çıkmıştır (Oxfam, 2000).

Vergi cennetleri ve offshore bankaları kişilere, firmalara ve hatta devletlere çeşitli avantajlar sunmaktadır. Gerek yatırımcılar gerekse fon sahipleri açısından bu merkezlerin artan cazibesi özellikle küçük devletleri de vergi cenneti olabilme arayışına itmiştir. Düşük vergi avantajları, az bürokrasi, gizlilik, güvenlik ve finansal merkezlere yakın olma fırsatları ile yatırımcılara hitap eden vergi cennetleri, uluslararası sermaye piyasalarına ulaşmak ve bu alandaki uzmanlıklardan yararlanmak isteyen ülkeler açısından son derece caziptir. Bu nedenle önemli yatırımcı kuruluşlar, büyük bankalar, dev şirketler ve fonlar işlerini vergi cennetlerinden takip etmektedir (Akdiş, 2006). Vergi cenneti ülkelerde bireylerin ve kurumların en temel amacı büyük yatırımlar gerçekleştirerek ekonomik karlarını maksimize etmek, maddi ve şekli vergisel yüklerini azaltmaktır. Eğer ülke yabancı sermayeyi çekmede vergisel teşvik ve avantajlara açık değilse, vergi cenneti olma yolunda ilerleyemez ve doğrudan vergi cehennemi ülke konumuna girer. Ülkede vergi olmaması ya da çok düşük düzeyde vergi alınması ise vergi cenneti olmanın en önemli ilk adımıdır. Ancak bu özellik bir ülkenin vergi cenneti olması için zorunlu fakat yeterli değildir (Arıkan ve Akdeniz, 2005, s.317).

Yabancı sermayenin vergi cennetleri olan ülkelere gitmesinin temel iki nedeni olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki söz konusu ülkelerde veya bu ülkeler dışında elde edilen gelir üzerinden herhangi bir şekilde vergi alınmaması veya çok düşük oranda bir vergi alınmasıdır. Yani yabancı sermaye vergi ile döviz kısıtlamalarından kaçınmak istemektedir. Aynı zamanda, ulusallaştırma veya diğer çeşit yaptırımlarla karşılaşmak istemeyen yabancı sermaye için vergi cenneti ülkeler bir sığınma merkezi durumundadır. Ancak yabancı sermayenin bir kısmının vergi cennetlerini seçmesinin ikinci en önemli nedeni dünyanın değişik bölgelerinde elde edilen kara paraların bu ülkeler aracılığıyla aklanmasıdır (Yetkiner, 2001). Kısaca, kişisel veya

kurumsal yatırımcılar tarafından vergi cennetlerinin tercih edilme nedenlerinin en önemlisinin vergileme rejimi olduğu söylenebilir. Mükellefler üzerinde taşıdıkları vergi yükünü en aza indirme çarelerini arayacaklar ve yasal olan ya da olmayan bir takım yollara başvuracaklardır (Günay, 2011). Çok uluslu şirketler yaygın bir şekilde vergilemeden kaçınmak için vergi cennetlerinin kullanılması gerektiğine inanmaktadır (Gumpert, Hines & Schnitzer, 2011).

Vergi oranlarını uyumlaştırmak için yapılan bazı girişimler yatırımcıların vergi cennetlerini kullanım yararlarını elde etmek ve böylece bölgedeki yabancı yatırımı düşürmek için karşılaştıkları maliyetleri etkili bir şekilde arttırmaktadır (Desai, Foley & Hines, 2005, pp.223-224).

Yukarıda belirtilen nedenler dışında aşağıda bahsedilen unsurların da yabancı sermayenin vergi cenneti ülkelere gitmesinde etkisi bulunmaktadır (Ginsberg, 1990):

- a) İkametgâhı bulunulan ülkede yüksek vergi oranlarının bulunması,
- b) İkametgâh bulunulan ülkede veraset ve intikallerde yüksek oranlı vergi alınması,
- c) Özellikle banka hesapları kullanan ve hisse senetleri (bearer shares) bulunduranlarda bazı hesap ve işlemlerini gizleme isteği,
- d) Bazı zengin kişilerin buldukları ülkedeki politik istikrarsızlıklar nedeniyle geleceklerini güvence altına almak için paralarının bir kısmını bu ülkelere getirme istekleri,
- e) İhraç mallarını tekrar ihraç etme,
- f) Artık fonların yaratılması,
- g) Başka bir ülkeye göç veya emeklilik öncesinde gelirin vergi cenneti olan ülkelerde biriktirilmesi isteği,
- h) Uluslararası şirketlerin coğrafik olarak genişleme arzuları,

- i) Boşanmak isteyen varlıklı kişiler ile mal varlıklarını eski eşlerinden korumak isteyen kişilerin bu nedenlerle servetlerini vergi cennetlerine kaydirmaları,
- j) Bazı şirketlerin rakiplerinin gözünden uzak olup bu tip ülkelerde yeni ürünler geliştirme istekleri.

Vergi cennetleri denetimlerden kaçarak, daha düşük vergiler vermek, karlarını gizlemek isteyen kişi ve kurumlar yanında yasadışı ve kayıt dışı kazançların da barınma merkezleridir. Vergi cenneti olan ülkeler de sağladıkları avantajlar yoluyla hizmet gelirleri elde etmekte ve refah artışı sağlamaktadırlar. Dünya her ne kadar bu merkezlerle ilgili düzenleme ve denetlemelerle var olan yapıyı değiştirmeye çalışsa da bu değişimin kısa vadede gerçekleşmesi zor görünmektedir. Çünkü kara para ve kayıt dışı ekonomi olgusu ortadan kaldırılamadığı sürece bu paraların yerleşeceği veya aklanacağı merkezler her zaman var olacaktır. Globalleşmenin ve internet teknolojisinin sağladığı imkânlarda bu oluşumların kolaylıkla sanal ortamlara kaymasına veya gizlenmesine hizmet etmektedir. Ayrıca vergi cenneti olan ülkelerinde bu kaynaklardan kolayca vazgeçmesi pek mümkün değildir. Sonuç itibariyle, sorun kara para ve kayıt dışı ekonomide düğümlenmektedir. Vergi cennetlerinin denetlenmesi ve düzenlenmesi ile ilgili çabalar, kara para ve kayıt dışı ekonomi ile mücadele ile birlikte yürütüldüğünde sonuç alınabilmesi mümkündür (Akdiş, 2006).

Yabancı sermaye vergi cenneti ülkeleri seçerken gideceği ülke ile ilgili olarak birçok veriyi birlikte değerlendirmekte ve bu doğrultuda bir tercihte bulunmaktadır. Yabancı sermaye gideceği ülkeyi seçerken aşağıda yer alan şartlara göre değerlendirme yapmaktadır (Yetkiner, 2001):

- a) Coğrafik konum,

- b) Ekonomik ve politik yapı,
- c) Şirketin tabi olacağı kanunlar,
- d) Gelecekteki vergi düzenlemelerine karşı verilen garantiler,
- e) Bilgilerin gizliliği,
- f) Uyumluluk. Şirketlerin herhangi bir nedenle merkezlerini değiştirmeyi istemesi halinde vergi cenneti ülkelerin bu isteklere karşı tavrı ve uygulamaları,
- g) Çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarının bulunması,
- h) Sadece vergi cenneti olan ülkelerde ticari faaliyette bulunulması,
- i) Yeterli derecede banka, ticaret, taşıma ve haberleşme alt yapısının bulunması,
- j) Döviz üzerinde herhangi bir kontrol ve sınırlama olmaması,
- k) Hükümetin vergi cenneti ülkelerindeki operasyonlara karşı olan tutumları,
- l) Vergi cennetlerinde faaliyette bulunabilmek için yerli memur ve işçi çalıştırılmasının şart olup olmaması,
- m) Faaliyetin sürdürülebilmesi için yeterli mali alt yapının bulunup bulunmadığı.

2.4. Vergi Cennetlerine Yönelik Düzenlemeler

G7 ülkeleri ve OECD düzeyinde ancak 1990'lı yıllarda başlayan zararlı vergi rekabetine karşı mücadele amacıyla yaptırımlar uygulama eğilimi Fransız vergi yasalarında vergi cennetlerine karşı somut önlemler halinde 1980 yılından itibaren kapsamlı biçimde ortaya çıkmıştır (Eyüpgiller, 2007).

OECD, zararlı vergi rekabetinin daha fazla yaygınlaşmaması ve küresel düzeyde refah kaybına neden olmaması için, vergi tabanını koruyabilecek tedbirler alınması ve uluslararası işbirliğini güçlendirilmesini tavsiye etmektedir. OECD üyesi ülkeler, zararlı rekabetin tanımı, tasnifi ve buna karşı mücadele edilmesiyle ilgili önlemlerin neler olduğu konusunda teorik planda mutabakata varmışlardır. OECD tarafından hazırlanan rapor, ulusal vergi mevzuatlarında, uluslararası vergi anlaşmalarında ve zararlı vergi rekabetine karşı uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi konularında pek çok etkin karşı-önlem alınabileceğini ortaya koymuştur (Günay, 2011).

Offshore bankacılığı ve bu sistemdeki gelişmeler özellikle son yıllarda pek çok çalışmanın ilgi odağı haline gelmiştir. Vergi cennetlerinde konuşlanan kara paranın uluslararası terörizmin finansmanında da kullanılıyor olması ihtimali, özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra vergi cennetleri üzerindeki baskıyı arttırmıştır. Bundan dolayı da vergi cennetleri uluslararası kuruluşların düzenlemelerine ve denetlemelerine açık hale getirilmeye çalışılmaktadır (Akdiş, 2006).

OECD Mali İşler Komisyonu tarafından 9 Nisan 1998 tarihinde OECD Bakanlar Kurulu tarafından zararlı vergi rekabeti raporu yayınlanmıştır. Bu raporun temelinde iki konu üzerinde durduğu görülmektedir. Bunlar vergi cennetleri ve zararlı tercihli vergi rejimleridir. Söz konusu raporda vergi cenneti sayılan ülkelerle yapılmış mevcut anlaşmaların kaldırılması ve gelecekte bu ülkelerle anlaşma yapılmaması tavsiye edilmektedir. İsviçre raporu sınırlı ve dengesiz olarak nitelendirilmiş ve OECD'nin önerdiği zararlı vergi rekabeti tanımı ve önlenmesi için önerilen koordinasyon çalışmalarının, kaçınılmaz olarak ülkeleri yüksek vergi oranlarına yönlendireceği eleştirisini getirmiştir. Bu rapora yönelik bir diğer eleştiri,

raporun sadece finansal faaliyetler üzerinde yoğunlaşmış olmasıdır (Giray, 2005, s.115).

Zararlı vergi uygulamalarıyla mücadelenin temel çerçevesini ortaya koyan rapor, OECD üyesi olmayan ülkelerle de işbirliği yapılmasının zararlı vergi uygulamalarıyla mücadele amaçlı çalışmaların izlenmesinin, değerlendirilmesinin ve geliştirilmesinin kritik öneme haiz olduğunu da vurgulamaktadır Mali İşler Komitesi bünyesinde, zararlı vergi uygulamalarına ilişkin bir Forum oluşturulması, söz konusu tavsiyeler arasında yer almakta ve 1998 Raporunda yer alan temel ilke ve esaslar çerçevesinde, zararlı vergi uygulamalarıyla mücadele amaçlı çalışmaların yürütülmesi, izlenmesi ve geliştirilmesi amacını taşımaktadır. Oluşturulan bu Forum tarafından, vergi cennetlerine ilişkin çalışma kapsamında, özellikle yayımlanmış kaynakların kullanılması yoluyla daha önce yapılan çalışmalardan da yararlanarak 47 ülke veya yer belirlenmiş ve bunlarla ilgili ayrıntılı bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma çerçevesinde hazırlanan raporların yanı sıra, inceleme kapsamına alınan ülkeler veya yerlerle gerek ikili gerekse çok taraflı temaslar yoluyla bilgi alışverişi yapılması sağlanmış ve böylece 1998 Raporunda belirtilen kriterlerin söz konusu ülke veya yerler açısından geçerli olup olmadığı sınanmış ve vergi cennetlerine ilişkin bir liste hazırlanmıştır (Karaca, 2001).

2000 yılında OECD tarafından “Küresel Vergi İşbirliği ve Gelişmeler” başlıklı ikinci bir rapor hazırlanmıştır. Önceki rapordaki kriterler temel alınarak hazırlanan bu ikinci raporda, vergi cennetleri ve zararlı tercihli vergi rejimlerinin listesi belirtilmektedir. Türkiye’deki serbest bölgeler ve İstanbul kıyı bankacılığı da zararlı tercihli vergi rejimi listesinde yer almış ancak vergi cennetlerinin önemli bir özelliği olan gizliliği sergilememesi nedeniyle vergi cennetleri listesinde yer almamıştır. 2000 yılında yayınlanan vergi cennetleri listesinde, 1998 raporunda

öngörülen ilkeleri yerine getirmeyi taahhüt eden ülkeler çıkarılmıştır. Zararlı vergi rekabeti olarak kabul edilen vergi rejimlerine sahip ülkeler eğer bu uygulamalarını 31.12. 2005 tarihine kadar aşamalı olarak kaldıracaklarını taahhüt ederlerse ortak yaptırımlara muhatap olmayacakları belirtilmiştir (Giray, 2005, ss.115-116).

Vergi cennetlerinin teşviklerini ve karlılığını azaltmak için ülkeler sermaye üzerindeki kendi vergi oranlarını düşürerek tepki verebilirler. Bu nedenle vergi cennetleri diğer ülkelerdeki vergi oranlarını azaltarak kamu talebini artıracığından bu durum sanayileşmiş ülkelere yarayabilir. Ancak bu teori nihai bir çalışma ile desteklenmemiştir. Öte yandan Amerikan halkı federal bütçe açığı 11 trilyon dolara yaklaşırsa da devletin kamu harcamalarını önemli oranda azaltmasına isteksiz yaklaşmaktadır (Addison, 2009, p.709).

OECD tarafından 2000 yılında hazırlanan raporda vergi cenneti ülkelerle mücadelede bu ülkelere bazı yaptırım kararları alındığı görülmektedir. Bu kararlar (Günay, 2011):

1. İş birliğine yanaşmayan vergi cenneti ülkelerle veya bu ülkelerin zarar verici uygulamalarıyla ilgili işlemleri yapanlar için uygulanmakta olan indirim, istisna ve diğer kolaylıklara izin verilmemesi,
2. İş birliğine yanaşmayan vergi cenneti ülkelerle veya bu ülkelerin zarar verici uygulamalarıyla ilgili karşılıklı bilgi değişimi kurallarının uygulanması, bu kurallara uyulmaması durumunda cezai yaptırımların uygulanması,
3. İş birliğine yanaşmayan vergi cenneti ülkelerde faaliyet gösteren yabancı şirketlerin zarar verici uygulamacıyla ilgili işlemlerin tevkifata tabi tutulması,

4. İş birliğine yanaşmayan vergi cenneti ülkelerle veya bu ülkelerin zarar verici uygulamalarıyla ilgili işlemleri üzerinden harç alınması,
5. İş birliğine yanaşmayan vergi cenneti ülkelerle veya bu ülkelerin zarar verici uygulamalarının avantajlarından yararlanan işlemlerle ilgili yabancı ülkelere ödenen vergilerin, vergi indiriminden yararlandırılmaması,
6. İş birliğine yanaşmayan vergi cenneti ülkelerle veya bu ülkelerin zarar verici uygulamalarıyla ilgili olarak kapsamlı ve sıkı vergi denetimlerin yapılması,
7. İş birliğine yanaşmayan vergi cenneti ülkelerle veya bu ülkelerin zarar verici uygulamalarıyla ilgili ulusal mevzuatlarda karşı önlemlere yer verilmesidir.

Birleşmiş Milletler Offshore forumu da 31.3.2000'de 37 merkezden 100'den fazla üye ile para aklama ile mücadele konusunda teklif edilen minimum standartları geniş bir çoğunlukla benimsemişlerdir. 1990'lı yıllar boyunca OECD, Birleşmiş Milletler ve AB gibi başlıca uluslararası kuruluşlar vergi cenneti olan ülkelere karşı tedbirler geliştirmeye başlamışlardır. AB üyeleri Feira Zirvesinde (Portekiz-20.6.2000), yerleşik olmayanlar üzerinden vergi kaçırmaya karşı işbirliğini geliştirme ve bilgileri paylaşma kararı almışlardır. Alınan bu karar bağlamında Fransa Monako üzerinde bilgi paylaşımı konusunda baskı uygulamış; Lüksemburg ise ABD ile bilgi paylaşımı anlaşması imzalamıştır. Tüm bu gelişmeler vergi cennetleri ve para aklamaya karşı FATF gibi organizasyonların doğmasına yol açmıştır. 1997 Güneydoğu Asya krizi ise G7-Finansal İstikrar Fonunun vergi cennetleri ile ilgili bir çalışma gurubu oluşturmasına sebep olmuştur. Oluşturulan bu grup vergi

cennetlerinin değerlemesini koordine etmek için IMF'nin sorumluluk almasını tavsiye etmiştir (Akdiş, 2006).

Muhasebe kayıtlarının tutulması ve bu kayıtlara erişim konularında standart oluşturulmasının zorunlu hale getirilmesinden dolayı Küresel Forum öncülüğünde saydamlıkla ilgili Muhasebe Konusunda Birleşik Uzmanlar Grubu oluşturulmuştur. İngiliz Virgin Adaları ile Fransa bu grubun eş başkanları olmuşlardır. Grup ilk toplantısını Ekim 2002'de Cayman adalarında yapmış ve geliştirilecek standartların hem OECD üyesi olan ülkelerde hem de diğer ülkelerde uygulanması konusunda görüş birliğine varmıştır. Bu kapsamda, muhasebe kayıtlarının tutulması ile erişimi, muhasebe kayıtlarının güvenilirliğinin sağlanması, kayıtların saklanma süresi gibi konular tartışılmaktadır. Bu çalışma IMF, FATF gibi birçok uluslararası kuruluş tarafından yürütülen çalışmalara paralellik göstermektedir (Öz, 2005, s.105).

OECD, işbirliğine gitme taahhüdünde bulunan vergi cenneti olan ülkelerde yapıcı bir diyalog oluşturmaya çalışırken 2000 yılında yayınlanan vergi cennetleri listesinde yer alan ancak taahhütte bulunmayan ya da taahhütte bulunmasına rağmen bunun gereklerini yerine getirmeyen ülkelere karşı uygulanacak yaptırımlar üzerinde de çalışmaktadır. Zarar verici vergi uygulamalarına karşı geliştirilecek önlemler esas olarak 1998 yılı Raporunun 3'üncü Bölümünde i) İç hukuk yöntemleriyle ilgili öneriler ii)Vergi anlaşmaları ile ilgili öneriler iii)Uluslararası işbirliğinin artırılmasına yönelik öneriler başlıkları altında belirtilmiştir (Öz, 2005, s.105).

2000 yılında yayınlanan raporda, OECD üyesi ülkeler tarafından vergi cenneti olan ülkelere karşı uygulanabilecek muhtemel ortak yaptırımlar ve alınacak önlemlerin temel özellikleri belirtilirken, 2001 yılında yayınlanan raporda, her ülkenin zarar verici vergi uygulamalarına karşı uygulayacağı yaptırımları, maruz kaldığı etkinin derecesine göre seçmekte serbest olduğu belirtilmiştir. Ancak alınan

önlemlerin zarar verici vergi uygulamalarının etkilerini giderici ve yayılmasını önleyici sonuçları olsa da OECD'nin diyalog ve uzlaşma yolunu daha çok tercih ettiği belirtilmektedir. OECD yapmış olduğu çalışmalarda vergi cenneti olan ülkelerin sunduğu vergi avantajlarının cazibelerini ortadan kaldırmaya çalışmaktadır (Öz, 2005, ss.105-106).

Offshore merkezlerinin para aklama ile ilgili faaliyetlerini denetim altına almak için gösterilen çabaların 2003 yılından itibaren olumlu sonuçlar vermeye başladığı görülmektedir. İlk olarak FATF 2000 yılında İşbirliği Yapmayan Ülkeler ve Adalar ile ilgili çalışmalara başlamış ve bu bağlamda 16'sı vergi cenneti olan 23 yer tanımlamıştır. IMF'de 2002 yılından itibaren yaklaşık 40 vergi cenneti ülkesinin değerlendirmesini yapmış ve bunları ilan etmiştir. IMF'ye göre bu merkezlerin denetim ve düzenlemelerinin daha sıkı yapılması gerekmektedir. Vergi cenneti ülkelerdeki pek çok uygulama, terörizmin finansmanı ve para aklamaya imkân verecek şekilde karışık finansal enstrümanlar kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Ayrıca vergi cenneti olan ülkelerinde bu düzenlemelere uyma konusunda çok istekli olmadığı görülmektedir (Akdiş, 2006).

Bununla ilgili olarak; 2000 yılında IMF tarafından offshore finans merkezi değerlendirme programı başlatılmıştır. 2003 yılı Kasım ayında kurul değerlendirme programının fonun çalışmalarının standart bir parçası olmasını kabul etmiştir. Programın ilk değerlendirme çalışması 44 ülke ve adayla başlamış ve 12.03.2004 tarihi itibarıyla de ilan edilmiştir. Programın başlangıç aşamasında bağlantı kurulan 44 ülkenin 41'i değerlendirilmiş ya da değerlendirme sürecinde olmuştur. Kalan 3 tanesinin 1 tanesinin değerlendirilmesi finansal sektör değerlendirme programı (FSAP) altında değerlendirilmesi planlanmış ve 2 tanesinin de değerlendirme yerine teknik yardım alması planlanmıştır. Ülkelerin büyük bir kısmı kendileriyle ilgili raporları

yayınlamayı tercih etmiştir. Bu çalışma çerçevesinde vergi cennetlerinin uyum ve uygulama konusundaki performansları orta düzey olarak tanımlanmıştır. Uyumluluk oranının menkul kıymetler piyasaları, bankacılık, sigortacılık, para aklama ve terörizmin finansmanı konularında son derece zayıf olduğu belirtilmiştir (IMF, 2004).

ABD şirketleri ve varlıklı kişiler vergi cennetleri ve offshore merkezlerini federal hükümete vergi ödemekten kaçınmak için kullanarak ABD vergi sistemini suiistimal etmektedirler. Bu firmalar ABD piyasalarında eğitimli iş gücünden, alt yapıdan ve güvenlikten yararlanmakta fakat bunun karşılığında devlete herhangi bir şey ödememektedirler. Bunun federal hükümete yıllık maliyetinin 150 Milyar \$ olduğu tahmin edilmektedir. Vergi cennetlerinin ABD'li çok uluslu firmalar ve zengin bireyler tarafından bu şekilde kullanılması Amerikan vergi sistemindeki önemli bir boşluğu göstermektedir. Federal hükümet kaybettiği vergi gelirleriyle ilgili bu yükü kamu hizmetlerinde kesintiye giderek ya da ulusal borçlarını arttırarak omuzlamaya çalışmaktadır (Scheneider et al., 2013).

1 Ağustos 2006 yılında İç Güvenlik ve Devlet İşlerine dair ABD Senatosu Vergi Cennetlerinin Kötü Amaçla Kullanılması; Bunu Yapan Kişiler, Araçları ve Gizlilik adı altında bir rapor yayımlamıştır. Bu rapor vergi cennetlerinden dolayı azalan vergi gelirlerinden kaynaklı kaygılara çözümü amaçlayan, en kapsamlı rapordur. Bu raporun hazırlanmasında araştırmalardan sorumlu geçici alt komite, vergi cennetlerini araştırmak ve nasıl işlediklerini ortaya koymak için yaklaşık bir yıllık zaman harcamıştır. Bu zaman zarfında alt komite yetmiş dördün üzerinde celp yollamıştır. Seksenden fazla röportaj gerçekleştirmiş ve iki milyondan fazla yazışma, elektronik haberleşme ve kamuya ifşa edilen materyali incelemiştir. Raporda, offshore vergi cennetlerinin dünya çapında 11 trilyon dolar değerinde kişisel varlığı

elinde tuttuğu sonucuna varılmıştır. Bu rakamlar ışığında ABD vatandaşların bu rakamın 1 trilyon dolarından sorumlu olduğu tahmin edilmektedir (Addison, 2009, p.707). Vergi cennetlerinin ABD'ye maliyeti yaklaşık olarak her yıl 150 milyar dolardır. Bunun 10-90 milyar dolarına ABD tabanlı çok uluslu şirketlerin 40-70 milyar dolarına ise bireylerin neden olduğu düşünölmektedir. Bireylerin neden olduğu kısmın büyük bir bölümü vergi kaçırmayı yansıtmaktadır. Bu durumda kaçırılan vergi diğer ABD vatandaşlarının omuzlarına binmektedir (Gravelle, 2013). Çünkü vergi cennetleri yoluyla kaçırılan verginin her bir doları diğer ABD'lilerin ödedikleri vergilerin yükseltilmesi yoluyla dengelenmeye çalışılmaktadır. Artan hükümet borçları ve kesilen hükümet programlarının üstesinden gelinebilmesi için bu gereklidir. 2008 yılı itibariyle halka açık 100 en büyük ABD şirketinin 83 tanesi offshore merkezleri yoluyla gelirlerini devam ettirmektedirler. Çok uluslu en büyük ABD şirketlerinin 60 tanesi offshore merkezlerinde faaliyet gösteren tüm ABD şirketlerinin tahminen 1,7 trilyon dolarının 1,3 trilyon dolarını oluşturmaktadırlar. Bu şirketler daha sonra hemen hemen hiç vergi ödemededen çeşitli stratejiler kullanarak ABD'ye para transferinde bulunmaktadırlar. Aynı zamanda bazı bireylerde offshore tabelalı şirketler veya ortaklıklar yoluyla aynı yolu kullanmaktadırlar. Offshore merkezleri yoluyla vergi kaçırılmasının ABD hazinesine maliyeti tahminen yıllık 150 milyar dolar civarındadır. 10 yıl içerisindeki yıllık 150 milyar dolarlık gelir kaybı 4 trilyon dolar olan 10 yıllık açığı azaltma hedefinin yaklaşık üçte birini temsil etmektedir. Kaybedilen bu gelir gıda, güvenlik denetimleri, eğitim fonları ya da önemli kamu programları gibi alanlarda kullanılabilir (Baxandall & Smith, 2013).

Vergi oranları açısından değerlendirdiğimizde, Türkiye ve OECD üyesi ölkelerin vergi sistemlerinde, gelir, servet ve harcamalar üzerinden alınan bütün vergilerin mevcut olduğu ve birkaç istisna dışında hemen hepsinde birbirine yakın

vergi oranlarının geçerli olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye vergi cenneti sayılabilecek vergi oranlarına sahip değildir. Türkiye'deki vergi oranları OECD ve AB ortalaması düzeyinde seyretmektedir. Burada şu da ifade edilmelidir ki, her ne kadar vergi cennetleri denildiğinde akla gelişmekte olan ülkeler gelse de, gelişmiş ülkelerde de zaman zaman sermaye çekme amaçlı vergi cennetlerine benzer uygulamalara gidildiği görülmektedir (Öz ve Yaraşır, 2009).

Amerika Birleşik Devletleri Maliye Bakanlığı, vergi cennetlerinin her yıl 100 milyar doların üzerinde Amerika Birleşik Devletleri'ne kayıp vergi gelirine mal olduğunu tahmin etmektedir. Bu salgın duruma cevaben ABD ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı, vergi cenneti olduğu düşünülen ülkelerle Vergi Bilgileri Değişim Anlaşmalarını yürürlüğe koymuştur. Bu anlaşmalar, büyümekte olan bu problemin iyileştirilmesi yönelik bir araç olarak genel bir kabul görmüştür. Ancak söz konusu anlaşmaların çoğu semboliktir ve vergi cennetlerinin yol açtığı vergi kaçakları ile mücadelede çok az ilave araçlar sunmaktadır. Bu duruma kanıt olarak vergi cennetlerinin yol açtığı vergi gelirlerine yönelik tahmini yıllık kayıp, bu anlaşmaların kanunlaştığı tarihten itibaren artış göstermiştir (Addison, 2009, p.703).

Vergi cennetleri tüm dünya için halen oldukça ciddi bir problemdir. Avrupa Birliği'nde vergi cennetleri ile mücadele açısından alınabilecek en iyi önlemin bilgi paylaşımı olduğu konusunda görüş birliği vardır ve bu ülkelerle anlaşma çalışmaları devam etmektedir ancak bir problem de bu anlaşmaların ne kadar etkin bir şekilde uygulanabileceği de bir başka problemdir (Tayfur, 2013, s.7).

Türkiye'de vergi cenneti olan ülkelerle ilgili ilk yaptırım, 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ile gündeme gelmiş ve Bakanlar Kurulunca bir ülke listesi ilan edileceği belirtilmiştir. Buna göre bu listede yer alan ülkedeki bir kurumla gerçekleştirilen mal veya hizmet alışverişi çerçevesinde ödeme yapılması

durumunda, ödeme yapılan kurumun transfer fiyatlandırması açısından ilişkili kişi sayılması ya da her hangi bir nedenle ödeme yapılan kurumdaki vergi kesintisi yapılması yeni kanunla mümkün hale getirilmiştir. Ancak Bakanlar Kurulunca halen bu kapsamda bir liste yayımlanmamıştır (Türk, 2010, s.95).

Örneğin, bir kişinin vergi cenneti olan ülkelerde faaliyet gösteren bir kurumdan internet vasıtasıyla kitap satın alması, oyun satın alması vb. gibi işlemlerde ödenilen bedele ilaveten % 30 oranında stopaj yapıp, vergi dairesine yatırması zorunluluğu söz konusu olmaktadır. Yurt dışında faaliyette bulunan finans kuruluşlarından temin edilen borçlanmalara ilişkin anapara, faiz ödemelerinden stopaj yapılmayacağı öngörülmüş olmasının ise son derece yerinde bir karar olduğu söylenebilir. Hazırlanan ilk tasarıda yer almayan bu hükmün bilahare yasa metnine eklenmesi Türkiye’de başta finans kurumları olmak üzere, birçok kurumun uluslararası piyasalardan temin ettikleri orta ve uzun vadeli kredilerin anapara ve faizleri üzerinden stopaj yapılması riskini ortadan kaldırmıştır. Söz konusu borçlanmalar büyük ölçüde, vergi cenneti olan ülkelerde kurulan özel amaçlı şirketler vasıtasıyla kullanılmaktadır. Bu şirketler finansmanının temininde sadece bir araç görevini üstlenmekte, finansmanı sağlayanlar özel amaçlı şirkete finansman sağlamak ve özel amaçlı şirket de söz konusu finansmanı Türkiye’de kredi temin etmek isteyen kuruluşa aktarmaktadır. Özel amaçlı şirket yapmış olduğu bu işlemler sonucunda hemen hiçbir kazanç sağlamamaktadır. Şayet, yasada özel bir istisna hükmüne yer verilmemiş olsaydı vergi cennetine yapılan kredi anapara ve faizleri üzerinden %30 oranında stopaj yapılması zorunluluğu ortaya çıkacak ve bu çerçevede, Türkiye’de yerleşik kurumların borçlanma imkânları çok büyük ölçüde zedelenmiş olacaktı (Erdikler, 2006).

2000 yılında yayınlanan rapora göre, Türkiye de tercihli vergi rejimi uygulayan ülkelerden birisi olarak Serbest Bölgeler ve Kıyı Bankacılığı rejimleri ile bu yayınlanan listede yer almış ve söz konusu uygulamaları 2003 yılı Nisan ayına kadar sonlandırması konusunda uyarılmıştır. Ancak, 31.12.2000 tarihi itibarıyla tercihli vergi rejimlerinden yararlanmakta olan mükelleflerin 2005 yılı sonuna kadar bu uygulamalardan yararlanmaya devam etmelerine de izin verilmesi gerektiği belirtilmiştir (Hoşyumruk, 2007).

Devletler, vergiyle ilgili bilgi değişim anlaşmalarının, ikili anlaşmaların ve çok taraflı anlaşmaların kullanılmasına öncelik vermiş, ancak bu mekanizmalar vergi cennetlerinin neden var olduğuna çözüm getirememiştir. Ülkelerin neden vergi cenneti olmayı tercih ettiğine çözüm üretmeyen bu araçlar esasen tepkiseldir ve vergi cenneti salgınına engel olamayacağı söylenebilir (Addison, 2009, p.704).

Bütün bu gelişmelerden sonra Türkiye OECD tarafından uygulanacak yaptırımlara maruz kalmamak için hemen çalışmalara başlamış ve dış ticaret hacminin %10 gibi önemli bir kısmının elde edildiği serbest bölge faaliyetlerine uygulanan indirim, istisna ve muafiyetler konusunda düzenlemeler yapmıştır (Hoşyumruk, 2007).

Türkiye'nin uyuşturucu ticareti açısından geçiş noktası olduğu ileri sürülmektedir. Hazırlanan Susurluk raporunda, kara para büyüklüğünün Türkiye'de yaklaşık 50 milyar dolar olduğu ifade edilmektedir. Sadece kara paranın transferinde Türkiye'nin 5-6 milyar dolar kazancı olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye'nin tüm kara para faaliyetlerinden sağladığı katma değer ise 9-10 milyar dolar olduğu ifade edilmiştir. Türkiye'de kayıt dışı ekonominin kayıtlı GSMH'ye oranı konusunda %25'le %100 arasında değişen tahminler yapılmaktadır. OECD'nin 2000 raporunda

bu oran %66 olarak açıklanmıştır. Aynı yıldaki OECD ortalaması ise %17'dir (Bilici, 2004, s.615).

Bakanlar Kurulu tarafından 12 Ocak 2002'de vergi sisteminin iyileştirilmesi ve yeniden düzenlenmesi hakkında bir karar alınmıştır. 2002 yılında alınan bu karar ve yapılması hedeflenen değişiklikler çerçevesinde "5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" 06.02.2004 Tarihli Resmi Gazete 'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve bu bağlamda serbest bölgelerdeki zararlı olarak adlandırılan uygulamalara son verilmiştir. Yapılan bu düzenlemeye göre; (06.02.2004 tarihinden önce ruhsat almış olan firmalar hariç olmak üzere) serbest bölgelere tanınmış olan süresiz ve sınırsız vergi teşvikleri kaldırılmıştır. Ancak bu bölgelerde faaliyet göstermekte olan mükelleflerin haklarının korunması amacıyla geçiş döneminde istisnaların uygulanmasına devam edilmesi kararlaştırılmıştır. 5084 sayılı yasa çerçevesinde 06.02.2004 tarihi itibarıyla faaliyet ruhsatı bulunan mükelleflerin, ruhsat süresi boyunca bölgedeki kazançları üzerinden gelir ya da kurumlar vergisi ödememeleri kararlaştırılmıştır. Bölgede faaliyette bulunan mükelleflerin imal ettikleri ürünlerin satışından elde ettikleri kazançlar ise Avrupa Birliği'ne tam üyeliğin gerçekleştiği yılın sonuna kadar gelir ve kurumlar vergisinden istisna olacaktır. Serbest bölgede elde edilen ve kurumlar vergisinden istisna edilen kazançların, kazancı elde eden kurum tarafından Türkiye'deki gerçek kişi ortaklara ya da yurtdışındaki gerçek ve tüzel kişi ortaklara dağıtılması halinde ise %10 stopaj uygulanması söz konusudur. 06.02.2004 tarihi itibarıyla faaliyet ruhsatı bulunan mükelleflerin serbest bölgede istihdam ettiği kişilerin ücretlerine ilişkin gelir vergisi istisnası ise 31.12.2008 tarihine kadar devam etmesine karar verilmiştir. Ancak ruhsat süresinin bu tarihten önce sona ermesi halinde, istisna uygulaması ruhsat süresiyle sınırlı olacaktır. Yapılan düzenlemeler

KDV, ÖTV ve Gümrük Vergileri uygulamasında herhangi bir değişiklik getirmemektedir. Dolayısıyla Türkiye'den bölgeye yapılacak satışlar ihracat olarak nitelendirilecek ve bu işlemlere söz konusu vergiler uygulanmayacaktır (Hoşyumruk, 2007).

Türkiye'nin, OECD tarafından tercihli vergi rejimleri listesinde yer almasına neden olan bir diğer uygulama, kıyı bankacılığıdır. Ancak Türkiye tarafından, 1999 yılında yapılan bir düzenleme ile kıyı bankacılığı henüz oluşmadan ortadan kaldırılmıştır. Türkiye'nin, tercihli vergi rejimleri konusunda yaptığı özverili çalışmalar sonucunda, OECD'nin hazırladığı 2004 ve 2006 ilerleme raporlarında yayınlanan listede kıyı bankacılığının tamamen kaldırılmış olduğu, serbest bölge uygulamalarının ise zararsız hale geldiği ifade edilmiştir. Yapılan bu düzenlemeler sonucunda Türkiye'nin OECD üyesi ülkeler içinde, sisteminde zarar verici vergi rekabetine neden olan uygulamaları barındırmadığı söylenebilir (Hoşyumruk, 2007).

Türkiye de kurumlar vergisi kanununun 30\7. maddesine göre vergi cenneti olarak adlandırılan ülkelerdeki yerleşik gerçek veya tüzel kişilere çeşitli adlar altında yapılacak ödemelerin, Türkiye'deki vergi matrahlarını azaltılmaması konusunda çalışmalar ve düzenlemeler yapılmıştır (Hoşyumruk, 2007). Bu bağlamda vergi cennetlerinin yarattığı haksız rekabet ve dış ticareti saptırıcı etkisi dolayısıyla, ülkemizde de bu bölgelerle gerçekleştirilen faaliyetlerin içeride mükellefler arasında bir eşitsizliğe ve haksız kazanç edinimine yol açmasını önlemek amacıyla, yeni kurumlar vergisinde bu yönde bir düzenleme yapılması da uygun görülmüştür. Dar mükellefiyette vergi kesintisini düzenleyen 30'uncu maddenin yedinci fıkrasında, vergi cennetleriyle mücadele amacıyla getirilmiş özel bir hüküm yer almaktadır (Elele, 2007). Kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türkiye'deki vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme

imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde yerleşik olan veya faaliyette bulunan kurumlara (tam mükellef kurumların bu nitelikteki ülkelerde bulunan iş yerleri dâhil) nakden veya hesaben yapılan veya tahakkuk ettirilen her türlü ödemeler üzerinden, bu ödemelerin verginin konusuna girip girmediğine veya ödeme yapılan kurumun mükellef olup olmadığına bakılmaksızın % 30 oranında vergi kesintisi yapılması söz konusudur (Demir, 2008).

Yapılan bu düzenlemenin amacı, küreselleşen dünyada zararlı vergi rekabeti uygulayan ülkelerin Türkiye’de vergi matrahının düşürülmesi amacıyla kullanılmasının engellenmesi ve bu ülkelerde yerleşik kurumlara çeşitli adlar altında yapılacak ödemelerle vergiye tabi kazancın azaltılmasının önüne geçilmesidir. Bu düzenleme ile zararlı vergi rekabeti yaratan ülkelerde yapılan işlemlerin vergilendirilmesinin sağlanması, vergi matrahının azaltılmasının, sermaye kaçıışı ve kara paranın aklanması önlenmesi amaçlanmaktadır (Sarıaslan, 2010, s.347).

Vergi cennetleri bireysel yatırımcıya yeterli yatırım olanakları sunmamakta ve gelişmekte olan ülkeler genellikle yatırım fonları gibi vergiden kaçınmanın güç olduğu alanlardan ziyade portföy yatırımlarını tercih etmektedir. Dolayısıyla bütün OECD üyesi ülkeler eğer portföy yatırımlarını vergilendirme yönünde bir uygulamaya giderlerse sorun çözülmüş olacaktır (Çelikkaya, 2010, s.49).

Bugün, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki vergi kaçakçıları vergi cennetlerindeki gizlilik ve şeffaflıkla ilgili eksikliklerden dolayı devletleri elde etmesi gereken ciddi düzeyde vergi gelirlerinden mahrum bırakmaktadırlar. Dolayısıyla, vergi cennetlerine karşı mücadele günümüzde de önemli sorunlardan birisidir. Dolayısıyla vergi cenneti ülkelerle yapılan anlaşmalar kademeli bir şekilde sonlandırılmalı, sınırlandırılmalı ya da yeni anlaşmalara girilmemelidir. Bu konudaki

uygulamalar şeffaf bir şekilde kamuoyu ile paylaşılmalıdır. Bu konuyla ilgili mevcut bir anlaşmayı sona erdirmenin, gelir etkisinden öte sonuçları bulunduğu söylenebilir.

Zarar verici vergi rekabeti konusunda yapılan çalışmalardan istenilen sonuçların elde edilmesinin uluslararası kamuoyunun desteğine bağlı olduğu söylenebilir. Küreselleşmenin doğal sonucu olarak OECD dışında kalan ülkeler de zarar verici vergi rekabetinden olumsuz yönde etkilenmektedirler. Ancak bu ülkelerin bazılarının da zarar verici vergi uygulamalarına sahip olduğu görülmektedir. OECD tarafından başlatılan çalışmaların başarıya ulaşması, bütün dünya ülkelerin bu çalışmaları desteklemesiyle mümkündür. Bu nedenle, OECD üye olmayan ülkelerin de çalışmalara katılması yönünde girişimlerde bulunmuştur ve hala bulunmaktadır (Öz, 2005, s.113).

Vergi cenneti olarak kabul edilen ülkelere Türkiye'den sermaye kaçışının önlenmesi için başka çok daha radikal önlemlere ihtiyaç bulunmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Bilici, 2004, ss.616-617):

- a) Vergi ve sosyal güvenlik primleriyle ilgili yükün azaltılması,
- b) Vergi sistemine güvenin sarsılmasına neden olan vergi affı uygulamasının tamamen kaldırılması,
- c) Vergi idarelerinin çalışmalarının ve denetimlerinin etkinleştirilmesi,
- d) Net artış teorisinin yürürlüğe sokularak vergi idaresinin elinin güçlendirilmesi,
- e) Bilgisayara dayalı mali bilgi toplama ağının tüm Türkiye'de oluşturulması ve etkin bir şekilde çalışmasının sağlanması,
- f) Uluslararası işbirliğine devam edilmesi,
- g) Toplanan vergilerin doğru ve yerinde harcandığına dair şeffaflığın sağlanması

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KÜRESEL FİNANSAL KRİZ VE VERGİ CENNETLERİ

Bu bölümde küresel finansal krizin ortaya çıkışı ve gelişimi, vergi cennetlerinin küresel ekonomik etkileri ve vergi cennetleri ile küresel finansal kriz arasındaki ilişki anlatılmaktadır.

3.1. Küresel Finansal Krizin Ortaya Çıkışı Ve Gelişimi

Bu bölümde küresel finansal krizin tanımı, küresel finansal krizin kaynakları, küresel finansal krizin gelişimi ve etkileri anlatılmaktadır.

3.1.1. Küresel Finansal Kriz Kavramı

Türkçe 'ye tutsak olarak da çevrilen “mortgage” kelimesi aslen ülkemizde ve Kıta Avrupa'sında kullanılan ipotek kelimesinin Anglo-Saxon'lardaki karşılığıdır. Küresel finansal krizin kaynağı olan ABD'deki mortgage piyasası 12 trilyon dolar gibi bir hacme sahip pek çok katmandan oluşan dev bir piyasadır. Bu piyasanın böylesi bir hacme ulaşmasında son dönemdeki yüksek riskli mortgage kredilerinin katkısının büyük olduğu söylenebilir. Sadece dar gelirlilerin kullandığı "yüksek riskli krediler" in boyutu 1,5 trilyon dolar düzeyindedir (Birdal, 2009).

Mortgage piyasası, mortgage kredilerinin düzenlendiği birincil piyasalar ile bu kredilere dayalı olarak oluşturulan menkul kıymetlerin el değiştirdiği ikincil piyasalardan oluşmaktadır. Bu piyasada; bireysel yatırımcı, kurumsal yatırımcı ve

yatırım bankaları gibi pek çok katılımcı yer almaktadır (Öztürk ve Gövdere, 2010, s.384).

2007 yılının ikinci yarısında ABD’de ortaya çıkan ve sonrasında başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm dünyaya yayılan finansal krize insanlık tarihinin gördüğü en büyük borçlanmayla şişirilmiş varlık ve kredi balonunun yol açtığı söylenebilir. Konut piyasasında başlayan çöküntü finansal piyasalarda büyük bir istikrarsızlığa neden olmuş ve daha sonrada likidite krizine dönüşerek tüm dünyaya yayılan küresel krizin zeminini oluşturmuştur. Aslında bu krizi kredinin değil ona dayanılarak yapılan işlemlerin yarattığı bir kriz olarak tanımlamak daha doğru olur (Öztürk, Sözdemir ve Ülger, 2012, s.298).

3.1.2. Küresel Finansal Krizin Kaynakları

ABD mortgage piyasasında mortgage kredileri, ödeme sekline, faiz yapısına, kredi talebinde bulunan kişiye göre çeşitli kategorilere ayrılabilir (Öztürk ve Gövdere, 2010, s.384). Bunlar:

- i-) Prime ya da A kalite (üst gelir grubu)
- ii-) Alt A (orta gelir grubu)
- iii-) Subprime (riskli grup)

Bu ayrımın yapılmasındaki temel amaç, krediyi hangi guruba girdiğinin belirlenmesi ve buna göre talep eden kişinin risklerinin belirlenerek, risk yapısına uygun faiz oranları üzerinden kredi kullandırmasıdır (Weaver, 2008, p.22). Bu sınıflandırma aslında herhangi bir düzenleyici otorite tarafından resmi bir tanımlama değildir. Bu terimler borçlular arasındaki risk yapısı farklılığını belirlemek için oluşturulmuş kavramlardır. Özellikle subprime mortgage kredileri, kredinin geri

ödenmesi konusunda sorunları olan alt gelir guruplarındaki kişileri ifade eden bir tanımlamadır (Bajari, Chu & Park, 2008).

ABD’de özellikle subprime ve mortgage kredilerinin nakit akışlarında ortaya çıkan bozulma, bu piyasayla bağlantılı olan menkul kıymet piyasaları üzerinde de ciddi etkiler yaratmıştır. Subprime kredilerin riskli krediler grubunda yer almasına rağmen risksiz krediler gibi kullanılmasıyla sistem sorun çıkarmaya başlamıştır. Bankalar özellikle riski yüksek kişilere kredi kullandırmada isteksiz davranmak yerine daha yüksek faiz oranları ile mortgage kredisi kullanılmış ödemelerde aksaklıklar baş göstermiştir (Faruk vd., 2008, s.4).

Subprime piyasaların, 1990’ların sonlarından itibaren ciddi bir büyüme deneyimi yaşadığı görülmektedir. Bu kredilerin oranı 1994’te %5’den daha az iken 2005’de %20’ye ulaşmıştır (Bajari, Chu & Park, 2008). 2007 yılında aslında küresel finansal krizin, dünyadaki finansal entegrasyonun artışı, düşük reel faiz oranları ve ABD’deki dış açıkların büyümesi çerçevesinde ortaya çıkan bu olgu olduğu söylenebilir (Mendoze & Quadrini, 2010). ABD’de daha riskli borçlular için ev sahibi olma fırsatı sağlamaya yönelik olarak tasarlanmış finansal bir yenilik olan Subprime mortgage kredileri, menkul kıymetleştirme yoluyla finanse edilmiş ve bu süreçte ikincil araçlarla subprime risk yaratılmıştır (Gorton, 2008).

Yaşanan süreçte subprime mortgage kredilerindeki yenilikler ve yapısal kredi üretimi yıkıcı bir şekilde sonuçlanmıştır. 2007 yılında, konut fiyatları balonu patladığı zaman, finansal sistemdeki çürüme de ortaya çıkmaya başlamıştır (Mishkin, 2009).

3.1.3. Küresel Finansal Krizin Gelişimi ve Etkileri

Sanal piyasalarda yaşanan gelişmeler ve bunların beklentileri karşılayamaması küresel finansal piyasaların 2008 yılında bu güne kadar yaşanan en geniş ve en derin kredi krizinin içerisine girmesine neden olduğu söylenebilir (Compello, Gresham & Harvey, 2010). Bu süreçte gayrimenkul değerleri ABD'nin de dâhil olduğu pek çok ülkede yüksek oranlarda artmış, cari hesap açıkları, ABD ve dünyanın büyük ülkelerini kapsayacak şekilde yükselmiş ve küresel boyutta birçok sektördeki ve ülkedeki finansal varlıklar ve borcun öz sermayeye oranı olağanüstü boyutlarda artmıştır (Obstfeld & Rogoff, 2009).

Mortgage sisteminin temelini, yatırımcının gayrimenkul almak amacıyla mortgage kredisi veren finansal kuruma başvuru yapması ve bunun üzerine kredi veren tarafından ekspertiz bedelinin tespiti ile kredi başvuru sahibinin ödeme kabiliyetinin doğru bir şekilde ölçülmesi ve bu işlem sonunda düzenlenen ipoteğe dayalı kredi sözleşmeleri oluşturmaktadır. Bu sözleşmelerin hazırlanması sürecinde yaşanacak sorunlar sistemin işleyişinde aksaklıklara neden olmaktadır. Mortgage kredi piyasası, birçok kredi kullanım alternatifi sunmaktadır. Ancak, seçeneklerin tüketici açısından değil kullandıran açısından menfaatler içerdiği söylenebilir. ABD mortgage piyasasında temel hususlarda gereken özenin gösterilmediği ileri sürülebilir. ABD hükümetinin subprime mortgage kredilerini teşvik etmesinin amacı, dar gelirlili vatandaşları konut edindirmektir. Ancak, amacın hedeften saptığı görülmektedir (Faruk vd., 2008, ss.3-4).

ABD'de 2007 yılı Ağustos ayında ortaya çıkan finansal piyasalardaki kriz, Büyük Depresyondan beri görülen en büyük şok haline gelmiş, finansal sistemin merkezindeki kurumlarda ve piyasalar üzerinde ağır hasara neden olmuştur. Gelişmiş ülkeler dünya tarihindeki en büyük bankacılık iflasıyla karşı karşıya kalmışlar ve

finansal sisteme ciddi müdahalelerde bulunmuşlardır. Piyasa yapısı, denetim eksiklikleri ve bu süreçte izlenen politikalar sonuçta öngörülemeyen olumsuzluklara yol açmıştır (Öztürk ve Gövdere, 2010, ss.382-383).

Küresel kriz, 2008 yılının son çeyreğinde ABD'nin önde gelen yatırım bankalarından Lehman Brothers'in iflas başvurusunda bulunmasıyla zirve noktasına ulaşmıştır (Mendoze & Quadrini, 2010, pp.24-39). 2008 yılı ekim ayında ABD hükümeti acil ekonomik istikrar anlaşmasını kanunlaştırarak 700 milyar \$'lık bir paketle bankaların mali yapısına müdahale etmiştir (Mian, Sufi & Trebbi, 2008). Yaşanan bu süreç, dünyada liberalizmin kalesi sayılan ülkelerin, kendi menfaatleri söz konusu olduğunda ne kadar samimiyetsiz olduklarının da bir göstergesidir (Öztürk, Sözdemir ve Ülger, 2012, s.299). Sonraki süreçte, likidite bolluğu yaratmaya dayalı genişletici para ve maliye politikasının, bütçe üzerinde olumsuz etkiler yarattığı ve durumun geçici bütçelerle idare edilmeye çalışıldığı görülmektedir (Faruk vd. ,2008, s.4).

Subprime mortgage kredileriyle başlayan kredi krizinin büyüyerek diğer kredi türlerini de etkisi altına alması, mortgage piyasasının tamamının etkilenmesine neden olmuştur. Konut fiyatlarındaki balon artışlar piyasada asimetrik bilgiye neden olmuş, kredi kullanıcılarının yanlış yönlendirilmesine yol açmış ve konut satın almanın bir yatırım aracı olarak algılanmasına neden olmuştur. Oysaki ABD hükümetinin amacı, düşük gelirli aileler ile azınlıklara konut edinme kolaylıkları sunmaktı. ABD hükümetinin yoğun desteği nedeniyle düşük gelirli gruplar konut alım satımı yoluyla kâr elde etme beklentisine girmiştir. Ancak, piyasada dengelerin bozulmasıyla kullanılan krediler karşılığında teminat olarak gösterilen konutların değeri düşmüş ve teminat sağlamada güçlükler yaşanmıştır (Faruk vd., 2008, s.4).

Ülkedeki emlak piyasasına yönelik fon akışı mortgage kredisi maliyetlerini daha önce benzeri görülmemiş bir şekilde ucuzlatırken, aşırı fon arzı mortgage piyasasında önceleri uygulanmakta olan kimi standartların gevşetilmesine yol açmış ve yüksek riskli (subprime) krediler hızla yaygınlaşmıştır. Bu durum, bir yandan ABD’de ev sahipliğinin hızla tabana yayılmasını sağlarken diğer yandan ülkedeki emlak fiyatlarının hızla artışını sağlamıştır (Birdal, 2009).

2007 yılının Ağustos ayında ABD emlak piyasalarında başlayıp ardından para ve sermaye piyasalarına yayılan ve 2008 yılının Eylül ayında başta ABD’de olmak üzere bazı büyük mali kuruluşların iflas etmesiyle derinlik ve yaygınlık kazanan finansal krizin küresel mali piyasalarda yol açtığı çalkantılar devam etmektedir. Buna ilaveten, finansal kriz reel sektör üzerinde de etkilerini göstermeye başlamış, başta sanayileşmiş ülkeler olmak üzere birçok ülke resesyona girmiş, ekonomik yavaşlama küresel ölçekte belirginlik kazanmıştır. Küresel ekonomik yavaşlamanın boyutu ve şiddetine ilişkin belirsizlikler halen devam etmekle birlikte, risk algılamalarındaki bozulma ve güven kaybı nedeniyle ortaya çıkan likidite sıkışıklığı, merkez bankalarının ve kamu otoritelerinin koordineli ve büyük ölçekli müdahaleleriyle önemli ölçüde giderilmiştir. ABD Merkez Bankası başta olmak üzere, gelişmiş ülke merkez bankalarının likidite operasyonları yılın son çeyreğinde yeni sorunlu varlıkları da kapsayacak şekilde genişleyerek devam etmiştir. Alınan bu tedbirlere rağmen, küresel finans krizinin neden olduğu güven kaybı ekonomik aktiviteyi küresel ölçekte yavaşlatarak büyüme oranlarının belirgin bir şekilde azalmasına yol açmıştır. 2008 yılının üçüncü çeyreğinde küresel büyümede gözlenen yavaşlama eğilimi belirginlik kazanmış, yılın son çeyreğinde iktisadi faaliyetteki yavaşlama daha da derinleşmiş, gelişmiş ülkelerin büyüme oranı eksiye düşmüştür (Durmuş, 2009).

2007 yılının ikinci yarısından itibaren, başta gelişmiş ülke piyasaları olmak üzere etkisini artıran finansal kriz, yarattığı yoğun belirsizlik ve hanehalkı, şirketler ve finansal aracı kurum bilançolarındaki bozulma yaygın ekonomik bir krize dönüşmüştür. Bu durum ise küresel ölçekte büyüme, ticaret hacmi ve sermaye hareketleri üzerinde daraltıcı bir sonuç doğurmaktadır (BDDK, 2008, s.3).

Bu krizin, özellikle iki önemli unsuru ortaya çıkardığı görülmektedir. Bunlardan birincisi, ülkelerin kendi çıkarları söz konusu olduğunda, ekonomik ve siyasi kararlarına devletçi taraflarını daha fazla yansıtma eğilimidir. Kriz sürecinde özellikle gelişmiş ülkelerin piyasalara müdahaleleri, kurtardıkları ve devletleştirdikleri kurumlar bunun bir göstergesidir. İkincisi ise ABD dolarının dünyanın uluslararası rezerv para birimi olma özelliğine ciddi bir darbe vurulmuş olmasıdır. Bu kriz mutlaka sona erecektir ancak kriz sonrası dönemde birçok şey artık eskisi gibi olmayabilir (Öztürk ve Sözdemir, 2010, s.7).

ABD’de 2006’da subprime mortgage krizinin ve özellikle de 2008’deki Lehman Brothers krizinin yarattığı olumsuz gidişattan sıyrılıp çıkamadı. ABD Merkez Bankası (FED) çeşitli parasal gevşeme politikaları uygulayıp ortalığa para saçmış olsa da çözüm henüz gelmiş değil. Son dönemde ABD ekonomisi biraz toparlanma içinde görünse de küresel sistemin öte tarafından gelen bozulmaların da etkisiyle iyileşmeye dönüşemiyor (Eğilmez, 2012).

3.2. Vergi Cennetlerinin Küresel Ekonomik Etkileri

Küreselleşmenin karanlık yüzü olarak tanımlanan vergi cennetleri ya da offshore finans merkezleri yabancı yatırım çekme ve finansal aktiviteler konusunda uzmanlaşmış yerlerdir. Vergi cennetlerinin küreselleşmenin karanlık yüzü ile ilişkili olarak kara para aklama, terörün finansmanı, vergi kaçırma ve finansal istikrarsızlık

gibi bazı küresel konularda negatif bir rol oynadığının düşünülmesinden dolayı özellikle son 15-20 yıldan bu yana vergi cennetlerinin batılı hükümetler, G7 ya da IMF gibi uluslararası kurumlar ve OECD tarafından daha fazla inceleme altına alınmasına ve bazı düzenlemeler yapılmasına çalışılmıştır (Lesage, 2010).

Vergi cennetlerinde genellikle basit bir vergileme sistemi kullanılmakta ve kamu hizmetleri dolaylı vergilerle özellikle tüketim üzerinden alınan vergiler ile finanse edilmektedir. Bu bağlamda, dolaysız vergilerin olmaması ya da çok düşük oranlı olarak uygulandığı, kurumsal veya bireysel yatırımcıların gelir üzerinden alınan hiçbir vergi yüküne hemen hemen hiç katlanmadıkları göz önünde alındığında kamu hizmetlerinden bedelsiz faydalanmaları bir olumsuzluk olarak görülebilir (Atdın, 2009, s.95).

Vergi cenneti olan ülkeler diğer ülkelerde yatırımı teşvik edebilir, eğer vergi cennetlerinde vergiye tabi gelirin yeniden konumlandırılma yeteneği geliştirilirse yüksek vergi bölgelerinde yatırım yapılmak istenebilir veya vergi oranları düşükse mal ve üretim girdileri veya yüksek vergi ülkelerinde satılması hizmetlerin maliyetini düşürebilir (Hines, 2007).

Uluslararası finansal ve ekonomik sistem açısından ele alındığında vergi cenneti olan ülkelerin ortaya çıkardığı ciddi olumsuzlukların olduğu iddia edilmektedir. Örneğin, vergi cennetlerinin uluslararası finansal piyasalarda risk primini arttırdığı, vergi ve kamu maliyesi sistemlerinin işleyişini zayıflattığı, vergi gelirlerinin dağılımındaki eşitsizliği arttırdığı, kaynak tahsisinde etkinliği düşürdüğü, ekonomik suçları daha kazançlı hale getirdiği, gelişmekte olan ülkelerde rant kollama davranışlarını teşvik ederek özel gelirleri azalttığı ve yine bu ülkelerde kurumsal yapılara ve büyümeye zararlar verdiği öne sürülerek eleştirilmektedir (Arslan, 2011, s.42).

Çoğu vergi cenneti ülke sağladıkları vergisel kolaylık ve avantajlar ile yatırım ve yatırımcıları kendi ülkelerine çekebilmişlerdir. Böylelikle diğer ülkelerin vergi matrahlarının kendi ülkelerinde oluşmasına da zemin hazırlamışlardır. Bundan dolayı vergi cenneti olan ülkelerin uygulamalarıyla diğer ülkelerin vergi matrahlarının aşınmasına sebebiyet verdikleri öne sürülmektedir. Bu durum kamusal hizmetlerin optimum düzeyin altında kalmasına yol açmaktadır. Vergi cenneti olan ülkelerin olanaklarından yararlanarak buldukları ülkelerin hizmetlerinin finansmanına vergi vererek katılmadan hizmetten pay alan bu grup bir çeşit “bedavacılar” sınıfının oluşmasına ve ekonomik ortamın bozulup yozlaşmasına neden olabileceklerdir. Gelir gider dengesinin bozulması ise bütçe dengesini olumsuz etkileyecek ve kamu hizmetlerinin nicelik ve niteliğinin düşmesine neden olabilir. Bu bağlamda yeni gelir kaynaklarının aranması, vergi gelirlerinin dağılımının değişmesine neden olabilecektir. Bu durum ticari ve yatırım kararlarında sapmalara yol açarak refah düzeyinde düşüşe neden olabilir. Bunun önüne geçebilmek amacıyla ülkeler de sermayenin vergi cenneti ülkelere kayması ile sermaye dışındaki üretim faktörleri üzerindeki vergi yükünü arttırma yoluna gidebilmektedirler. Özellikle de vasıflı olmayan ve vergi kaçırma olanağı zayıf olan emek üretim faktörü büyük bir vergi yükü altında kalabilmektedir. Bu durum adalet ilkesine ters düşmekte, kayıt dışı istihdamı teşvik etmekte ve ülkedeki işsizlik oranını yükseltebilmektedir. Uluslararası alanda ülkeler arasında engellerin kalkmasıyla sermayenin akışkanlığının artması sermayenin uluslararası dağılımının vergi cenneti ülkelere lehine dengesizliklerin çıkmasına neden olabileceği vergiden kaçınabilme olanaklarını kolaylaştıracağı iddia edilmektedir. Böyle bir durumda sermaye faktörünün vergisel avantajları göz önüne alarak mekân seçmesi ise sermayenin verimli alanlardan verimsiz alanlara kaymasına neden olabilecek ve dünyadaki kıt

kaynakların israfına yol açabilecektir. Bu nedenle ülkeler vergi politikalarını uygularken aldıkları vergisel kararlarda Dünyadaki gelişim ve değişimleri de dikkate almak zorundadırlar. Aksi takdirde sadece ulusal durum dikkate alınarak yapılan değerlendirmelerde sermayenin daha avantajlı ülkelere kaymasına engel olamayacakları söylenebilir. Ülkeler sermayeyi çekmek için farklı uygulamalara girdikçe ülkelerin vergi rejimleri çeşitlilik arz edebilmektedir (Arıkan ve Akdeniz, 2005, ss.322-323).

Gelişmekte olan ülkelere bakıldığında bazılarının borçlanma, yolsuzluk ve vergi cennetleri üçgeninde giderek daha fazla yoksullaştıkları öne sürülmektedir. Özellikle de diktatöryal yönetimlere sahip ülkelerde bu durumun çok belirgin olduğu, bu ülkelerden siyasi ve bürokratik yolsuzluklarla kaçırılan paraların büyük bir kısmının vergi cennetlerine gittiği ve bir daha ilgili ülkeye geri dönmediği iddia edilmektedir. Bunun sonucunda ise bu ülkelerdeki yoksulluk ve açlık sorunları kronik bir hale dönüşmesi kaçınılmazdır (Arslan, 2011, s.45).

Vergi cenneti ülkeler üzerinden vergi kaçırın bireylerin ve şirketlerin ödedikleri vergilere oranla haksız miktarda devlet hizmetlerinden yararlandıklarını iddia edilmektedir. Yani, devlete verdiklerinden daha fazlasını almaktadırlar. Ulusal sosyal refahlarındaki azalmaya ilave olarak birçok ülke vergi cennetlerinin küresel refahı da azalttığı konusunda hem fikirdir. Bununla birlikte ülkeler diğer ülkelerin neden vergi cenneti olmayı tercih ettiklerini göz ardı etmiştir ve bu nedenle vergi cennetlerini neden var olduğunu açıklayan stratejileri benimseyememiştir. Offshore bankacılığı ve vergi cennetlerinin ilgili ülke, karşı ülke, bankalar ve yatırımcılar açısından çeşitli avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır (Akdiş, 2006).

Genel olarak Offshore sistemi ve vergi cennetlerinin bankalara sağladığı avantajlar şu şekilde sıralanabilir (Akdiş, 2006):

- a) Yatırımcılar mevduatları karşılığında, merkez bankasına sıfır faizle karşılık yatırmaktan kurtulmaktadırlar,
- b) Tasarruf mevduat sigorta fonuna prim ödemezler,
- c) Bu tür bankalar daha yüksek faiz vadettikleri için mevduat çekerler,
- d) Hesaplar yurtdışında gösterildiğinden, resmi denetimlerden kaçarlar ancak parayı ülke içinde kullanabilirler,
- e) Yükümlülükleri az olduğu için de bilanço karlarını arttırmaları.

Bankaların yanı sıra yatırımcılar da vergi cenneti ve offshore bankalarında yapmış oldukları yatırımlar için çeşitli avantajlar sağlamaktadırlar. Buralarda tutulan nakdi fonlar için elde edilen avantajların en önde geleni ise, elde edilen faiz gelirlerine stopaj ve fon kesintisi uygulanmamasıdır. Buna karşılık milli devletler offshore bankalarına yatırılan fonlar için büyük kayıplarla karşılaşmaktadırlar. Bu kayıpları da şu şekilde sıralamak mümkündür (Akdiş, 2006):

- a) Ülke vergi kaybı ile karşılaşmaktadır. Faiz, ülke dışında elde edilmiş görüldüğü için, faiz geliri beyan edilmeyebilmektedir,
- b) Merkez bankası kanuni karşılık toplayamamakta, tasarruf mevduatı sigorta fonuna prim alamamakta, bunun sonucunda da para politikası araçları etkisizleşerek, istenilen sonuçları veremez hale gelmektedir,
- c) Merkez bankası otoritesini ve güvenini, denetim organları denetim imkânlarını, hazine de tam rekabeti sağlayamadığı için hem etkinliğini hem de denetim yollarını kaybetmektedir.

Vergi cenneti olan ülkeler diğer ülkelerin olumsuz yönde etkilenmesine yol açmakla birlikte teknoloji ve bilgi transferi gibi pozitif dışsallıkların oluşmasına yol açmakta yabancı portföy ve dolaysız yatırımlar için bir cazibe merkezi oluşturmakta, söz konusu ülkelerde iktisadi gelişme ve kalkınmayı hızlandırmakta ve yaşam

kalitesini de artırmaktadır. Vergi rekabetinin ülkelere ve genel olarak global refaha zarar verecek düzeyde meydana gelmesine yol açma potansiyeli bu merkezlerin önemini daha da artırmaktadır. Ancak dünya ticaretinin önemli bir kısmı kâğıt üstünde de olsa bu merkezlerde gerçekleşmesine rağmen vergi cennetlerinin dünya gayrisafi yurtiçi hasılasına katkıları sadece yüzde 3 düzeyinde seyretmektedir. Bu anormalliğin sebebi çok uluslu şirketlerin birçoğunun vergiden kaçınmak veya çok düşük düzeyde vergi ödemek için iktisadi muamelelerinin çoğunu bu bölgelerde kayıtlı göstermelerine rağmen gerçekte reel ekonomik faaliyetlerinin çok cüzi bir kısmını vergi cennetlerinde gerçekleştirmeleridir. Nitekim aynı gerekçelerle vergi cennetlerin de kayıtlı olan varlıkların değeri dünya gayrisafi yurtiçi hasılasının 1/3'ü düzeyindedir ve bir yıllık bir süre içerisinde vergi cennetlerindeki finansal hizmetler sektörü aracılığı ile işleme giren fon dünya toplam mal ve hizmet ticaretine eşittir. Vergi cenneti olan ülkelere dolaylı olarak 1970 sonrasında euro-dolarlar için vergiden bağışık offshore bir alan olarak tüm zamanların en büyük vergi cenneti olan Londra'ya sahip olan İngiltere'nin yıllık kaybı 20 milyar Sterlin iken gelişmekte olan ülkeler her yıl kendilerine yapılan resmi yardımların toplam tutarı kadar zarar etmektedirler (Aktan ve Vural, 2004, s.13).

Lihtenştayn'da 2006 yılı itibariyle faaliyet gösteren 15 bankada, toplam 155 milyar dolar, küçük ada devletleri olan Jersey, Guernsey ve Isle of Man'de 1 trilyon dolar ve Cayman Adalarında faaliyet gösteren 281 bankada toplam 1,9 trilyon dolar mevduat bulunduğunu göz önüne alındığında, zararlı vergi rekabetinin bitmediği, sadece OECD'ye verilen sözlerin tutulup tutulmadığının görüleceği, bir geçiş sürecinin yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu geçiş sürecinde vergi cennetlerini verdikleri sözleri tutmaya zorlayacak yaptırımlara da ihtiyaç vardır ki özellikle son dönemde bu konuda ciddi bir baskı oluşturmaktadır. Yönetimlerin, vergi cennetleri nedeniyle

ortaya çıkan yıllık vergi kaybının, Amerika için 100 milyar dolar, Almanya için 30 milyar dolar ve tüm dünya genelinde ise 250 milyar dolardan fazla olduğu iddia edilmekte, dünya ölçeğinde, vergi cennetlerine yatırılan paranın ise 7 ile 12 trilyon dolar arasında olduğu tahmin edilmektedir (Türk, 2010, s.95).

ABD'nin uyuşturucuyla mücadele için yıllık yaklaşık olarak 35-40 milyar dolar arasında para harcadığı bilinmektedir. Yasa dışı silah ticaretinin ise yıllık 1 milyar dolar civarında olduğu, müzik ya da film kopyalama yoluyla ABD'de elde edilen yasa dışı kazancın ise 2001 yılında 9,4 milyar dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir. Korsan yazılım oranı Japonya ve Fransa'da %40, Yunanistan ve Güney Kore'de ise %60 civarında olduğu ve Almanya ile İngiltere'de ise %30'lar düzeyinde olduğu öne sürülmektedir. 2001 yılında Çin'de satılan Procter ve Gamble tarafından üretilen şampuanın %40'ının ve Honda motosikletlerinin %60'ının korsan olduğu ilan edilmiştir (Moises, 2003, p.32). Bu rakamların bugün çok daha yüksek boyutlarda olduğu tahmin edilmektedir. Kanun tarafından suç sayılan bu ve buna benzer fiiller yoluyla elde edilen gelirlerin vergi cennetlerini mekan olarak seçtiği ve bu şekilde aklanarak mali sisteme yasal olarak giriş yaptığı kabul edilmektedir (Gümüşkaya, 1998).

Sorunun büyüklüğünü anlamak için vergi cennetleri aracılığıyla gerçekleşen ticaret hacmine, offshore sektörüne ve onun son 10 yıldaki muazzam büyümesine bakmak gerekir (Ulusoy ve Karakurt, 2009, s.93).

- a) Dünya ticaret hacmi dünya GSYİH'nin yalnızca % 3'ünü oluşturmasına rağmen, tüm dünya ticaretinin yarısı vergi cennetlerinden geçmektedir. Bu son derece yüksektir. Çünkü çokuluslu şirketler vergiden kaçınmak için faaliyetlerinin bir kısmını vergi cennetlerinde gerçekleştirmektedirler.

- b) Offshore merkezlerde tutulan varlıkların değeri (sıfır ya da düşük verginin olduğu) 5 ila 11 trilyon dolar civarındadır.
- c) Vergi cennetleri aracılığıyla bir yılda gerçekleşen toplam fon tutarı, dünya mal ve hizmet ticaretine denktir (7 trilyon dolar).
- d) Brezilya, Karayip Adaları ile ticari açığının 4 milyar dolar olduğunu rapor etmiştir. Bu rakam vergiden kaçınmak amacıyla kayıt altına girmeyen rakamı göstermektedir.
- e) Singapur da, dünyanın en zengin (özel) merkezleri Lüksemburg ve İsviçre gibi vergi cenneti olarak değerlendirmektedir.
- f) Bahamalar, en iyi beş yatırım ve güven fonu arasında yer almakta ve bu ülkelerin gelişmiş bankacılık piyasasına sahip olduğu ifade edilmektedir.
- g) Cayman Adaları, dünyanın beşinci büyük bankacılık merkezi ve birinci Offshore merkezidir. Hem interbank işlemlerinde hem de özel bankacılık alanında önemli gelişme sağlamıştır.
- h) İngiliz Virgin Adaları, uluslararası şirketler için dünyanın en gelişmiş merkezlerinden bir tanesidir. Tutucu bir tahminle, 300 binin üzerinde şirket söz konusudur.

Günümüzdeki uluslararası finansal yapı trilyonlarca doların bankalar ve diğer finansal kuruluşlar aracılığıyla gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere vergi cennetlerine kaçmasını kolaylaştırmaktadır. Bunun sonucunda vergi cennetlerinde çok yüksek miktarda fon birikmekte ve bu fonlar neredeyse hiçbir vergiye tabi tutulmamaktadır. Dünyadaki tüm vergi cenneti ülkelerde finansal varlıkların yıllık değerinin yaklaşık 11,5 trilyon dolar, bu finansal varlıkların yıllık getirisinin de yaklaşık 860 milyar dolar olarak tahmin edildiği göz önüne alınırsa dünyadaki

tahmini toplam vergi gelir kaybı yıllık 255 milyar doları bulmaktadır (Arslan, 2011, s.42).

Genellikle vergi cenneti olan ülkeler gerek şirket kurulumu, gerekse yasal mevzuat açısından yabancı vatandaşlardan ve şirketlerden bir şey istemediği için, dünya üzerinde işlem yapan uluslararası firmaların veya şahısların hemen hepsinin bu ülkelerde iletişim veya işlem merkezleri olduğu görülmektedir. Vergi cenneti olan ülkelerin bu fonksiyonlarının, adil olmayan bir şekilde rekabet şartlarını bozduğu ve diğer ülkelerin vergi gelirlerini toplamasını güçleştirdiği öne sürülmektedir (Tayfur, 2013, s.7).

Vergi cenneti olan ülkelerin ve haksız vergi rekabetinin; ülkelerin vergi politikası üzerindeki egemenliklerini kaybetmelerine neden olduğu öne sürülmektedir. Bu durumun, vergi yükünün değişmesine ve değişen vergi yükünün özellikle gelişmekte olan dünya için büyük tehdit oluşturmasına yol açtığı iddia edilmektedir. Vergi yükü değişmesinin, zengin bireyler ve çokuluslu şirketlerin vergi cennetleri ve düşük vergi rejimlerinden fayda elde etmelerine, buna karşın sıradan bireyler ve küçük ulusal firmaların ilave maliyet yüklenmelerine neden olduğu, bu durumun (gelir kaybı) kamu hizmetlerinin finansmanını sağlayan ve kalkınma ve yoksulluğun azaltılmasına katkı veren vergi gelirini azalttığı öne sürülmektedir (Ulusoy ve Karakurt, 2009, ss.95-96).

Karayıpler'deki 35 bin kişinin yaşadığı Cayman Adalarında 32 bin uluslararası ticaret şirketi, 550 banka, 900 uluslararası yatırım fonu, 400 sigorta şirketi bulunduğu; Bahamalarda sigorta şirketi sayısının 3400'ü bulunduğu; dünyadaki büyük yatırım fonları Amerikan Fidelity, Japon Nomura'nın fonlarını offshore üzerinden yönettikleri; dünyaca ünlü spekülör Soros'un sahip olduğu 21 milyar dolarlık fonun %90'ı ile danışmanlık yaptığı yüz milyarlarca doları offshorelarda

tuttuğu göz önüne alınırsa, bu merkezlerin küresel finansal sistem açısından taşıdığı önem daha iyi anlaşılacaktır. Offshorelarda yerleşmiş bankalardan birkaçının aktif toplamının 400 milyar dolar civarında olduğu söylenebilir. Orta büyüklükte bir bankanın aktifi dahi 80 milyar doların üzerindedir. Bu miktarın büyüklüğünü Türkiye'deki toplam mevduatın 35 milyar dolar olduğunu göz önünde tutulursa ortaya çıkan tablo daha iyi anlaşılacaktır (Akdiş, 2002, ss.1-45).

Vergi Cenneti olarak kabul edilen ülkelerde yerleşik offshore bankalarda çok büyük miktarlarda fonlar tutulmaktadır. Citibank, Chase Manhattan, Swiss Bank and Trust Corporations, Schrodes, Midland, Barclays gibi dünyanın büyük ve saygın kuruluşlarının da bu merkezlerde şubeleri bulunmaktadır. BP gibi bir petrol devi dünya çapındaki operasyonlarını bu merkezlerden yönetmektedir. ENRON gibi bir enerji şirketi iflastan önce yaklaşık 692 şubesini Cayman Adaları gibi bir offshore merkezinde birleştirmişti. Son belirlemelere göre, yaklaşık 6 trilyon ABD doları miktarındaki kapital offshorelarda tutulduğu düşünülmektedir. 2002'lerde dünyadaki toplam rezervin 1,9 trilyon dolar ve bunun da 1,4 trilyonun dolar rezervi olduğu göz önüne alınırsa bu miktarın büyüklüğü daha iyi anlaşılabilir Bu konuda hazırlanan bir raporda ifade edilen rakamlara göre, dünyada yaklaşık 4400 offshore fonun bulunduğu ve bu fonların toplam aktif değerlerinin de Haziran-2003 tarihi itibariyle 496 milyar dolara ulaştığı görülmektedir. Amerikan çokuluslu şirketlerinin yaklaşık olarak karlarının %31'i, aktiflerinin de %26'sının offshore hesaplarda olduğu açıklanmış ve 2002 yılında offshore merkezlerdeki havuzlara aktardıkları vergi dışı kazançların 639 milyar dolar olduğu belirtilmiştir. 2004 yılı itibariyle bir yılda kurulan offshore şirket sayısı ise 150 bin civarındadır (Akdiş, 2006). 2008 yılında tüm Amerikan çok uluslu şirketlerin topluca yabancı kazançlarının %43'ü 5 küçük vergi cenneti ülkeden elde edilmiştir. Bu ülkeler; Bermuda, İrlanda, Lüksemburg,

Hollanda. Ancak bu ülkelerin şirketlerinin yabancı iş gücü yalnızca %4 ve yabancı yatırımlarda sadece %7 olarak gerçekleşmiştir (Smith, 2013).

Vergi cenneti olan ülkelerin üzerlerindeki uluslararası baskıya karşı koyabilmeleri pek mümkün görülmemektedir. Belki uluslararası denetim ve düzenlemeler konusunda bir zamana yayılma söz konusu olabilecektir. Ancak her durumda offshore merkezlerinin geleceğiyle ilgili olarak bazı beklentiler vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Akdiş, 2006):

- a) Offshore bankalarının avantajları ciddi tehditler altındadır. Politik istikrarın bazı vergi cenneti olan ülkelerde kaybolmaya başladığı görülmektedir. Örneğin Monako, kral Reinar'ın ölümünden sonra değişik istikrarsızlık işaretleri göstermektedir. Ayrıca bazı vergi cennetleri bağlı oldukları veya sömürgesi oldukları ülkelere bağımsızlık talebinde bulunmaya başlamışlardır. Örneğin Jersey, İngiltere'den bağımsızlığını istemektedir. Bu akımı diğer sömürge veya bağlı durumdaki vergi cennetlerini izlemesi beklenebilecektir. Bağımsızlık taleplerinin yaygınlaşması, vergi cennetleri politik istikrar adaları olarak gören sermayenin vergi cennetlerinden kaçmasına yol açabilecektir.
- b) Vergi cennetleri için yapılan kümülatif reform baskısı offshore finans endüstrisini yeniden yapılanmaya zorlayabilecektir. Offshore finans merkezlerinin geniş bir şekilde Londra ve New York'taki fonksiyonel finansal merkezler gibi onshore merkezlere dönüşmesi muhtemeldir.
- c) Global finansal yapının yeniden yapılandırılmasının muhtemel sonucu offshore-onshore arasındaki farklarda da aşınma meydana getirebilecek ve vergi cenneti olan ülkelerdeki finans kapitalin

avantajlarının ortadan kaldırılabilecektir. Onshore-offshore arasındaki farkların ortadan kalkması vergi cennetlerinin kendiliğinden sadece birer turistik ada haline dönüşmesine neden olabilir.

- d) Ancak her şeye rağmen suç ekonomisi ve kayıt dışı ekonomide elde edilen gelirlerin her zaman kendilerine yer bulmak isteği devam edecektir. Ayrıca vergi cennetleri barındıran ülkelerin bu oluşumlar dolayısı ile sağladıkları gelirlerden bir çırpıda vazgeçmeleri de son derece zordur. Suç ekonomisi devam ettiği sürece vergi cennetlerine veya buna benzer yeni oluşumlara olan talep de devam edecektir. Ayrıca küreselleşmenin ve internet teknolojisinin sağladığı imkânlar ile bu merkezlerin başka yerlere kaymaları veya sanal ortama taşınmaları da söz konusudur.

Sadece gelişmiş ülkeler değil gelişmekte olan ülkelerde vergi cennetlerinden olumsuz etkilendiği öne sürülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin kendi zengin elit sınıfına mensup kişilerin vergi kaçakçılığından ötürü yıllık en az 15-50 milyar dolarlık vergi gelirinden mahrum kaldığı tahmin edilmektedir. Bu rakamı incelediğimizde (50 milyar dolar) OECD'nin gelişmekte olan ülkelere her yıl yaptığı yardım miktarına eşit olduğu görülmektedir. Bu kayıp vergi gelirlerinin ilave ve gerekli ticari alt yapıların kurulmasına yardımcı olması, eğitim ve sağlık sistemlerindeki kaliteyi arttırması ve gelişmekte olan ülkelerdeki yaşam standartlarını yükseltecek diğer kamu programlarına kaynak sağlaması mümkündür (Addison, 2009, p.708).

Vergi cennetleri vergi rekabetinin sonuçları ve kapsamı üzerindeki güncel tartışmalarda bariz bir şekilde görülmektedir. Mobil yabancı yatırımcı için rekabet eden ülkeler vergileri azaltmak için teşvikler uygulayabilmektedir (Desai, Foley &

Hines, 2004). Vergi cenneti olan ülkelerdeki gizli gelir teşviklerini bertaraf etmek için ülkeler vergi indirimi yarışına girebilmektedirler. Bu durum vergi cennetine olan talebi azaltsa da bu ülkelerdeki toplam vergi geliri miktarının düşmesini engellememektedir. Bu doğrultuda, eş zamanlı olarak kamu mallarının miktarı da optimal düzeyin altına düşeceği ve böylece genel sosyal refah düzeyinin azalacağı söylenebilir. Daha da kötüsü bu ülkelerde büyük kaynakların vergi cennetlerini hedef alan vergi yaptırım faaliyetlerine tahsis edilmeleridir. Bu durum kamu programları için mevcut olan kaynakları azaltacak ve bu da sosyal refahı düşürecektir. Bu nedenle bu gelir tabanını savunmak için kaynakları kullanmak ülkeler için optimal olsa da insan kaynaklarının bu şekilde tahsis edilmesi arzulanan bir durum değildir. Ayrıca, daha problematik olanı vergi cennetlerinin gönüllü mükellefiyeti olumsuz etkiliyor olmasıdır çünkü bireyler ve şirketler vergilerini ödeyen “aptallar” olmak istememektedir. Vergi dolandırıcılarının sayısı arttıkça yasadışı vergi kaçakçılığı ile uğraşanların da sayısının artacağı söylenebilir (Addison, 2009, p.710).

3.3. Vergi Cennetleri ve Küresel Finansal Kriz Arasındaki İlişki

Vergi cennetleri 20. yy.’ın başlarından beri dünya ekonomisindeki varlığını sürdürmektedir. Vergi cennetlerinin yalnızca vergiden kaçınma ya da vergi kaçırma anlamlarında değil diğer birçok amaç için kullanıldığı öne sürülmektedir. 1960’lardan bu yana dünyanın önde gelen vergi cennetlerinin ya da bir diğer ifadeyle offshore finans merkezlerinin hızlı bir şekilde geliştiği görülmektedir. Bu finans merkezlerindeki mevduatların uluslararası kredi mevduatlarının dörtte biri (1/4) oranında olduğu tahmin edilmektedir. Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) uluslararası mevduat istatistiklerine göre vergi cenneti olarak kabul edilen İsviçre 7. , İrlanda 9. , Lüksemburg 11. , Bahamalar 15. ve Jersey 19. ve Cayman Adaları

dünyanın 4. büyük uluslararası finans merkezidir. Bu finans merkezlerinin başarıları bir dizi yasal düzenlemeye dayanmaktadır. Bu düzenlemelerin en dikkat çekici olanları banka gizlilik ve güven yasalarıdır. Bu yasal düzenlemelerin hissedarların kimliğini vergi cennetlerinin kendi hükümetlerinden bile gizleme garantisi sağladığı görülmektedir. Bu merkezlerde normal işlemler ya çok sığ olmakta ya da hiç olmamaktadır. Örneğin; İrlanda da yeni bir hedge fon oluşturulması bir günden daha kısa bir zaman almaktadır. Bu merkezler kendi yerli denetim ve düzenlemelerini geliştirmeyi isteseler bile niyetleri ile içerik arasında geniş bir uçurumun olduğu görülmektedir. Örneğin; Cayman adaları bankacılık sisteminin ülkenin GSMH'nin 500 katı varlığı elinde tuttuğu Jersey'in ise GSMH'nin 80 katı varlığı elinde tuttuğu tahmin edilmektedir. Yine Cayman adalarının varlık ve yükümlülüklerini İngiltere'nin finans merkezlerinin yaklaşık üçte biri (1/3) oranında olduğu öne sürülmektedir. Hazırlanan Birleşik Krallığın Ulusal Denetleme Kurulu raporuna göre kesin olmamakla beraber 338.000 kişinin bu finans merkezlerinde çalıştığı bunların sadece 5400'ünün Cayman adalarında 12.000 kişinin ise Jersey adasında olduğu ifade edilmektedir (Palan, 2010).

Özellikle küresel finansal kriz sonrasında, vergi cennetleri ve kriz arasındaki bağlantıyla ilgili ulusal ve uluslararası kurumlar tarafından çok sayıda rapor hazırlanmıştır. Hazırlanan bu raporlarda ve politik beyanlarda bağlantının boyutları net olarak ortaya konamasa da bir etkisinin olduğu konusunda görüş birliği vardır. Aslında asıl tartışmanın vergi cennetleriyle küresel finansal kriz arasındaki ilişkinin boyutu üzerinde olduğu söylenebilir.

Devletlerin kriz sonrasında geniş harcama programları, zayıf endüstrilerin desteklenmesi, bazı şirketlerin kamulaştırılması ve banka borçlarının garanti altına alınmasının kanunlaştırılması için düzenlemeler yaptığı görülmektedir. Ülkeler bu

düzenlemeleri gerçekleştirebilmek için ek finansman kaynaklarına yani vergi gelirlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Özellikle G20 ve OECD üyesi ülkeler vergi cennetlerine bu krizin ve bu krizi önlemek için alınması gereken gerekli tedbirlerin önünde bir sorumlu olarak görmektedirler. İngiltere başkanı Gordon Brown ABD kongresinde yapmış olduğu konuşmada vergi cennetleri ve offshore finans merkezlerinin yasa dışı ilan edilmesi gerektiğini belirtmiştir (Raftopoulos & Banks, 2009).

Küresel finansal kriz ile vergi cennetleri arasındaki ilişkinin boyutunu anlayabilmek ya da vergi cennetlerinin krizdeki rolünü anlayabilmek için bazı finansal uygulamalara bakmak gerekir.

3.3.1. Vergi Cennetlerinin Vergi Kaçırmadaki Etkisi

Vergi kaçırma ve vergiden kaçınmanın hem anti sosyal hem de aynı ölçüde zararlı olduğu son derece açıktır. Vergi kaçırma vergideki yasa dışı azaltımları kapsar. Örneğin, bir bireyin kendi ülkesi dışında örneğin Karayipler 'de gizli bir banka hesabı oluşturması ve faiz gelirlerini beyan etmemesi durumunda vergi kaçırma eyleminin gerçekleştiği söylenebilir (Gravelle, 2013). Vergi kaçırma kanun dışı bir davranıştır. Vergiye tabi geliri kasıtlı olarak gizlemek pek çok ülkede suçtur ve para cezalarını, hapis cezalarıyla ya da her ikisiyle birlikte cezalandırılmaktadır. OECD ve G20 ülkeleri vergi cennetlerinin ve offshore finans merkezlerinin vergi kaçakçılığını özendirdiğini öne sürmektedir. Aslında vergi kaçakçılığı için banka gizliliği bir sis perdesi değildir. Bankalar için gizlilik sadece vergi kaçakçılığı ya da insanlar bir şeyler saklamak istediği için değil aynı zamanda finansal ilişkilerini gizli tutmak istedikleri için de arzu edilen bir durumdur. Vergi cennetleri küresel ekonominin bütünleyici bir parçasıdır. Ve ülkedeki yatırımlar için nötr bir vergi

tabanı sağlar. Vergi cennetleri tarafından çekilen paranın büyük bir kısmı kurumsal yatırımlardan gelir ancak bireysel yatırımcılarda bu merkezleri kullanmaktadır fakat bu paranın büyük bir kısmı suç kökenli değildir. Daha çok para idaresi, varlık koruması ve yasal olarak vergilemenin düşürülmesini amaçlayan insanlar tarafından yapılan yasal yatırımları temsil eder. Aslında özellikle gelişmiş ülkelerdeki (pek çok gelişmekte olan ülkede buna dâhil edilebilir) aşırı vergi yükünün sermayenin bu merkezlere kaçışını özendirdiği söylenebilir. Bunu önlemenin yolu gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin daha rasyonel vergi düzenlemeleri gerçekleştirmesidir (Raftopoulos & Banks, 2009).

İsviçre hükümeti banka gizlilik kurallarını gevşeteceğini ve vergi kaçakçılığı üzerinde işbirliği yapacağını ilan etmiştir. Lüksemburg, Avusturya, Monako ve Lihtenştayn da aynı şekilde beyanatlar vermişlerdir. Vergi kaçırma ile mücadele için bilgi değişimini desteklemenin doğrudan finansal kriz ile alakalı olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Finansal düzenlemeyi geliştirmek elbette ki krizle alakalı olabilir ama vergi uygulaması ile ilgisi olduğu söylenemez. Ayrıca her iki düzenlemede de başarılı olunmasını uluslararası vergiden kaçınma üzerinde etkisi olması olası değildir (Loomer & Maffini, 2009).

3.3.2. Vergi Cennetlerinin Vergiden Kaçınmadaki Etkisi

Vergiden kaçınmanın anlamı vergi kaçırmadan farklıdır. Vergiden kaçınma, kişinin vergi sorumluluğunu hukuki sınırlar çerçevesinde azaltmak için yapılandırma anlamına gelir. Vergiden kaçınmanın belirli bir formu mahkeme tarafından sona erdirilmedikçe yasaldir(Loomer & Maffini, 2009). Vergiden kaçınma zengin bireysel yatırımcılar ve çok uluslu büyük şirketlerden kaynaklanabilir. Bu yasal ve yasa dışı eylemleri yansıtabilir. Vergiden kaçınma bazen vergi oranlarındaki yasal indirimi

ifade etmek için de kullanılabilir. Aslında vergi kaçırmayla vergiden kaçınma arasındaki çizginin bütünüyle açık olduğunu söylemek oldukça zordur. Örneğin, çok uluslu bir firma kendi ülkesi yerine vergi avantajlarından yararlanmak için düşük vergi oranına sahip başka bir ülkeye ya da bölgeye fabrika inşa edebilir. Bu durumda firmanın vergiden kaçındığı söylenebilir (Ulusoy ve Karakurt, 2009, ss. 94-95). Vergiden kaçınmanın yasal olup olmadığı konusunda bireylerin ve kurumların ticari, politik ve ahlaki pozisyonlarına göre farklı görüşlerin olduğu söylenebilir. Vergiden kaçınmanın vergi kaçırmada iddia edildiği gibi finansal sistemin çöküşünde sorumlu olduğunu söylemek pek mümkün değildir (Loomer & Maffini, 2009). Ancak 5-6 Eylül 2013 tarihlerinde Rusya'nın St. Petersburg şehrinde gerçekleştirilen G20 Liderler Zirvesinin sonuç bildirisinde küresel ekonomi güçlü, sürdürülebilir ve dengeli bir şekilde büyümesinin gerçekleştirilmesine yönelik olarak bir çizgi oluşturmaya çalışılmış ve küresel ekonominin karşı karşıya olduğu sorunlara vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda sınır ötesi vergi kaçırma ve vergiden kaçınmanın kamu finansmanına ve toplumların vergi adaletine olan güvenine zarar vermekte olduğu ve bunun önlenmesine yönelik olarak gerekli düzenlemenin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Zirvede G20 üyesi ülkelerin bu problemleri çözmeye yönelik düzenlemeleri uygun bulduğu ve bu sorunla mücadelede gerekli desteği ve taahhütleri verdiği görülmektedir. Bildiride OECD'nin çok taraflı ve karşılıklı otomatik bilgi değişimi ile ilgili küresel model önerisinin desteklendiği ifade edilmektedir. Bütün hükümetlere bu uygulamaya en kısa zamanda katılma çağrısı yapılmış otomatik bilgi değişimi konusundaki küresel standardın Şubat 2014'te teknik modellemenin bitişinin ise 2014 yılının gerçekleşmesinin beklendiği ilan edilmiştir (Uludağ, 2013).

3.3.3. Vergi Cennetlerinin Para Aklamadaki Etkisi

Vergi cennetleri ve Offshore bankaların para aklama ile ilgili uygulamalarına bu konuyla ilgili olarak hazırlanan pek çok rapor ve dokümanlar da dikkat çekilmektedir. Bu konuyla ilgili olarak Amerikan Gelir İdaresi (IRS-Internal Revenue Service) tarafından tespit edilen 1993'te kendini Antigua veya Belize'de gösteren bir şahsın Amerikalılarla işbirliği yaparak internet üzerinden kumar oynatması ve bu paraları da offshore bankalara transfer ettiği olay örnek olarak gösterilmektedir. Sert olmayan iç kontroller aynı zamanda Merrill Lynch'deki son olaya bağlanmıştır ki orada eski bir enerji devi olan Merrill Lynch'in iddia edilen firmadan zimmetine 43 milyon dolar geçirdiği ve bu parayı Kanadalı bir offshore bankası danışmanlığı yardımıyla akladığı öne sürülmüştür (Buchanan, 2004). Yaşanan bu ve buna benzer olaylar vergi cennetlerinin para aklamada kullanıldığı, uluslararası bankacılık sistemindeki düzenlemelerin yetersiz olduğu, küresel mali sistemin para aklama konusunda pek çok boşluğu barındırdığı, internetin para aklamak için önemli fırsatlar sağladığı iddialarını güçlendirmekte, yasa dışı gelirin ve para aklamanın merkezi olduğu yönünde ciddi şekilde eleştirilmektedir. Acaba gerçekten böyle midir? ABD dış işleri bakanlığı, CIA ve FATF vergi cennetlerinin ve offshore finans merkezlerinin para aklama ile ilgilenmesinin düşük bir ihtimal olduğunu ifade etmektedirler. Çünkü yasa dışı faaliyetlerin açığa çıkması yanlış yapanları belirlemek için daha büyük bir teşvik yaratarak küresel ekonomilere zarar verecektir. Eğer fonlar herhangi bir finansal kurumda değilse offshore finans merkezlerine paranın transfer edilmesi çok da kolay değildir. Ancak yasa dışı para bir bankada ise para zaten kayıt altına alınıp aklama işlemi gerçekleştiği için offshore finans merkezine gitmeye gerek yoktur. Yani offshore finans merkezlerinin kesin

olarak yasa dışı gelirin ve para aklamannın kaynağı ve merkezi olduğunu söylemek
çokta kolay değildir (Raftopoulos & Banks, 2009).

SONUÇ

Tarihsel süreçte vergi cennetlerinin ortaya çıkışıyla vergi kavramının ortaya çıkışının aynı döneme rastladığı görülmektedir. Vergi cennetlerinin köklerini Antik Yunan'a ve Katolik Kilisesi Vatikan'a kadar götürmek mümkündür. Yani, vergi var olduğundan beri vergi cennetleri de vardır ancak daha sıkı gözetlenip denetlenmeleri ihtiyacı yenidir. Modern anlamda vergi cennetlerinin en eski uygulamasının ise İsviçre olduğu söylenebilir. İsviçre çeşitli nedenlerle dünyanın diğer bölgelerinden kaçan sermaye için güvenli bir sığınma yeri olarak kabul edilmiştir. Özellikle İkinci Dünya savaşıdan önce İsviçre'de başlatılan uygulamalar vergi cennetlerine ayrı bir boyut kazandırmıştır. Savaştan sonra yeniden yapılanma ve sosyal talepler için fon ihtiyacını karşılamak amacıyla vergiler İsviçre dışında Avrupa ve Kuzey Amerika'da inanılmaz bir şekilde yükselmiştir. Bu durum, İsviçre'nin savaştan sonra da bu konumunu sürdürmesine neden olmuş ve 1930'lu yılların modern vergi cennetlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Dünya'da sosyal refah anlayışında ortaya çıkan gelişim ve değişimin bir sonucu olarak kamu harcamaların da ciddi artışların olduğu ve bu artışla birlikte harcamaların finansmanı için vergi yükünün de artmaya başladığı görülmektedir. Bunun yanı sıra veraset vergileri oranlarıyla birlikte diğer yükümlülüklerinde artmasıyla vergi cennetleri yalnızca çok uluslu şirketlerin değil bireylerin de ilgisini çekmeye başlamıştır. 1970'li yılların sonlarında uygulamaya konulan finansal liberalleşme politikalarıyla birlikte sermaye hareketleri üzerindeki kontrollerin kaldırılmaya başlaması sonrasında vergi cennetlerinin en verimli dönemini yaşamaya

başladığı söylenebilir. Son yirmi yılda vergi cenneti olarak tanımlanan ülke sayısı önemli ölçüde artmıştır.

Vergi cenneti olarak kabul edilen ülkelerin büyük bir kısmının daha çok adalar grubu üzerinde ya da küçük ülkelerde kurulduğu ve dünya ölçeğinde dikkate alınmayacak düzeyde küçük nüfusa ve yüzölçümüne sahip olduğu görülmektedir. Bu tür vergi cennetlerinin genellikle belirli bölgelerde geçerli olan bağımsız yasaları vardır. Genelde açık ekonomilere ve diğer ülkelere oranla daha az doğal kaynağa sahiplerdir. Bu ülkeler sınırlı sayıda olmasına rağmen coğrafi özellikleri ve özel konumları nedeniyle ekonomik aktiviteleri yüksek, uluslararası ticaret ve sermaye transferi konusunda ağırlığı olan ülkeler olarak tanımlanabilir.

Bir vergi cennetinin temel özelliği, kendi yasalarını ve diğer önlemleri vergi yasalarından kaçırma ya da kaçınma için ya da diğer ülkelerin düzenlemelerini önlemek için kullanabilmesidir. Vergi yükümlülüğünün en aza indirilmesi önemli bir unsurdur. Vergi cennetleri düşük vergi alanlarıdır ve bu nedenle yatırıma yönelik büyük sermaye akışı sağlarlar. Ayrıca banka gizliliği de vergi cennetlerinin temel özelliklerinden birisidir. Banka gizliliği etkin bilgi değişimine izin vermediğinden dolayı gelirin gizlenmesine ve vergi kaçırmaya neden olabilir. Küresel finansal krizde vergi cennetlerinin mevzuatlarının yetersiz olması ve etkin bir bilgi değişiminin olmaması nedeniyle pek çok sorunun doğmasına sebep olduğu öne sürülmüştür. Banka gizliliği, etkin bilgi değişiminin olmayışı ve ülkelerin vergileme konusunda işbirliğine gitme konusundaki isteksizliği diğer ülkelerin ulusal mali egemenliği üzerinde aşındırıcı bir etki yaratabilir. Bankacılık işlemleriyle ilgili gizlilik konusu sadece vergi cenneti olan ülkelerde değil, diğer birçok ülkede de yasalardan ve ticari teamüllerden doğan bir olgudur. Aslında müşterilerin iş ve

işlemlerine ait bilgilerin, onun rızası olmadan üçüncü şahıslara verilmemesi gereği bankacılıkta bir meslek ahlakı unsurudur.

Vergi cenneti olan birçok ülkede herhangi bir sınırlama söz konusu olmaksızın banka ya da bir finansal kurumun oluşturulması mümkündür. Bu bankalara yatırılan paralar fiziksel olarak bu ülkede bulunmamakta daha çok elektronik olarak işlem görmektedir.

Offshore bir şirket kurulurken dikkat edilmesi gereken hususlar, şirketin kuruluş amacı, kurulduğu ülkenin koşulları ve sağladığı imtiyazlar, adanın uluslararası bankacılık sisteminde ne kadar kabul gördüğü şeklinde sıralamak mümkündür. Diğer bir nokta ise adanın iletişim imkânları ve ada ile arada bulunan zaman farklılığıdır.

Vergi cennetleri ya da offshore finans merkezlerinde faaliyette bulunan çok uluslu firmalar satış yapacakları zaman malı önce vergi cennetindeki şubesine satmakta ve bu şube ilişkili olmayan kuruluşlara satış yaparak elde edilen karın vergi cenneti ülkede birikmesini sağlayarak bu ve karların düşük oran üzerinden vergilenmesi amaçlanmaktadır

Vergi cennetleri olarak nitelenen vergi düzenleri genelde bazı müşterek özellikler taşırlar. Bunları belli ölçüde politik istikrar, tatminkâr ve güvenilir ulaşım yolu, iletişim hizmetleri, tarafsız yargı ve kurumlara ilişkin gevşek yasal statü şeklinde özetlemek mümkündür. Ancak, temel olarak vergi cenneti niteliği, yabancı mükellefleri cezbeden dört önemli avantaja bağlanabilir. Bunlar, sıfır vergilemeye kadar varan önemli ölçüdeki vergi avantajları, ticari faaliyetlerde kural ve kırtasiye yokluğu, asgari veya sıfır düzeyde kambiyo kontrolü, bankalar ve ticari faaliyetle ilgili sınırların sıkı şekilde muhafazası şeklinde ifade edilebilir. Vergi cennetlerinin bir diğer özelliği ise bu ülkelerde faaliyet gösteren kurumlara hizmet sunabilecek ve

destek olabilecek düzeyde profesyonel hukukçuların, danışmanların, denetçilerin, muhasebe uzmanlarının ve finansal analistlerin bulunabilmesidir.

Vergi cenneti olan ülkelerde hiç vergi ödenmemesi ya da düşük bir orandan vergi ödenmesi yoluyla avantaj sağlayarak vergilemeden fayda elde etmektedir. Devletin gelir kaynakları kuruluş aşamasında alınan ücretlerden ya da faaliyetin devamı sürecince alınan yıllık ücret gibi unsurlardan oluşmaktadır. Sıfır ya da düşük vergi oranının uygulandığı vergi cenneti olan ülkeler, diğer ülkelerden önemli miktarda fon çekmekte ve ulus devletleri ciddi bir vergi geliri kaybıyla karşı karşıya bırakmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerin vergi cenneti ülkelere kaynaklanan kayıplarının, gelişmiş ülkelere aldığı yardımların üç katı olduğu tahmin edilmektedir. Bu tutarın milyarlarca dolara ulaştığı söylenebilir. Bu rakam kalkınmanın finansmanı için kullanılabilir önemli bir kaynaktır.

OECD'nin 1961 yılından beri çeşitli şekillerde vergi cennetleri konusunu ele aldığı görülmektedir. Ancak 1990'lardan sonra bu konuyu daha ciddi olarak ele almaya başlamıştır. OECD Mali İşler Komisyonu tarafından 9 Nisan 1998 tarihinde OECD Bakanlar Kurulu tarafından zararlı vergi rekabeti raporu yayınlanmıştır. Bu raporun temelinde iki konu üzerinde durduğu görülmektedir. Bunlar vergi cennetleri ve zararlı tercihli vergi rejimleridir. Söz konusu raporda vergi cenneti sayılan ülkelerle yapılmış mevcut anlaşmaların kaldırılması ve gelecekte bu ülkelerle anlaşma yapılmaması tavsiye edilmektedir. İsviçre raporu sınırlı ve dengesiz olarak nitelendirilmiş ve OECD'nin önerdiği zararlı vergi rekabeti tanımı ve önlenmesi için önerilen koordinasyon çalışmalarının, kaçınılmaz olarak ülkeleri yüksek vergi oranlarına yönlendireceği eleştirisini getirmiştir. Zararlı vergi uygulamalarıyla mücadelenin temel çerçevesini ortaya koyan rapor, OECD üyesi olmayan ülkelerle

de işbirliği yapılmasının zararlı vergi uygulamalarıyla mücadele amaçlı çalışmaların izlenmesinin, değerlendirilmesinin ve geliştirilmesinin kritik öneme haiz olduğunu da vurgulamaktadır.

Uluslararası vergi rejimi kurallarının dışında olan vergi cenneti ülkeleriyle ilgili olarak herkesin üzerinde hem fikir olduğu net bir sayının söz konusu olmadığı söylenebilir. Vergi cennetleri ve offshore finans merkezlerini listelemek ve tanımlamak için çeşitli girişimler yapılmıştır. Her ülke her iki kategoriye girmemesine rağmen vergi cennetleri ve offshore finans merkezleri oldukça yakın ilişkilidir. 1990'lardan itibaren OECD, G8, Birleşmiş Milletler Suç Önleme ve Uyuşturucu Kontrol Ofisi ve Avrupa Birliği tarafından vergi cennetlerine karşı çeşitli girişimler başlatılmıştır. Zararlı vergi rekabetiyle ilgili olarak OECD tarafından 1998 yılında hazırlanan raporda vergi cennetlerinin tanımlanabilmesi için kullanılacak belirleyen unsurlar ve bu konudaki çalışmalar kapsamında vergi cenneti olarak kabul edilen ülkelerin bir listesi oluşturulmuştur. Ancak farklı kurumlar tarafından hazırlanan bu listeler arasında uyumsuzluklar olduğu açıktır. Şu anda OECD standartlarına uyum konusunda çok farklı tutum içindeki her ülkenin aynı grba konması gibi kaotik bir durum söz konusudur. Aslında saydam ve açık bir vergi cenneti tanımının yapılması gerektiği açıktır. Her isteyen istediği ülkeyi vergi cenneti diye etiketleme hakkı olmamalıdır. Bazı ülkeler OECD üyesi oldukları için kara listeye alınmazken bazılarının kara listeye alınması adil değildir. Vergi cenneti olarak kabul edilmeyen pek çok ülkede mevzuat düzenlemesinin getirdiği muafiyet ve istisnaların vergi cenneti olarak kabul edilenlerden çok ileri olduğu inkâr edilemez. 2000 yılında OECD tarafından zarar verici vergi rekabeti ile ilgili hazırlanan raporda bir ülkenin vergi cenneti olarak nitelendirilmesinde kullanılacak

ölçütlerden “düşük düzeyde vergi uygulanmaması” ile “fiili faaliyette bulunulmaması” ölçütleri kaldırılmıştır.

2007 yılının ikinci yarısında ABD’de ortaya çıkan ve sonrasında başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm dünyaya yayılan finansal krize borçlanmayla şişirilmiş varlık ve kredi balonunun yol açtığı söylenebilir. Konut piyasasında başlayan çöküntü daha sonrada likidite krizine dönüşerek tüm dünyaya yayılan küresel krizin zeminini oluşturmuştur. Sanal piyasalarda yaşanan gelişmeler ve bunların beklentileri karşılayamaması küresel finansal piyasaların 2008 yılında bu güne kadar yaşanan en geniş ve en derin kredi krizinin içerisine girmesine neden olduğu söylenebilir. Aslında bu krizi kredinin değil ona dayanılarak yapılan işlemlerin yarattığı bir kriz olarak tanımlamak daha doğru olur.

Özellikle yaşanan küresel finansal kriz sonrasında, vergi cennetleri ve kriz arasındaki ilişkiyle ilgili ulusal ve uluslararası kurumlar tarafından çok sayıda rapor hazırlanmıştır. Hazırlanan bu raporlarda ve politik beyanlarda bağlantının boyutları net olarak ortaya konamasa da bir etkisinin olduğu konusunda görüş birliği vardır. Aslında asıl tartışmanın vergi cennetleriyle küresel finansal kriz arasındaki ilişkinin boyutu üzerinde olduğu söylenebilir.

Bazı çevreler offshore hesaplarda oldukça yüksek düzeyde mevduat bulunduğunu, bankacılık sistemine girmeyen bu hesaplar nedeniyle küresel finansal sistemin zarar gördüğünü hatta finansal krizin asıl kaynağının bu hesaplar olduğunu ve bununda küresel finansal sistemi çökerttiği iddia etmektedirler.

Devletlerin kriz sonrasında geniş harcama programları, zayıf endüstrilerin desteklenmesi, bazı şirketlerin kamulaştırılması ve banka borçlarının garanti altına alınmasının kanunlaştırılması için düzenlemeler yaptığı görülmektedir. Ülkeler bu düzenlemeleri gerçekleştirebilmek için ek finansman kaynaklarına yani vergi

gelirlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Özellikle G20 ve OECD üyesi ülkeler vergi cennetlerine bu krizin ve bu krizi önlemek için alınması gereken gerekli tedbirlerin önünde bir sorumlu olarak görmektedirler.

Uluslararası finansal ve ekonomik sistem açısından ele alındığında vergi cenneti olan ülkelerin ortaya çıkardığı ciddi olumsuzlukların olduğu iddia edilmektedir. Örneğin, vergi cennetlerinin uluslararası finansal piyasalarda risk primini arttırdığı, vergi ve kamu maliyesi sistemlerinin işleyişini zayıflattığı, vergi gelirlerinin dağılımındaki eşitsizliği arttırdığı, kaynak tahsisinde etkinliği düşürdüğü, ekonomik suçları daha kazançlı hale getirdiği, gelişmekte olan ülkelerde rant kollama davranışlarını teşvik ederek özel gelirleri azalttığı ve yine bu ülkelerde kurumsal yapılara ve büyümeye zararlar verdiği öne sürülerek eleştirilmektedir.

OECD ve G20 ülkeleri vergi cennetlerinin ve offshore finans merkezlerinin vergi kaçakçılığını ve vergiden kaçınmayı özendirdiğini öne sürmektedir. Aslında vergi kaçakçılığı için banka gizliliği bir sis perdesi değildir. Bankalar için gizlilik sadece vergi kaçakçılığı ya da insanlar bir şeyler saklamak istediği için değil aynı zamanda finansal ilişkilerini gizli tutmak istedikleri için de arzu edilen bir durumdur. Vergi cennetleri küresel ekonominin bütünleyici bir parçasıdır. Vergiden kaçınma, kişinin vergi sorumluluğunu hukuki sınırlar çerçevesinde azaltmak için yapılandırma anlamına gelir. Vergiden kaçınma bireysel yatırımcılar ve çok uluslu büyük şirketlerden kaynaklanabilir. Bu yasal ve yasa dışı eylemleri yansıtabilir. Vergiden kaçınma bazen vergi oranlarındaki yasal indirimi ifade etmek için de kullanılabilir. Aslında vergi kaçırma ile vergiden kaçınma arasındaki çizginin bütünüyle açık olduğunu söylemek oldukça zordur. Vergiden kaçınmanın yasal olup olmadığı konusunda bireylerin ve kurumların ticari, politik ve ahlaki pozisyonlarına göre farklı

görüşlerin olduğu söylenebilir. Vergiden kaçınmanın vergi kaçırmada iddia edildiği gibi finansal sistemin çöküşünde sorumlu olduğunu söylemek pek mümkün değildir.

Vergi cennetleri ve Offshore bankaların para aklama ile ilgili uygulamalarına bu konuyla ilgili olarak hazırlanan pek çok rapor ve dokümanlar da dikkat çekilmektedir. Fakat bu paranın büyük bir kısmı suç kökenli değildir. Daha çok para idaresi, varlık koruması ve yasal olarak vergilemenin düşürülmesini amaçlayan insanlar tarafından yapılan yasal yatırımları temsil eder.

ABD dış işleri bakanlığı, CIA ve FATF vergi cennetlerinin ve offshore finans merkezlerinin para aklama ile ilgilenmesinin düşük bir ihtimal olduğunu ifade etmektedirler. Eğer fonlar herhangi bir finansal kurumda değilse offshore finans merkezlerine paranın transfer edilmesi çok da kolay değildir. Ancak yasa dışı para bir bankada ise para zaten kayıt altına alınıp aklama işlemi gerçekleştiği için offshore finans merkezine gitmeye gerek yoktur. Yani offshore finans merkezlerinin kesin olarak yasa dışı gelirin ve para aklamanın kaynağı ve merkezi olduğunu söylemek çokta kolay değildir.

Sonuç olarak, aslında vergi cennetleri bu gün ortaya çıkan bir olgu değildir. Ancak dünyada yaşanan ekonomik krizin ardından vergi yükü artan kesimlerin isyanının da etkisiyle dikkatler vergi cennetlerine daha güçlü bir şekilde çevrilmiş durumdadır. Bu gün vergi cennetleriyle mücadele çağrılarının arkasında krizin derinden yaşandığı ülkelerdeki tepkilerin olduğu açıktır. Bir çok ülkenin büyük ek vergi gelirleri beklentisiyle bu konuya daha fazla ilgi duyduğu söylenebilir. Ayrıca ABD başta olmak üzere bazı gelişmiş ülkelerin vergi cennetleriyle mücadele konusundaki samimiyetlerinin de tartışmalı olduğu söylenebilir

KAYNAKÇA

- Addison, T. V. (2009). Shoting Blanks: The War On Tax Havens, *Indiana Journal of Global Legal Studies*, vol:16, Issue:2, Article 14, p. 711.
- Akdiş, M. (2002, Ekim). Küreselleşmenin Finansal Piyasalar Üzerindeki Etkileri ve Türkiye: Finansal Krizler-Beklentiler, *Dış Ticaret Müsteşarlığı, Dış Ticaret Dergisi*, Yıl:7, Sayı:26, ss.1-45, Erişim Tarihi: 05.05.2013, <http://makdis.pamukkale.edu.tr>.
- Akdiş, M. (2006). *Offshore Bankacılığındaki Gelişmelerin Karapara Ve Karaparanın Aklanmasına Olan Etkileri*, Süleyman Aydın ve Yakup Yılmaz (Eds), *Yolsuzluk ve Mali Suçlar İçinde*, Ankara Turhan Kitabevi, <http://makdis.pamukkale.edu.tr>
- Aktan, Ç. C., ve Vural, İ. Y. (2004). Vergi Rekabeti, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:22, ss.1-18.
- Arıkan, Z., ve Akdeniz, H. A. (2005). Küreselleşen Dünyada Vergi Cennetlerinin Ekonomik Analizi, *Review of Social, Economic & Business Studies*, Vol:5\6, ss.285-338.
- Arslan, M. O. (2011). Vergi Cennetleri ve Küresel Yoksulluk, *Vergi Raporu Dergisi*, Sayı: 142, ss.42-49
- Aydın, E. (2009). Vergi Cennetleri ve Kurumlar Vergisi Kanununu Açısından Değerlendirilmesi, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı,253, Yıl: 32, ss.92-108.

- Bajari, P., Chu, C. S., & Park, M. (2008, December). An Emprical Model of Subprime Mortgage Default From 2000 to 2007, *NBER Working Paper 14625*, December, Retrieved from, <http://www.nber.org>
- Baxandall, P., & Smith, D. (2013, April). Average Citizens and Small Businesses Pay The Price For Offshore Tax Havens, *U.S. PIRG Standing Up To Powerful Interests*, Retrieved from, <http://www.uspirg.org/reports/usppicking>
- BDDK (2008). Finansal Piyasalar Raporu, Sayı: 12, ss.1-45.
- Bilici, N. (2004). Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçakları Önlenmesi Yolları, 19. Maliye Sempozyumu, Antalya,10-14, ss.601-620.
- Birdal, M. (2009). Bir Krizin Anatomisi: ABD Mortgage Piyasasının Kurumsal Yapısı Ve Krizin Dinamikleri, Anadolu International Conference in Economics, ss.1-27.
- Buchanan, B. (2004). Money Laundering-A Global Obstacle, *Research in International Business and Finance*, Volume 18, Issue 1, pp. 115-127.
- Cimat, A., ve Taş, M. (2004). Türkiye’de ve Dünyada Kıyı Bankacılığı Uygulamaları ve Vergi Cennetleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Mevzuat Dergisi*, Sayı: 80.
- Compello, M., Gresham, J. R., & Harvey, C. R. (2010, September). The Real Effects of Financial Constraints: Evidence from a Financial Crisis, *NBER Working Paper Series*, Working Paper 15552, Retrieved from, <http://www.nber.org/papers/w15552>
- Coşkun, İ. (1997). Vergi Cennetler, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:192.
- Çelikkaya, A. (2010). Globalleşmenin Neden Olduğu Kurumlar Vergisi Reformları ve OECD Üyesi Ülkeler Üzerine Bir Değerlendirme, *Maliye Dergisi*, Sayı: 159, ss.36-52.

- Desai, M. A., Foley C. F. & Hines Jr. J. R., (2004, October). Economic Effects of Regional Tax Havens, *University of Michigan and NBER*, Retrieved from, <http://www.bus.umich.edu/otpr/WP2004-9pdf>
- Desai, M. A., Foley C. F. & Hines Jr. J. R. (2005). Do Tax Havens Divert Economic Activity?, *Economics Letters* 90 (2006), pp. 219-214.
- Demir, M. (2002). Globalleşen Vergi Cennetleri, *Vergi Sorunları*, Sayı:165.
- Demir, A. C. (2008). Vergi Cennetlerine Yapılan Ödemelerde Vergi Kesintisi, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:324.
- Dharmapala, D. (2008). What Problems and Opportunities are Created by Tax Havens?, *Prepared Ford Oxford Review of Economic Policy Issue on, "Business Taxation in a Globalised World"*, Vol:2, No:4, pp.1-29.
- Dharmapala, D.& Hines Jr. J. R., (2009, May). Which Countries Become Tax Havens?, *Social Research Network*, Retrieved from, <http://papers.ssm.com>
- Durmuş, Y. (2009, Nisan). 77. Olağan Genel Kurul Toplantısı Açış Konuşması, *TCMB*, Erişim,Ankara, <http://www.tcmb.gov.tr>.
- Eğilmez, M. (2012, 19 Temmuz). Dünya Ekonomisinin Son Durumu, Kendime Yazılar, Erişim, Erişim, <http://www.mahfieğilmez.com>
- Elsayyad, M., & Konrad, K. A. (2012). Fighting Multiple Tax Havens, *Journal of International Economics*, 86, pp. 295-305.
- Elele, O. (2007). 5520 Sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Konusunda Mükellefiyette Masraf Dağıtımı, Dar Mükellefiyette Vergi Kesintisi ve Vergi Cennetleriyle Mücadele, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 307.
- Erdikler, Ş. (2006). Vergi Cennetlerine Yapılacak Ödemelerin Vergisel Boyutu, *Yaklaşım Dergisi*, Sayı:165.

- Eyüpgiller, S. S. (2002). Vergi Cenneti Ülkelerin Zarar Verici Uygulamalarından Vazgeçme Taahhütleri, *Vergi Dünyası*, Sayı: 249.
- Eyüpgiller, S. S., (2007). Fransız Vergi Hukukunda Vergi Cennetlerine Karşı Yasal Düzenlemeler ve Türkiye İçin Öneriler, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:306.
- Faruk, D., vd. (2008). ABD Mortgage Krizi, Çalışma Tebliği, *BDDK Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı*, Sayı:3 ss. 1-100.
- Ferhatoğlu, E. (2006). Uluslararası Vergi Rekabeti ve Sürükleyici Güçler, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1, ss.79-96.
- Ginsberg, A. S. (1990). International Tax Havens, Butterworths, USA.
- Giray, F. (2005). Küreselleşme Sürecinde Vergi Rekabeti ve Boyutları, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi* (9), ss.93-122.
- Gravelle, J. G. (2013, 23 January). Tax Havens: International Tax Avoidance and Evasion, *CRS Report for Congress, Congressional Research Service*, Retrieved from, <http://www.fas.org/sgp/crs/misc/R40623.pdf>
- Gorton, G. B. (2008, October). The Subprime Panie, *NBER Working Paper 14398*, Retrieved from, <http://www.nber.org>
- Gumpert, A., Hines, Jr. J. R. & Schnitzer M. (2011, December). The Use of Tax Havens in Exemption Regimes, *Discussion Paper Series 1: Economic Studies*, No:30, Retrived from, <http://www.bundesbank.de>.
- Günaydın, İ. (1999). Vergi Cennetlerinin Özellikleri ve Kullanımları, *Vergi Sorunları*, Sayı:126.
- Günay, T. K. (2011, 5 Eylül). Küreselleşme, Vergi Cennetleri ve Türkiye’de Vergi Cennetleri İle Mücadele, Erişim, <http://www.muhasip.com.tr>.
- Gümüşkaya, H. (1998). Karapara Kavramı ve Kayıtdışı Ekonomi İlişkisi, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı:115.

- Hadnum, L. (2012). *The World's Best Tax Havens*, Taxcafe UK Limited, United Kingdom, Ninth Edition.
- Hampton, M. & Levi, M. (1999). Fast Spining Into Oblivion? Recent Developments in Money Laundering Policies and Offshore Finance Centres, *Third World Quarterly*, Vol:20, No:3.
- Hines Jr., J. R. (2005, September). Do Tax Havens Flourish?, Tax Policy and The Economy, In Paterba, J. M. (Eds.), *MIT Press*, Retrieved from, <http://www.nber.org/book/pate05-1>.
- Hines Jr. , J. R. (2007, 31 May). Tax Havens, *Michigan Ross School Of Business Product Number WP 2007-3*, Retrieved from, <http://www.bus.umick.edu/otpr>
- Hoşyumruk, Ş. (2007). Türkiye Zararlı Vergi Rekabeti İle Mücadelenin Neresinde?, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:314.
- IMF (2004, 12 March). Offshore Financial Centers The Assesment Program-An Update, *Prepared By The Monetary and Financial Systems Department*, Retrieved from, <http://www.imf.org>
- IMF (2013, January). Data Mapper, <http://www.imf.org/external/pubs/ft>
- Jackson, J. K. (2010). The OECD Initiative on Tax Havens, *Specialist in International Trade and Finance*, pp 1-15.
- Karaca, Y. (2001). Zararlı Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri OECD Bünyesindeki Çalışmalar Ne Aşamada?, *Vergi Dünyası*, Sayı: 238.
- Karsan, M. E. (1986). Vergi Kaçırma ve Vergiden kaçınma ile Mücadelede Uluslararası İşbirliği, *Maliye ve Gümrük Bakanlığı APK Kurulu Yayını* No:280, Ankara.

- Lesage, D. (2010, 18 June). The G20 and Tax Havens: Maintaining The Momentum?, *Prepared For The Conference "Governing The Global Economy: The Role Of The G20" Universty Of Toronto-Munk-School Of Global Affairs*, Retrieved from, <http://www.g20.utoronto.ca>
- Loomer, G. & Maffini, G. (2009). Tax Havens And The Financial Crisis, *Research Fellows, Oxford University Centre For Business Taxation*, pp. 1-3
- Mendoze, E. G. & Quadrini, V. (2010). Financial Globalization, Financial Crises and Contagion, *Journal of Monetary Economics* 57, pp. 24-39.
- Mian, A., Sufi A. & Trebbi, Francesko. (2008, November). The Political Economy of The U.S. Mortgage Default Crisis, *NBER Working Paper 14468*, Retrieved from, <http://www.nber.org>
- Mishkin, F. S. (2009, January). Is Monetary Policy During Financial Crises?, *NBER Working Paper 14678*, Retrieved from, <http://www.nber.org>.
- Moises, N. (2003). The Five Wars of Globalization, *Foregin Policy*, Jan\Feb, p. 32.
- Obstfeld, M., & Rogoff, K. (2009, November). Global Imbalance and the Financial Crisis: Products of Common Causes, Retrieved from, <http://www.elsa.berkeley.edu>
- Odabaşı, H. (2009). Para Sihirbazları, *Aksiyon Dergi*, Sayı 227.
- OECD (2001, 14 November). The OECD's Project on Harmful Tax Practice, The 2001 Progress Report, Retrived from, <http://www.oecd.org/ctd/harmful/>
- Orlav, M. (2004). The Concept of Tax Haven: A Legal Analysis, *Intertax*, Volume:32, p. 95.
- Oxfam (2000, 29 January). Tax Havens: Releasing The Hidden Billions For Poverty Eradication, *Oxfam GB Policiy Paper*, Retrived from, <http://www.policy-practice.oxfam.org.uk,2000>

- Öz, S. (2005). *Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri*, Maliye ve Hukuk Yayınları.
- Öz, E., ve Yaraşır, S. (2009). Global Bir Kavram: Vergi Rekabeti, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, Sayı: 52.
- Öztürk, S., ve Gövdere, B. (2010). Küresel Finansal Kriz Ve Türkiye Ekonomisine Etkileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:15, ss.378-397.
- Öztürk, S. ve Sözdemir, A. (2010). Küresel Krizin Ekonomik Etkileri: Küreselleşmenin Krizi, Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi-1, ss.2155-2168.
- Öztürk, S., Sözdemir, A. ve Ülger, Ö.(2012). Küresel Ekonomik Kriz Ve Türkiye'nin Para Politikaları Üzerini Etkileri, International Conference On Eurasian Economies, 11-13 October, Almaty, Kazakhstan, pp.298-304.
- Palan, R. (2010, 15 October). Tax Havens, The Crisis Of 2007 And Financial Regulations, Retrieved from, <http://www.europeanfinancialreview.com/>
- Pehlivan, S. ve Gökbnar A. R. (2010). Ülkemizde Transfer Fiyatlandırılmasının Yol Açtığı Tahmini Kurumlar Vergisi Kaybı” *Yönetim ve Ekonomi*, Sayı:1, Cilt:17, ss.99-120.
- Raftopoulos, S., & Banks, S. (2009, May). Tax Havens: The Red Herring Of The Global Financial Crisis, *Cayman Islands Journal*, retrieved from, <http://www.applebyglobal.com>
- Smith, D. (2013, July). The Use Of Offshore Tax Havens By The Top 100 Publicly Traded Companies, *Offshore Shell Games U.S. PIRG*, Retrieved from, <http://www.uspirg.org/sites/pirg/files/>

- Smith, S. (1999). Tax Haven, *The George Washington University Washington DC*, Minevra Program, pp.1-25.
- Schneider, J., vd. (2013, January). The Hidden Cost Of Offshore Tax Havens, U.S. PIRG Education Fund, Retrieved from, <http://www.uspirgedfund.org>
- Sariaslan, O. (2010). Küreselleşmenin Temel Türk Vergi Kanunlarına Etkileri, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı:1, 2010, ss.335-362.
- Tayfur, E. (2013, 7 Ocak). Avrupa Birliğinin Vergi Kaçakçılığı ve Vergi kaçırma Faaliyetlerine Karşı Mücadelesi, Erişim, <http://www.vmhk.org.tr>.
- Taxjustice_network (2001, 7 July). Identifying Tax Havens and Offshore Finance Centres, Retrieved from, <http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf>
- Türk, Y. (2010). Türkiye’de Vergi Matrahlarının Aşındırılmasını Önlemeye Dönük Düzenlemeler ve Bakanlar Kurulunca İlan Edilecek Vergi Cennetlerinin Belirlenmesinde Kriterler-I, *Vergi Dünyası*, Sayı:341, s. 94.
- Uludağ, A. (2013, Ekim). G20 Liderler Bildirisi, Rapor, Avrupa Birliği Ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Erişim, <http://www.alomaliye.gov.tr>
- Ulusoy, A., ve Karakurt, B. (2009). Vergi Politikasının Mali Amacının Karşılanamamasında Vergi Cennetleri ve Offshore Finansal Merkezlerin Rolü, *TİSK Akademi*, Cilt:4, Sayı:8, ss.80-105.
- Yetkiner, E. (2001). Vergi Cennetleri ve Yabancı Sermayenin Vergi Cenneti Ülkeleri Seçme Nedenleri, *Vergi Dünyası*, Sayı:235.
- Yılmaz, Y. (2006, June). Tax Havens, Tax Competition and Economic Performance, Prosperitas, A Policy Analysis from the Center for Freedom and Prosperity Foundadion, Vol. VI, Issue III, Retrieved from, <http://www.freedomandprosperity.org>.

- War on Want (2003). Tax Havens and Tax Competition: One Rule For The Poor, No Rules For The Rich, *Fighting Global Poverty, Briefing Paper*, Retrieved from, <http://www.waronwant.org/attachments>
- Weaver, K. (2008). The Sub-Prime Mortgage Crisis: A Synopsis, *Global Securitisation and Structured Finance*, Deutsche Bank, ss. 22-31..
- Weiner, J. M., & Hugg J. A. (1998). The OECD's Report on Harmful Tax Competition, *National Tax Journal*, Vol:51, No:3, pp. 601-608.
- Wu, T. N. (1999). Tax Havens, The George Washington Universty, Retrieved from, <http://www.gwu.edu/~ibi/minerva/Fall1999/WU.Tun.pdf>

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Özlem ÜLGER

Doğum Tarihi: 15.05.1988

İletişim Bilgileri: oulger06@nevsehir.edu.tr

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	İktisat	Erciyes Üniversitesi Nevşehir İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	2010
Y. Lisans	İktisat	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	2013
Doktora			

Yüksek Lisans Tez Başlığı ve Tez Danışman(lar): Vergi Cennetlerinin Küresel Finansal Kriz Üzerine Ekonomik Etkileri (Danışman Doç. Dr. Serdar ÖZTÜRK)

ESERLER

A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler :

A1. Öztürk S., A. Sözdemir, A. Çelik ve Ö. Ülger, “Impacts and Results of The Global Financial Crisis on Turkey’s Central Administration Budgets in 2008–2010”, **Journal of Business, Economics,&Finance**, Volume: 2, Issue: 2, 2013, pp. 75-94.

B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan Bildiriler:

B1. Öztürk S., A. Sözdemir ve Ö. Ülger, “Küresel Ekonomik Kriz ve Türkiye’nin Para Politikaları Üzerine Etkileri”, **International Conference on Eurasian Economies 2012**, 11-13 October 2012, Almaty, Kazakhstan.

B2. Öztürk S., A. Sözdemir ve Ö. Ülger, “The Effects of Inflation Targeting Strategy on The Growing Performance of Developed and Developing Countries: Evaluation of Pre and Post Stages of Global Financial Crisis, **2. World Conference on Business, Economics and Management**, 25-28 April 2013, Belek, Antalya, Turkey.

B3. Öztürk S., A. Sözdemir, ve Ö. Ülger, “The Real Crisis Waiting for the World: Oil Problem and Energy Security”, **Cappadocia Series: International Conference on Energy Economics and Policy 2013**, May 16-18, 2013, Nevşehir, Turkey.

B4. Öztürk S., A. Sözdemir ve Ö. Ülger, “Enflasyon Hedeflemesi Yaklaşımı : Türkiye’deki Uygulama Sürecinin Değerlendirilmesi”, **International Conference on Eurasian Economies 2013**, September 17-18, 2013, St. Petersburg, RUSSIA.

